

ABSTRACT

The primary aim of this research is to measure level of welfare in Turkey in such a standard way that is comparable with welfare measurements of other countries. Project is a part of a larger international project that covers 9 European countries. Welfare which is used as an indication of overall development is traditionally measured by gross national product and has been employed for a long time to compare countries. However, recent evidence indicates that such economically based measures have serious flaws in reflecting social developments and characteristics of social structures in countries. Actually, social structure is much more complex than it is usually envisioned by economists and capturing this complexity requires well designed measures that encompass various facets of structural characteristics as well as their interplay with the development process. What is proposed here is an alternative way to measure welfare which not only reflects social structural characteristics better but also takes into account perceptions of citizens about the welfare measures in Turkey. In fact, both the objective assessments of the welfare measures and their subjective evaluations by the people are combined in this new approach which is obviously superior to earlier measures that ignores subjective evaluations altogether.

By adopting a new approach and being part of a comparative international study, this project provides a unique opportunity to place Turkey among not only in Europe but also other countries in the world where similar measures are available. Findings of the larger project may also contribute considerably to the ongoing discussions in the European Union to select candidate countries for membership by indicating the relative stand of Turkey in comparative terms. The project also carries considerable potential to help Turkish governments to modify the existing or design new welfare policies after locating the place of Turkey in Europe and in the world.

ÖZET

Proje, 9 Avrupa ülkesinde objektif toplumsal refah göstergeleri ile bunların subjektif düzeyde algılanma biçimlerini ortaya koymayı hedefleyen karşılaştırmalı bir araştırmanın Türkiye ayağını oluşturmaktadır. Refah düzeyindeki değişiklikler toplumların modernleşme süreçlerini etkileyen önemli bir göstergedir. Bu nedenle, toplumsal gösterge araştırmalarının en önemli amaçlarından biri de toplumun refah düzeyini ölçmektir. Toplumsal gösterge araştırmaları toplum gelişmesini yalnızca iktisadi kalkınma olarak gören ve dolayısıyla bir toplumun refah düzeyini yalnızca gayri safi milli hasıla cinsinden ölçen yaklaşımlara bir tepki ve alternatif olarak ortaya çıkmıştır. Bir toplumun refah düzeyi o toplumun yapısını ve modernleşme sürecinde kat ettiği yolu görebilmemizi sağlayacak önemli bir göstergedir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, refah kavramının hem nesnel hem de öznel olarak anlamlandırılabilirliğidir. Nesnel toplumsal göstergeler toplumsal gerçeklikleri kişilerden bağımsız istatistiksel bilgiler olarak ortaya koyarken, öznel göstergeler toplumsal durumların kişiler tarafından nasıl algılandığını, değerlendirildiğini ve onlara ne tür deneyimler kazandırdığını gösterir. Bu bağlamda bir toplumun refah düzeyi nesnel olarak kişilerin para, mülk, bilgi, toplumsal ilişkiler, güvenlik gibi kaynaklara ulaşabilirlikleri gibi tanımlanırken, öznel olarak kişinin içinde bulunduğu koşullardan ne kadar tatmin olduğu ve gerek maddi, gerekse manevi olarak kendi durumunu nasıl tanımladığı şeklinde açıklanabilir. Bu iki yaklaşımı birbirinden bağımsız olarak düşünmek sağlıklı sonuçlara yol açacağından, en uygun yol ikisini bir arada kullanarak ideal refah düzeyi ya da başka bir deyişle *yaşam kalitesi* kavramına ulaşmaktır. Sözkonusu araştırma bu yaklaşımın bir örneğini oluşturmakta ve katılan ülkelerin nesnel ve öznel yaşam koşulları ve refah düzeyleri anlayışını ortaya çıkartıp karşılaştırmalar sonucu ülkeler arası ortak bir tanımlamaya ulaşmayı hedeflediği için Avrupa'nın bütünleşme sürecinde de önemli bir yer tutmaktadır. Bu çalışma, Türkiye'nin dünya üzerindeki konumunu daha iyi belirleyebilmesi için gerekli olan toplumsal bilginin bir araya getirilmesini sağladığı gibi Avrupa Birliği'nin bir parçası olma girişimlerinde üye ya da üyeliğe aday ülkeler ile kıyaslamalar yaparak bu ülkelere göre nerede olduğumuzu anlamamıza da yardımcı olmaktadır. Proje, Türkiye'de yaşam kalitesi kavramının toplum ve bireyler tarafından nasıl algılandığını; öznel tanımlamalar ile nesnel tanımlamaların birbirleriyle ne kadar örtüştüğünü ölçmektedir. Proje, yalnızca bugüne dair bilgi üretmekle kalmayıp geleceğe dair çıkarımlar yapılmasına da olanak tanıyan ve olası toplumsal dönüşümlerin toplum üzerinde yaratacağı etkilerin önceden bilinebilmesini sağlayarak gerekli önlemlerin alınabilmesi için gerekli zemini hazırlamaktadır.

TOPLUMSAL YAPI, REFAH GÖSTERGELERİ
VE
TOPLUMSAL RAPORLAMA

(ARAŞTIRMA PROJESİ SON RAPOR)

Proje No: SBB-3020

Proje Ekibi:

Prof.Dr.Sencer Ayata (Proje Yürütücüsü)

Prof. Dr.Y.Ziya Özcan

Dr.A.Adnan Akçay

Özgür Arun (Proje Asistanı)

Cemre Erciyes (Proje Asistanı)

ODTÜ Sosyoloji Bölümü

Ankara 2003

Önsöz

2000 yılında ODTÜ Sosyoloji Bölümü'nde bir AFP projesi olarak başlatılan “Toplumsal Yapı, Refah Göstergeleri ve Toplumsal Raporlama” başlıklı çalışma, 2001 yılında TÜBİTAK tarafından sağlanan ek destekle sürdürülmüş ve 2002 yılında saha çalışmaları tamamlanmıştır.

Türkiye'deki refah düzeyi ve yaşam kalitesini, diğer ülkelerde kullanılmakta olan standart refah ölçüm kriterlerine uygun olarak ölçmeyi hedefleyen bu çalışma, aslında, 10'a yakın Avrupa ülkesinin dahil olduğu daha geniş bir projenin Türkiye ayağını oluşturmaktadır. Bu Araştırma Raporu'nda, önce ülkemizin de dahil olduğu *Euromodule* grubunun ortaya çıkışı ve gelişim süreci betimlenerek, grubun amacı, hedefleri ve yaşam kalitesine yaklaşımının ana hatları sergilenmektedir. Sonraki bölümde, yaşam kalitesi ve toplumsal raporlama çalışmalarının tarihsel gelişimine ve bu konudaki belli başlı kuramsal yaklaşımlara değinilmektedir. Araştırmanın saha sonuçlarının takdimi ve analizine yönelik olarak, önce Türkiye örnekleminin metodolojik özellikleri aktararak ülkemiz veri seti betimlenecek ve bir bütün olarak ülkenin sahip olduğu nesnel yaşam koşulları ve bu koşulların denekler tarafından nasıl algılanıp değerlendirildiği saptanmaya çalışılmaktadır. Aynı anketi uygulamış olan diğer Avrupa ülkeleri ile karşılaştırmalı analizler ise sonraki bölümde yer almaktadır. Raporun sonunda, genel değerlendirmelerin yapıldığı Sonuç bölümü yer almaktadır.

ÖNSÖZ	1
1. GİRİŞ	1
1.1. <i>EUROMODULE</i> 'ÜN ORTAYA ÇIKIŞ SÜRECİ VE GELİŞİMİ	3
1.2. <i>EUROMODULE</i> 'ÜN AMAÇ VE HEDEFLERİ	5
1.3. <i>EUROMODULE</i> VE REFAHIN KAVRAMSALLAŞTIRILMASI	7
1.4. TOPLUMSAL GÖSTERGELER VE YAŞAM KALİTESİ: KAVRAMSAL YAKLAŞIMLAR	9
2. TÜRKİYE ARAŞTIRMASI	13
2.1. ÖRNEKLEM ÖZELLİKLERİ VE SAHA ÇALIŞMASI	13
2.2. KONUT ÖZELLİKLERİ	18
2.3. EĞİTİM, MESLEK VE İSTİHDAM	20
2.3.1. <i>Eğitim Durumu</i>	20
2.3.2. <i>Meslek ve İstihdam</i>	21
2.4. SINIFSAK AİDİYET, İŞ VE ÇALIŞMA MEMNUNİYETİ	22
2.5. YAŞAM STANDARDI	26
2.6. KİŞİSEL SAĞLIK	29
2.7. TOPLUMSAL İLİŞKİLER, ÖRGÜTLENME VE KATILIM	30
2.8. KİŞİSEL ÇEVRE VE KİŞİSEL GÜVENLİK	32
2.9. TOPLUMSAL BÜTÜNLEŞME, ANOMİ, YAŞAM SEVİNCİ	37
2.10. TOPLUMUN NİTELİĞİ	38
2.11. DIŞLAMA VE ENTEGRASYON	41
2.12. GELECEK VE BEKLENTİLER	42
2.13. GENEL DURUM VE DEĞERLENDİRME	43
3. <i>EUROMODULE</i>'E KATILAN ÜLKELER VE KARŞILAŞTIRMALIL VERİLERİ	47
3.1. VERİLERİ AĞIRLIKLANDIRILMAMIŞ ÜLKELER	47
3.1.1. <i>Slovenya</i>	47
3.1.2. <i>İspanya</i>	48
3.1.3. <i>Türkiye</i>	48
3.2. VERİLERİ AĞIRLIKLANDIRILMIŞ ÜLKELER	50
3.2.1. <i>Almanya</i>	50
3.2.2. <i>Macaristan</i>	50
3.2.3. <i>İsviçre</i>	51
3.2.4. <i>İsveç</i>	52
3.2.5. <i>Avusturya</i>	52
3.2.6. <i>Güney Kore</i>	52
4. SOSYAL İLİŞKİLER	53
4.1. ÜYELİK	53
4.2. ARKADAŞLIK	53
4.3. İNSANLARA GÜVEN	54
4.4. ÇATIŞMALAR	54
4.5. YAŞAM STANDARDI (İHTİYAÇLAR VE SAHİPLİK)	55
4.6. SOSYAL SINIF	59
4.7. YAŞAM STANDARDINDAN MEMNUNİYET	60
4.8. GELİR	61
4.9. SAĞLIK	63
4.9.1. <i>Fiziksel Sağlık</i>	63
4.9.2. <i>Psikolojik Sağlık</i>	64
4.10. -EĞİTİM, İSTİHDAM VE HANE GELİRİNDEN MEMNUNİYET	66
4.10.1. <i>Eğitim</i>	66
4.10.2. <i>İş Ve İşsizlik</i>	67
4.11. KİŞİSEL ÇEVRE VE KİŞİSEL GÜVENLİK	70
4.11.1. <i>Kamu Güvenliği</i>	70
4.11.2. <i>Çevre Sorunları</i>	72

4. 12. KİŞİSEL REFAH GÖSTERGELERİ.....	73
4.12.1. <i>Yabancılaşma</i>	73
4.12.2. <i>Mutluluk</i>	74
4.13. TOPLUMUN NİTELİĞİ.....	75
4.14. DIŞLAMA VE ENTEGRASYON	78
4.15. YAŞAM STANDARDI VE REFAH.....	79
5. SONUÇ	80
KAYNAKÇA.....	86

1. Giriş

Refah düzeyindeki değişiklikler toplumların modernleşme süreçlerini etkileyen önemli bir göstergelerdir. Bu nedenle, toplumsal gösterge araştırmalarının en önemli amaçlarından biri de toplumun refah düzeyini ölçmektir (Zapf, 1991/93). Toplumsal gösterge araştırmaları toplum gelişmesini yalnızca iktisadi kalkınma olarak gören ve dolayısıyla bir toplumun refah düzeyini yalnızca gayri safi milli hasıla cinsinden ölçen yaklaşımlara bir tepki ve alternatif olarak ortaya çıkmıştır. Toplumsal yapı yalnızca iktisadi göstergelerle anlaşılacak kadar karmaşıktır. Bu nedenle toplumsal gelişmeyi ölçmemize ve bu doğrultuda geleceğe yönelik çıkarımlar yapmamıza da olanak tanıyacak göstergelerin sistematik bir şekilde toplanmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Yukarıda da belirtildiği gibi, bir toplumun refah düzeyi o toplumun yapısını ve modernleşme sürecinde kat ettiği yolu görebilmemizi sağlayacak önemli bir göstergedir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, refah kavramının hem nesnel hem de öznel olarak anlamlandırılabilirliğidir. Nesnel toplumsal göstergeler toplumsal gerçeklikleri kişilerden bağımsız istatistiki bilgiler olarak ortaya koyarken, öznel göstergeler toplumsal durumların kişiler tarafından nasıl algılandığını, değerlendirildiğini ve onlara ne tür deneyimler kazandırdığını gösterir. Bu bağlamda bir toplumun refah düzeyi nesnel olarak kişilerin para, mülk, bilgi, toplumsal ilişkiler, güvenlik gibi kaynaklara ulaşabilirlikleri gibi tanımlanırken, öznel olarak kişinin içinde bulunduğu koşullardan ne kadar tatmin olduğu ve gerek maddi, gerekse manevi olarak kendi durumunu nasıl tanımladığı şeklinde

açıklanabilir. Bu iki yaklaşımı birbirinden bağımsız olarak düşünmek sağlıklı sonuçlara yol açacağından, en uygun yol ikisini bir arada kullanarak ideal refah düzeyi ya da başka bir deyişle *yaşam kalitesi* kavramına ulaşmaktır.

Bu tür ve benzeri araştırmalar ABD ve Batı Avrupa ülkeleri gibi modernleşme sürecinin ileri aşamasındaki ülkelerde uzun yıllardır uygulanmakta ve refah düzeyi gibi toplumsal göstergelerin zaman içinde ne gibi değişikliklere uğradığı, ne gibi anlamlar kazandığı raporlanarak hem toplum yapısı konusunda çıkarımlar yapılmakta, hem de diğer toplumlarla karşılaştırmalı analizler yapma şansı doğmaktadır.

Türkiye’de uyguladığımız ve sonuçlarını karşılaştırmalı olarak sunduğumuz bu araştırma da, projeye katılan Avrupa ülkelerindeki objektif toplumsal refah göstergeleri ile bunların subjektif düzeyde algılanma biçimlerini ortaya koymayı hedefleyen karşılaştırmalı ve çok katmanlı bir araştırma örneği sunmaktadır. Kısaca *Euromodule* diye adlandırılan araştırma, katılan ülkelerin nesnel ve öznel yaşam koşullarının yanısıra ve refah düzeyi anlayışları arasındaki farklılıkları ortaya çıkartıp, karşılaştırmalar sonucu ülkeler arası ortak bir tanımlamaya ulaşmayı hedeflediği için, Avrupa’nın bütünleşme sürecinde de önemli bir yer tutmaktadır.

Türkiye’nin refah düzeyini bir zaman serisi biçiminde inceleyecek böyle bir toplumsal raporlama sistemi oluşturmanın sayısız faydaları olacağı inancındayız. Böyle bir çalışma, Türkiye’nin dünya üzerindeki konumunu daha iyi belirleyebilmesi için gerekli olan toplumsal

bilginin bir araya getirilmesini sağlayacağı gibi, Avrupa Birliği'nin bir parçası olabilme girişimlerinde üye ya da üyeliğe aday ülkeler ile kıyaslamalar yaparak bu ülkelere göre nerede olduğumuzu anlamamıza da yardımcı olacaktır. Dahası, Türkiye'de yaptığımız araştırma kanalıyla parçası haline geldiğimiz uluslararası çalışma grubu aracılığıyla, bir çok Avrupa ülkesinin veri tabanına ulaşma ve karşılaştırmalı analizler yapma olanağına da ulaşmış durumdayız.

Euromodule, şimdiye kadar 9 Avrupa ülkesinde başarıyla uygulanmıştır: Almanya, Macaristan, Slovenya, İsveç (tümü 1999 yılında), İspanya, İsviçre (her ikisi de 2000 yılında), İtalya, Türkiye (2001'de) ve Avusturya (2002). *Euromodule* bir Avrupa girişimi olmakla birlikte, karşılaştırmalı refah araştırması düşüncesi Avrupa dışında da ilgi uyandırmıştır. Böylece, G. Kore 2000 yılında gruba katılmış ve 2001'de araştırmasını tamamlamıştır. Aynı durum, araştırmasını 2003'te tamamlayacak olan G. Afrika için de geçerlidir. Araştırma grubunun diğer üyeleri Belçika, Danimarka, Finlandiya, Fransa, İngiltere, Hollanda, Norveç ve Çek Cumhuriyeti'dir. Bu ülkelerden bir bölümü, yakın bir gelecekte ülke araştırmalarını yapmayı hedeflemektedirler. Ülke verilerinin birbirine uyumlu hale getirilerek ortak bir veri tabanının hazırlanması WZB'de gerçekleştirilmektedir.

1.1. *Euromodule*'ün Ortaya Çıkış Süreci Ve Gelişimi

Avrupa, politik ve ekonomik olarak genişledikçe, sosyal raporlama ve refah araştırmalarında da uluslararası bir bakış giderek daha önemli hale gelmeye başlamıştır. Bu anlayışa uygun olarak 19 Avrupa ülkesinden biraraya gelen araştırma bilimlari, Avrupa'daki refah düzeyini karşılaştırmalı olarak ölçmeye yarayacak olan *Euromodule*'ü geliştirmişlerdir. Belirli bir

aşamasından sonra Türkiye'nin de dahil olduğu bu inisiyatifin gelişme aşamaları aşağıda anlatılmaktadır.

Euromodule, toplumsal raporlama ve yaşam kalitesiyle ilgilenen Avrupalı araştırmacıların başlattığı bir araştırma girişimidir. Bu girişimin amacı, Avrupa'daki yaşamı koşulları ve kalitesinin mevcut durumunu ve değişimlerini karşılaştırmalı bir bakış açısıyla sistematik olarak izleme ve çözümlenme çabalarının güçlendirilmesi olarak belirtilebilir. Bir takım gelişmelere bağlı olarak, bu tür konular, geçtiğimiz yıllarda özel bir önem kazanmaya başlamıştır. Her şeyden önce, bir çok Avrupa ülkesinde, refah devletinin krizine bağlı olarak, ulus-devlet ve yurttaşlarının refahı konularında yeni tartışmalar ortaya çıkmıştır. İnsanların, modernleşme ve globalleşme süreçlerinden nasıl etkilendikleri, sosyal eşitsizlik ve dışlanmanın nasıl önlenilebileceği gibi konular çevresinde yoğun bir ilgi oluşmuş, Avrupa'nın bütünleşmesinin bir sonucu olarak, her ülkedeki yaşam koşullarının karşılaştırmalı bilgisi giderek önem kazanmaya başlamıştır.

Maastrich Anlaşması çerçevesinde, bireysel refah, sosyal ilişki kalitesi, yoksulluk ve ayrımcılıkla mücadele, Avrupa'da yaşam koşullarının genel olarak iyileştirilmesi gibi amaçlar, Avrupa Birliği'nin (AB) en öncelikli hedefleri olarak belirtilmiştir. Bir başka gelişme, önceden sosyalist olan ülkelerdeki dönüşümlerdir. Bu tür ülkeler yakın bir gelecekte AB üyesi olmayı hedefledikleri için, bu ülkelerin devlet sosyalizminden demokratik kapitalizme geçiş süreçlerini izlemek politik olarak önemliydi. Bu ve benzeri gelişmeler de, Avrupa çapında refah araştırmalarına duyulan gereksinime işaret ediyordu.

1996 yılında Berlin'deki Sosyal Bilimler Araştırma Merkezi'ndeki (WZB) "Sosyal Yapı ve Sosyal Raporlama" Araştırma Birimi ve Mannheim Araştırma Geliştirme Merkezi (ZUMA) işbirliği yaparak, bir Avrupa Refah Araştırması konusunda bir girişim başlattılar. 1966 yazında WZB ve ZUMA, sosyal göstergeler, yaşam kalitesi ve sosyal istatistikle ilgilenen çok sayıda araştırmacıyı, böyle bir projenin olabilirliğini tartışmak üzere Berlin'e davet ettiler.

Umulanın çok ötesinde olumlu yanıt geldi ve Batı Avrupa ülkelerinin yanısıra Doğu Avrupa ülkelerinin de içinde olduğu 19 araştırma birimi Berlin'de düzenlenen 3 toplantıya katıldı. 1998'de, "Avrupa Sosyal Raporlama ve Refah Ölçme Sistemine Doğru" başlığıyla Avrupa Komisyonu'na başvuruldu. Avrupa Komisyonu'nun önerileri doğrultusunda, bir çok Avrupa ülkesinde zaten sürdürülmekte olan resmi istatistiki çalışmalarla projenin önerdiği çerçevenin birbirlerini bütünlemeleri doğrultusunda değişiklikler yapıldı. Bir başka önemli gelişme, ülke araştırmalarının merkezi biçimde finanse edilmesi yerine aşağıdan yukarıya bir anlayışla, her ülkenin araştırma fonunu kendisinin bulması konusunda varılan anlaşmaydı. Amaç olabildiğince çok ülkede ve gönüllü katılım temelinde *Euromodule* temel soru setinin uygulanabilmesiydi. Neredeyse düzenli olarak her yıl yapılan toplantılar ve her ülkeden araştırma birimlerinin katılımıyla olgunlaştırılan *Erumodule*, 2003 başına kadar 9 ülke tarafından başarıyla uygulandı. Bu ülkeler şunlardır: Avsturya, Almanya, İtalya, Slovenia, Güney Kore, İspanya, İsveç, İsviçre ve Türkiye.

1.2. *Euromodule*'ün Amaç Ve Hedefleri

Euromodule katılımcılarının ortak ilgisi, refah ve yaşam kalitesi konusunda karşılaştırmalı veri elde etmektir. Bu anlamda, bu girişim, 1960 sonları ve 1970'lerde büyük gelişme kaydeden toplumsal göstergeler hareketi geleneğinin bir devamıdır. Bu hareketin en pratik ve

ele gelir ürünü, toplumsal raporlama olmuştur ve hali hazırda da öyledir. “Toplumsal raporlar, nesnel yaşam koşulları ve öznel refah düzeylerini, değişimleri ve karşılıklı etkileşimleri içerisinde çözümlenmeyi amaçlar” (Zapf:2000,8). Batı Avrupa’daki bu tür kapsamlı toplumsal raporlara örnek olarak, İngiltere’daki Toplumsal Eğilimler (1970’ten bu yana), Fransa’daki *Donnees Socioles* (1970’ten bu yana), Hollanda’daki Toplumsal ve Kültürel Raporlar (1974’ten bu yana) başlıklı çalışmalar sayılabilir. Doğu Avrupa ise, Macaristan Toplumsal Raporlar çalışmasını yakın bir geçmişte başlatmış bulunmaktadır (Habich-Noll 1994, Berger-Schmitt, Jankowitsch 1999). Bu çabaların çoğu, devlet istatistik görevlileri ve akademisyenlerin ortaklaşa çalışmalarıyla yürütülmektedir. Bir başka kanalı, uluslararası örgütler ve ulusötesi çalışmalar oluşturulmaktadır. OECD, Birleşmiş Milletler, Eurostat ve diğerleri, toplumsal raporların konusuna girecek bir çok çalışma yapmış ve bu tür çalışmaların sonuçları periyodik olarak yayınlanmıştır. Dahası, bizzat bu kuruluşlar, dünyadaki çeşitli bölgeler ya da tüm dünyaya ilişkin çoğunlukla ulus devlet düzeyinde bütünsel veri setleri üretmişlerdir.

Toplumsal göstergeler hareketi, özellikle yükseliş döneminde, ulusların karşılaştırmalı analizine ağırlık vermişti. Örneğin, OECD’nin Toplumsal Göstergeler Geliştirme Programı, tüm OECD ülkelerini kapsayan kapsamlı bir veri seti oluşturmak üzere devreye sokulmuştur (OECD 1982,1986). İskandinav Refah Araştırması da uluslararası bir bakış açısına sahipti. Bu araştırma Finlandya, İsveç, Norveç ve Danimarka’daki refah düzeylerini bir çok açıdan başarıyla betimlemişti (Allond, 1972, 1981). *Euromodule* tam da bu uluslararası araştırma geleneğinin bir devamıdır. *Euromodule* Avrupa’daki karşılaştırmalı toplumsal raporlama ve toplumsal yapı analizindeki boşluğu giderebilecek kabiliyettedir. *Eurobarometer* ya da

European Community Household Panel gibi örneklere üstünlüğü yalnızca nesnel ve öznel boyutları birlikte ele alması değil, İsviçre ve Türkiye gibi AB dışı ülkeleri ve yakında katılması muhtemel kimi Doğu Avrupa ülkelerini de içermesidir.

Euromodule girişiminin amaçları kısaca şöyle betimlenebilir:

- Olabildiğince çok Avrupa ülkesindeki yaşam koşulları ve yaşam kalitesinin mevcut durumunu izleme ve sistematik olarak çözümleme çabalarının güçlendirilmesi,
- İnsan kalitesi ve bireysel refaha ilişkin karşılaştırmalı ve temsil kaabiliyeti yüksek veri setleri oluşturmak,
- Ulusal düzeydeki farklı refah araştırmalarını biraraya getirmek,
- Kollektif olarak oluşturulan verinin yorumlanması için ulusal birimlerin birikim ve üstünlüğünü değerlendirmek,
- Politika oluşturucular için, yaşam kalitesine ilişkin güvenilir bilgi sağlamak,
- Refahın geliştirilmesine yönelik olarak kamusal bilinçlenmeyi geliştirmek.

1.3. *Euromodule* ve Refahın Kavramsallaştırılması

Euromodule, refah gelişimini, toplumsal değişimin bir parçası olarak ele alır. Refahın, yalnızca zengin Batı Avrupa ülkelerine değil, daha az modern ülkelere de uygulanabilecek bir kavram olduğu, temel kabullerden biridir. Refahın nasıl kavramsallaştırılacağı konusunda farklı görüşler olmakla birlikte, yaşam kalitesi, bir toplumun refah gelişimini çözümlemede en yaygın kabul gören ve kullanılan çerçevedir (Berger-Schmitt/Holl 2000:8). Bu çok boyutlu bir kavramdır ve hem maddi ve maddi olmayan; hem öznel hem nesnel; hem bireysel hem kollektif refah öğelerini içinde barındırır. İlke olarak, *Euromodule*, üç tür refah kavramını birleştirir: nesnel yaşam koşulları, bireysel refah ve (algılanan) toplum kalitesi.

1970 ve 1980’lerde refah, bireysel düzeyde algılanıyordu. Bu nedenle de yaşam kalitesi asıl olarak bireysel ya da aile düzeyindeki refah olarak kavramsallaştırılıyordu (Holl 2000). Yaşam düzeyi araştırmalarında da benzer bir yaklaşım izleniyordu (Erikson 1993). Bu tür objektivist yaklaşımlar çerçevesinde, bir takım temel gereksinimlerin olduğu varsayılıyordu ve bu gereksinimlerin tatmini insanların refahını oluşturuyordu (Zapf et al.1987). OECD’nin 1970-1986 arasında Toplumsal Göstergeler Programı’nda da bu tür bir yaklaşım hakimdir (OECD 1973, 1977, 1982).

Öznel refah, toplumsal-psikolojik yaklaşımla yakın ilişki içinde, bir başka bakış açısını vurgular. Buradaki temel varsayım, refahın, insanların bilinçli deneyimleri ve zihinsel tatminleri çerçevesinde tanımlanabileceğidir (Diener/Suh 1997). Ya da Cambell’in (1972:44) söylediği gibi, ‘Yaşam kalitesi, onu yaşayan nasıl görüyorsa öyledir.’ 1970’lerde, refahın hangi boyutunun öne çıkarılması gerektiği konusunda yoğun bir tartışma vardı. Günümüzdeyse, nesnel yaşam koşulları ve öznel değerlendirmelerin, aynı madalyonun iki yüzü oldukları konusunda genel bir uzlaşıya varılmış bulunmaktadır. İki yaklaşımın aslında birbirini tamamladıkları artık yaygın bir kanıdır. *Euromodule*’de de, her iki yaklaşım ‘eşit haklara’ sahiptir. Temel düşünce, bu ikisinin nasıl birbirlerini bütünlediklerinin hem nesnel hem de öznel göstergelerinin toplanmasıdır.

‘Toplum kalitesi’, *Euromodule*’ün içerdittiği bir başka refah göstergesidir. Bireysel gelişme ve fırsatlarımız, büyük ölçüde içinde yaşadığımız toplumun niteliğine bağlıdır (Veenhoven 1996, 1997). Geçtiğimiz yıllarda, refahın toplumsal öğelerini aydınlatmak üzere yeni refah kavramları geliştirildi. Bunlar, toplumsal dışlanma, toplumsal bütünleşme ve toplumsal kapital gibi kavramlardır (Holl 2000). Bu kavramlar, bir toplumun kalitesine; yani, toplumun

üyeleri arasındaki ilişkinin niteliğine ve bu ilişkilerin üyeleri birarada tutma kapasitesine; yeni tür yoksulluk biçimleri nedeniyle birey ve toplum arasındaki ilişki kopukluğuna; ve ortak değer ve korkuların yarattığı karşılıklı bağlılık hissi ve güven duygusuna göndermede bulunurlar.

1.4. Toplumsal Göstergeler ve Yaşam Kalitesi: Kavramsal Yaklaşımlar

Toplumsal göstergelerin belirlenmesiyle ilgili araştırmalar ilk olarak 20. Yüzyılın ikinci yarısında gittikçe hız kazanan uzay araştırmalarının Amerikan halkı üzerindeki etkisini anlamak ve ölçmek amacıyla 1960'lı yılların ortalarında yapılmaya başlanmıştır. Her ne kadar, 1920'li ve 30'lu yıllarda W.F. Ogburn tarafından gerçekleştirilen toplumsal eğilim raporları ve 1950'li yıllarda Drenowski tarafından yapılan “yaşam standardı” araştırmaları bu alanda yapılan çalışmaların başlangıcı olarak gösterilebilirse de, özellikle 1960'lı yıllarda, yaşanan hızlı dönüşüm ve hareketlerin toplum üzerinde bıraktığı olumlu ya da olumsuz etkileri anlamaya ve ölçmeye yarayacak sistematik bilginin yok denecek kadar az olmasının yanı sıra bu tip bir ölçmenin gerçekleştirilebileceği yöntemin de eksikliği fark edilmiştir. İşte bu yüzden 1960'lı yıllar toplumsal gösterge araştırmalarının başlangıcına tanık olmuştur. Yukarıda sözü geçen bu ilk araştırmanın yöneticisi Raymond A. Bauer o tarihte “toplumsal göstergeler” kavramını: “Toplum olarak nerede olduğumuzu; amaçlarımız ve değerlerimiz doğrultusunda hangi yöne doğru ilerlediğimizi anlamamıza yarayacak her tür veri ve istatistiki bilgi” olarak tanımlamıştır (Bauer, 1966, s.1). Bu tanımlamadan da yola çıkarak toplumsal göstergeler araştırmasını yaşam standardı ölçümünde kullanılacak bileşenlerin tanımlanması, bu bileşenler için göstergeler belirlenmesi şeklinde açıklayabiliriz.

Yukarıda da belirttiğimiz gibi ilk olarak ABD'de başlayan bu eğilim kısa zamanda diğer ülkeler tarafından da (özellikle Avrupa ülkeleri) benimsenmiştir. Konunun önemini ve bu

alandaki bilgi eksikliğini fark eden birçok uluslararası kuruluş da benzer araştırmaları programlarına almaya başlamışlardır. 1970 yılında OECD toplumsal göstergeler üzerine ilk çalışmalarını başlatmış, hemen ardından da Birleşmiş Milletler Toplumsal ve İktisadi Konseyi (United Nations Social and Economic Council) Avrupalı İstatistikçiler Konferansı (European Statisticians Conference) ile birlikte sistematik bir uygulamaya girişmiştir. Bu tip araştırmalar başlangıcından itibaren oldukça yoğun bir ilgi ve kabul görmüş; ülkeler ve kurumların yanı sıra ekonomistler, toplumbilimciler, siyasetçiler, istatistikçiler gibi çeşitli çevreler tarafından da benimsenip programa alınmış ve uygulanmaya başlanmıştır (Bertrand, 1986/87).

Elbette ki, içinde bulunulan dönemin toplumsal ve siyasal hareketliliğinin bu yoğun ilgideki payını da göz ardı etmemek gerekir. Tam bu dönemde, elde edilen yüksek büyüme oranlarına rağmen, toplumsal gelişmenin ölçütlerinin ne olması gerektiği konusu da tartışılmaya başlanmış ve iktisadi kalkınmanın toplumsal gelişmenin ana hedefi olarak gösterildiği anlayış sorgulanmaya başlanmıştı. Gerek iktisadi kalkınmanın toplumsal maliyeti, gerek de kalkınma ile birlikte ortaya çıkan kişisel zenginlik (*private affluence*) ve kamusal yoksulluğun (*public poverty*) oluşturduğu karşıtlık toplumlarda tepkilere yol açmaya başlamış ve niceliksel olarak ölçülebilen büyümenin niteliksel olarak aynı hızda gerçekleşemediği, yani bir yanda iktisadi kalkınma yaşanırken diğer yanda yaşam standartlarının aynı oranda yükselmediği yolunda tartışmalar gündeme gelmeye başlamıştı. İşte “yaşam kalitesi” kavramı bu tartışmalar sonucunda ortaya çıkmış ve bireylerin yaşam kalitesindeki artış, “zengin toplum” kavramına alternatif bir kavram olarak toplumsal politikaların belirlenmesinde hedef olarak gösterilmeye başlanmıştır. Bu noktada “yaşam kalitesi” kavramının bir tanımlamasını yapacak olursak

diyebiliriz ki, yaşam kalitesi bireyin sahip olduğu maddi olanakların yanı sıra özgürlük, adalet, güven, bugünü ve yarını da kapsayan ve kendini güvencede hissetmesini sağlayacak garantiler gibi manevi olanak ve ayrıcalıklar bütünüdür.

“Yaşam kalitesi” kavramının böyle bir dönemde ortaya çıkmasında, sözü geçen dönemin başka bir özelliğinin de etkisi olmuştur. Bu dönemin toplumsal ve siyasi ortamının bir başka özelliği de, toplumsal yapıların detaylı çalışmalar sonucu modelleştirilip bu modelin de istenilen doğrultuda dönüştürülüp yönlendirileceği yolundaki fikirlerin hakimiyetiydi. O zamanlarda ABD’de rastlanılan “Büyük Toplum” ideali ve Almanya’da gerçekleştirilmeye çalışılan reform projeleri işte bu siyasi ve toplumsal havanın etkisi altında ortaya çıkmıştı. Doğal olarak, toplumsal yapıya müdahale edip onun şekillendirilebileceği inancı ve amacı ancak söz konusu toplum hakkında azami bilgiyi elde ederek beslenebilirdi. Bu aynı zamanda müdahale gerektiren alanlar arasında önceliği saptamak, problemleri önceden belirleyip önlem alabilmek için de gerekliydi (Zapf, 1977a; Fattacini, 1986/87). Her ne kadar günümüzde bu tip müdahalelerin işlevselliği konusunda eski iyimserlik kalmadıysa da, “yaşam kalitesi” kavramı güncelliğini halen korumaktadır. Bunun yanı sıra yaşam kalitesinin yükseltilmesinde toplumsal yapı hakkında sistematik bilgi üretmenin gerekliliği de halen geçerliliğini korumaktadır.

İşte bu noktada toplumsal gösterge araştırmalarının da önemi ortaya çıkmaktadır. Bunun nedeni, yaşam kalitesinin artırılması, modernleşme sürecinin hızlandırılması, etkin toplumsal politikaların belirlenebilmesi öncelikle bu kavramların bireyler ve toplum tarafından nasıl algılandığını anlamamıza yarayacak ve ölçümler yapabilmemize olanak tanıyacak sistematik bilginin toplanması ile gerçekleştirilebileceği gerçeğidir. Sonuç olarak toplumsal gösterge araştırmalarının amacını bir yandan toplumsal raporlamaya olanak sağlayacak istatistikî veriyi

toplamak diğer yandan da uzun vadeli araştırmalara olanak sağlayacak bir zemin oluşturmak olarak tanımlayabiliriz.

Bugüne gelindiğinde toplumsal gösterge araştırmalarının en önemli işlevinin genel olarak toplumsal değişimleri; bireylerin ve toplumun refah düzeyini ölçmek olduğunu görüyoruz. Daha geniş bir anlamda toplumsal gösterge araştırmaları, toplumsal değişimlerin düzenli bir analiz ve gözlemine yapmaya olanak sağlayan bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır (Sheldon and More, 1968). Bu bağlamda temel amaç toplumların modernleşme süreçlerini, bu süreçte yaşanan problemleri ve sürecin toplum üzerindeki etkisini anlamaya ve ölçmeye yarayacak ortak standartlar geliştirmektir. Yani, toplumsal göstergeler, bizleri toplumun yapısı, işleyişi, amaçları, değerleri ve bu değerler doğrultusunda elde ettikleri hakkında aydınlatacak her türlü bilgi olarak tanımlanabilir (Zapf, 1977b, 236). Bu tanımdan yola çıkarak toplumsal gösterge araştırmalarının temel görevini toplumsal eğilimlerin tanımlanması ve açıklanması; farklı toplumsal hareketler ve gelişmeler arasındaki ilişkilerin ortaya çıkartılması ve bu tip hareket ve gelişmelerin zaman içinde toplum üzerinde meydana getireceği etkilerin araştırılıp ortaya konması olarak tanımlamak mümkündür (Land,1983). Burada belirtilmesi gereken nokta söz konusu araştırmaların birincil işlevlerinin topluma yön verecek siyasi, iktisadi ve toplumsal kararlar üzerinde doğrudan etkide bulunmak değil, sadece yol gösterici bir amaç gütmeleridir. Buna karşılık, toplumsal gösterge araştırmaları ve toplumsal raporlamanın sosyal bilimler dünyasına katkıları çok çeşitlidir ve artarak sürmektedir.

2. Türkiye Araştırması

Daha önce de belirtildiği gibi söz konusu proje Türkiye'nin modernleşme ve kalkınma sürecinde kat ettiği yolu yalnız iktisadi göstergeler ile değil başka toplumsal göstergeler ile de açıklayabilmesini sağlayacak kapsamdadır. Diğer ülke veri setleriyle birlikte düşünüldüyse, karşılaştırmalı olarak ülkemizin gelişmişlik düzeyi açısından Avrupa'nın neresinde durduğunu, eksikliklerinin neler olduğunu açık olarak görmek mümkündür. Modernleşme, kalkınma, yaşam kalitesi, demokrasi gibi modern toplumun vazgeçilmez unsurları olan kavramların toplumun kendisi tarafından nasıl algılandığını anlamak, belki de bu araştırmanın en kuvvetli yanını oluşturmaktadır.

Bu bölümde, Türkiye'ye ait veriler bir bütün olarak ele alınacak; tüm ülkeleri kapsayan karşılaştırmalı analizler ise sonraki bölümde sergilenecektir.

2.1. Örneklem Özellikleri ve Saha Çalışması

Türkiye araştırmasında kullanılan örneklem Devlet İstatistik Enstitüsü'nün (DİE) 1995 nüfus sayımı verileri baz alınarak DİE tarafından çekilmiştir. Örneklem birimi hanehalkıdır. Bugüne kadar yapılan örnekleme çalışmaları, ülkemizi temsil edecek bir örneklemin 7000-8000 hane olduğunu göstermiştir. Bu büyüklükteki örneklem ülkemizde sadece DİE'nin kendi araştırmaları ve Hacettepe Üniversitesi tarafından 1963 yılından başlayarak her beş yılda tekrar edilen Nüfus ve Sağlık Anketlerinde kullanılmaktadır. Türkiye'de örneklemlerin bu ölçeklerde büyük olmasının nedeni, fertler hakkında örneklem seçiminde kullanılacak bilgi olmamasıdır. Elde bulunan tek güvenilir bilgi DİE'nün sayımlarda elde ettiği hanehalkı ile ilgili bilgilerdir. Bu bilgilerden de teknik nedenlerden dolayı ancak yerleşim yeri nüfusu ve

hanehalkı adresi bazında seçim yapılabilir.

Örnekleme seçimine esas olan örnekleme yöntemi, tabakalı rastlantısal örneklemdir. Bu örnekleme yönteminde yerleşim birimleri önce nüfuslarına göre gruplanmaktadır. Örneğin nüfusu 2000'nin altında olan yerler, 2000-5000, 5000-10000, 10000-20000, 20000-50000, 50000-100000 ve 100000-500000 ve 500000'nin üzerinde olan yerler gibi. İkinci aşamada her bir grup içerisinde rastlantısal teknikle o grubun toplam nüfus içerisindeki payı dikkate alınarak haneler belirlenir. Her bir tabakadan bağımsız olarak hane tespiti, örneklemin temsil kabiliyetini belirlemesi bakımından son derece önemlidir.

Ülkemizde yapılan araştırmaların pek çoğunda ülkenin tümünü temsil eden bu türden bir örnekleme kullanılmamıştır. Kırsal ve kentsel alanları içine alan bu tür örnekleme 450-500 farklı yerleşim yerinin ziyaret edilmesini gerektirdiği için diğer örneklemlere nazaran çok daha masraflı ve zaman alıcıdır. Ancak temsil kabiliyeti diğerleri ile mukayese edilemeyecek kadar üstündür.

Ülkemiz sosyal yapı özelliklerinin ve sosyal göstergelerinin saptanması ancak temsil kabiliyeti yüksek olan bu tür bir örneklemeyle mümkündür. Ülkeyi temsil eden örneklemin en ciddi katkısı Avrupa'nın 15-20 ülkesinde aynı soru kağıdı kullanılarak yapılan diğer araştırmalarla karşılaştırılabilir olmasıdır. Bu, ülkemizin diğer Avrupa ülkeleri arasındaki yerinin görülmesi yanında son zamanlarda uluslararası sosyoloji yazınında çok revaçta olan karşılaştırmalı çalışmalara iyi bir örnek teşkil etmektedir. Aslında sosyal yapı ve sosyal göstergelerle ilgili çalışmaların belirli zaman aralıklarında tekrarlanması ve ortaya çıkan değişimlerin takibi ideal olan durumdur. Bu çalışma ülkemizde bu konuda yapılan ikinci, uluslararası standartlarda yapılan ilk araştırma olarak sosyoloji yazınında yerini alacaktır.

Bu araştırmada, finansal kısıtlamalar nedeniyle, 8000 hanehalkı olarak tespit edilen örneklemin ancak yarısına uygulama yapılabilmiştir. Resampling yöntemiyle DİE'den elde edilen 8000 hanelik örneklemden 4000 hanelik yeni bir örneklem seçilmiş ve ağırlıklandırma yöntemiyle bu sayıdaki denekle anket uygulaması gerçekleştirilmiştir.

Böylece, araştırmada, DİE tarafından sağlanan Türkiye örneklemine bağlı kalınmış ve tercüme edilip pilot çalışmada son şekli verilen soru kağıdı sahada bizzat anketörler tarafında yüz yüze görüşme tekniği ile gerçekleştirilmiştir. Sahadan toplanan soru kağıtlarının kalitesi bölge sorumluları tarafından saptanmış ve kabul edilenler Ankara'ya gönderilerek kodlanmış ve bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Saha çalışmasının birinci bölümü 2001'in ilk aylarında; ikinci bölümü ise Aralık 2001 ve Ocak 2002 tarihleri arasında proje elemanlarının da denetimindeki anketörler tarafından, aşağıda ayrıntılı dökümü verilen illerde gerçekleştirilmiştir:

Tablo 1: Anketin Uygulandığı İller

Şehir	Sayı	Yüzde
Adana	291	7,2
Adıyaman	100	2,5
Afyon	40	1,0
Ankara	465	11,6
Antalya	120	3,0
Aydın	34	,8
Balıkesir	122	3,0
Bitlis	103	2,6
Bursa	195	4,9
Denizli	96	2,4
Diyarbakır	69	1,7
Elazığ	101	2,5
Erzurum	45	1,1
Eskişehir	102	2,5
Gaziantep	122	3,0
İçel	145	3,6
İstanbul	599	14,9
İzmir	256	6,4
Kayseri	132	3,3
Konya	126	3,1
Malatya	99	2,5
Manisa	78	1,9
Kahramanmaraş	67	1,7
Samsun	92	2,3
Siirt	68	1,7
Sivas	30	,7
Trabzon	72	1,8
Şanlıurfa	59	1,5
Van	47	1,2
Zonguldak	85	2,1
Kilis	20	,5
Osmaniye	40	1,0
Toplam	4020	100,0

Tablodan izlenebileceği gibi, gidilen 32 ilde, toplam 4020 anket uygulanmıştır. Bu sayının, yerleşim birimi düzeyinde kır-kent dağılımı ise şöyledir:

Tablo 2: Yerleşim Birimi

Yerleşim Birimi	Sayı	Yüzde
Kent	2769	68,9
Kır	1251	31,1
Toplam	4020	100,0

Anket yapılan 4020 kişinin cinsiyet dağılımına bakıldığında, 2407'sinin erkek (%59.9), 1413'ünün ise kadın (%40.1) olduğu görülmektedir. Örneklem, çoğunlukla, orta yaşlı bireylerden oluşmaktadır ve yaş ortalamaları 40'tır. Medeni durumları ise aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 3: Araştırmaya Katılanların Medeni Durumu

Statü	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde
Bekar	600	14,9	15,0
Evli ve eşiyle yaşıyor	3131	77,9	78,4
Evli ama eşinden ayrı yaşıyor	55	1,4	1,4
Boşanmış, dul	209	5,2	5,3
Toplam	3995	99,4	100,0
Bilinmeyen	25	0,6	
Toplam	4020	100,0	

Örneklem oldukça kalabalık haneleri de içermekle birlikte her hanede yaşayan ortalama kişi sayısı 4.7'dir. Hane büyüklüğüne ilişkin genel dağılım aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 4: Hane Büyüklüğü

Kişi Sayısı	Sayı	Yüzde	Geçerli yüzde
1-3	1212	30,1	30,3
4-6	2212	55,0	55,3
7-9	388	9,7	9,7
10 ve üzeri	190	4,7	4,7
Toplam	4002	99,6	100,0
Bilinmeyen	18	0,4	
Toplam	4020	100,0	

2.2. Konut Özellikleri

Örnekleme, tek haneli ya da 6'dan fazla odalı konutlarda yaşayan haneler olmakla birlikte çoğunluk 3 ya da 4 odalı konutlarda yaşamaktadır ve ortalama oda sayısı 3.3'tür.

Tablo 5: Konuttaki Oda Sayısı

Oda Sayısı	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde
1	51	1,3	1,3
2	492	12,2	12,4
3	1814	45,1	45,8
4	1431	35,6	36,1
5	130	3,2	3,3
6 ve üzeri	46	1,1	1,2
Toplam	3964	98,6	100,0
Bilinmeyen	56	1,4	
Toplam	4020	100,0	

Örneklem heneleri içinde, ikamet ettiği konuta sahip olanlar üçte iki gibi yüksek bir oranla temsil edilmektedir. Kuşkusuz, aşağıdaki tabloda “ev” ve “daire” olarak ayrımlaştırılan sahiplik kategorilerinden, ilkinin, büyük oranda gecekondü sahipliğine işaret ettiği unutulmamalıdır.

Tablo 6: Konutta Mülkiyet Durumu

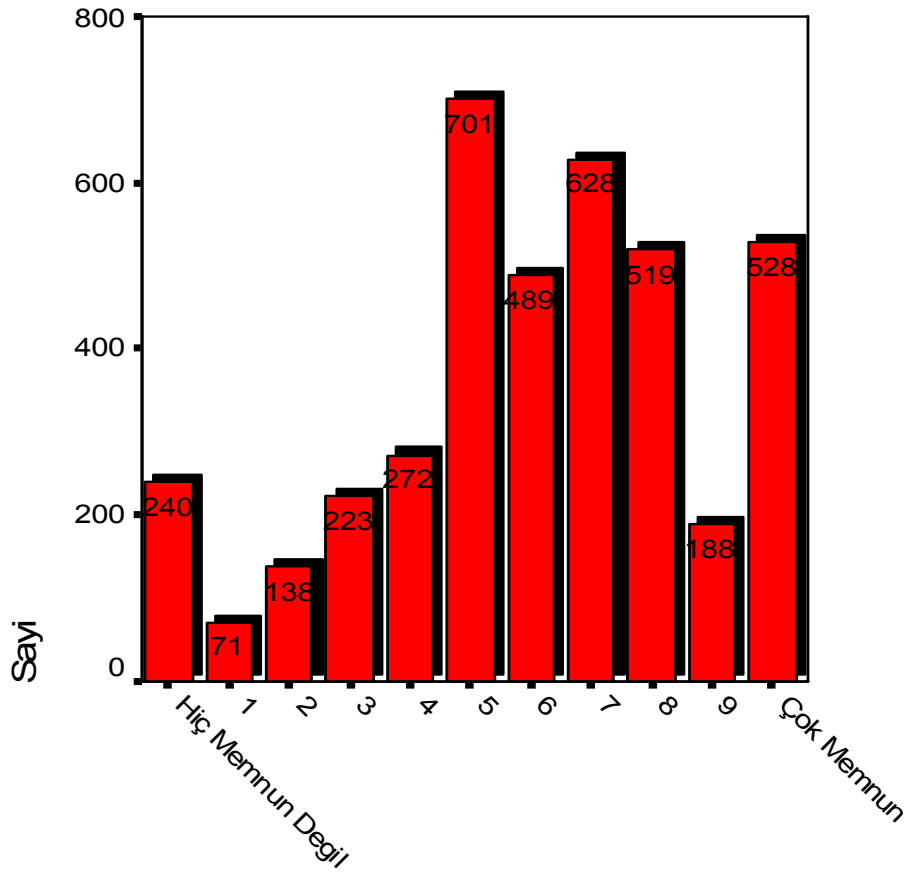
Statü	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde
Kiracı (Daire)	688	17,1	17,2
Kiracı (Ev)	490	12,2	12,2
Sahip (Daire)	1393	34,7	34,7
Sahip (Ev)	1385	34,5	34,5
Diğer	53	1,3	1,3
Toplam	4009	99,7	100,0
Bilinmeyen	11	0,3	
Toplam	4020	100,0	

Konutların büyük çoğunluğu temel gereksinimleri karşılar düzeydedir. Buna karşılık, küçük bir oranla temsil edilseler de, kimi konutların, mutfak ya da tuvalet/banyodan mahrum oluşu dikkat çekicidir.

Tablo 7: Konut Özellikleri

Özellik	Var (%)
Mutfak	88.3
Tuvalet, banyo ve/ya duş	87.2
Sıcak su	38.5
Bahçe, balkon veya teras	74.0

Aşağıdaki grafik, yaşanan konuttan ne oranda memnun olup olunmadığını göstermektedir. Deneklerin, yaşadıkları konutlardan ortalamanın üstünde bir memnuniyete sahip oldukları; çok memnun olanların da önemli bir oranı oluşturdukları söylenebilir.

Grafik 1: Konut Memnuniyeti

2.3. Eğitim, Meslek ve İstihdam

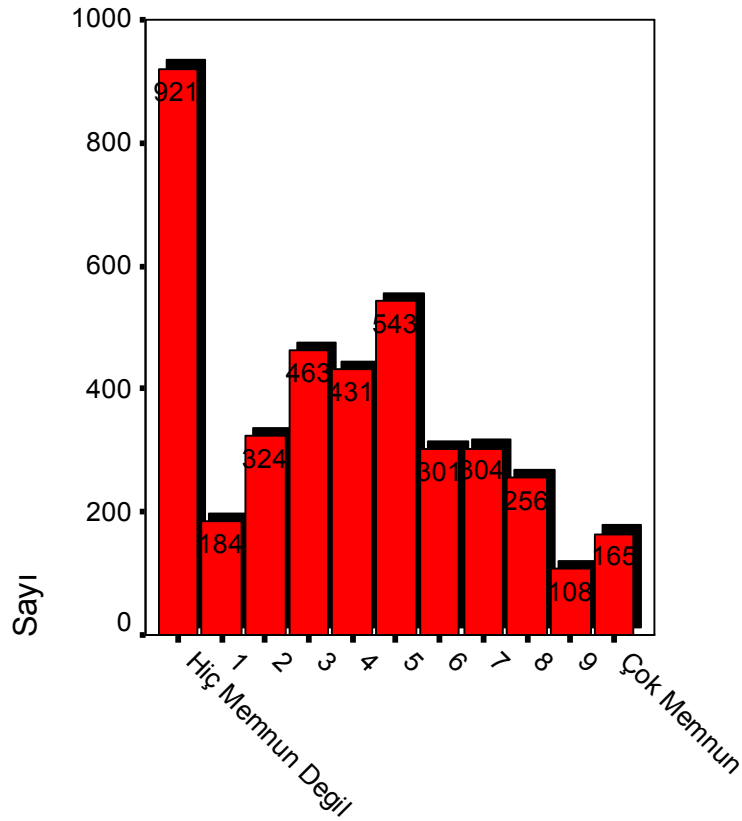
2.3.1. Eğitim Durumu

Örneklemin çoğunluğu (%55) ancak ilköğretim düzeyinde bir eğitime sahiptir. Bununla birlikte, lise ve üniversite bitirenlerin oranları Türkiye ortalamalarının oldukça üstündedir. Aslında, örneklem, genel olarak da Türkiye ortalamalarının üstünde bir eğitim düzeyi sergilemektedir.

Tablo 8: Eğitim Düzeyi

Eğitim Düzeyi	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde
Okur yazar değil	356	8,9	8,9
Okur yazar (diplomasız)	169	4,2	4,2
İlkokul	1525	37,9	38,0
Ortaokul	692	17,2	17,3
Lise	792	19,7	19,8
Üniversite	418	10,4	10,4
Üniversite üstü	56	1,4	1,4
Toplam	4008	99,7	100,0
Bilinmeyen	12	0,3	
Toplam	4020	100,0	

Gelişmekte olan diğer ülkelerde de olduğu gibi, eğitim, ülkemizde de en önemli toplumsal değerlerden birini oluşturmaktadır. Bu durum, deneklerin kendi eğitimlerinden memnun olmamalarında da kendini göstermektedir.

Grafik 2: Kendi Eğitim Düzeyi Memnuniyet

2.3.2. Meslek ve İstihdam

Tablo 9’da deneklerin mesleki dağılımlarına ilişkin analizler görülecektir. Araştırmaya katılanların yarısından çoğunun ya işsiz ya da çalışmadığı; tam zamanlı çalışanların ise üçte birin altında olduğu görülebilir.

Tablo 9: Çalışma Durumu

Statü	Sayı	Yüzde	Geçerli yüzde
Tam zamanlı	1203	29,9	30,3
Yarı zamanlı	423	10,5	10,6
Ara sıra, düzensi	234	5,8	5,9
İşsiz	2109	52,5	53,0
Asker	7	0,2	0,2
Toplam	3976	98,9	100,0
Bilinmeyen	44	1,1	
Toplam	4020	100,0	

İşsizlik ya da çalışmama nedenlerinin başında rantiye olmak (%34.3) gelmekte, bunu, iş bulamamak izlemektedir (%26.9). Emekli olmak (%19.1), ev kadınlığı (%9.3), okuyor olmak (%6.9) ve hastalık – sakatlık gibi nedenler daha küçük oranlarda temsil edilmektedir.

Şu an, şu ya da bu şekilde, çalışmakta olan bir grup deneğin, “ Şu an çalışmakta olduğunuz işi kaybetmeniz o işe yakın yeni bir iş bulma olasılığınız nedir?” sorusuna verdikleri yanıt çok büyük oranda olumsuz; ancak küçük bir oran için olumludur.

Tablo 10: Şu anki işine yakın bir İş Bulma Olasılığı

	Sayı	Yüzde
Mümkün değil	464	25,3
Zor	1150	62,8
Kolay	217	11,9
Toplam	1831	100,0

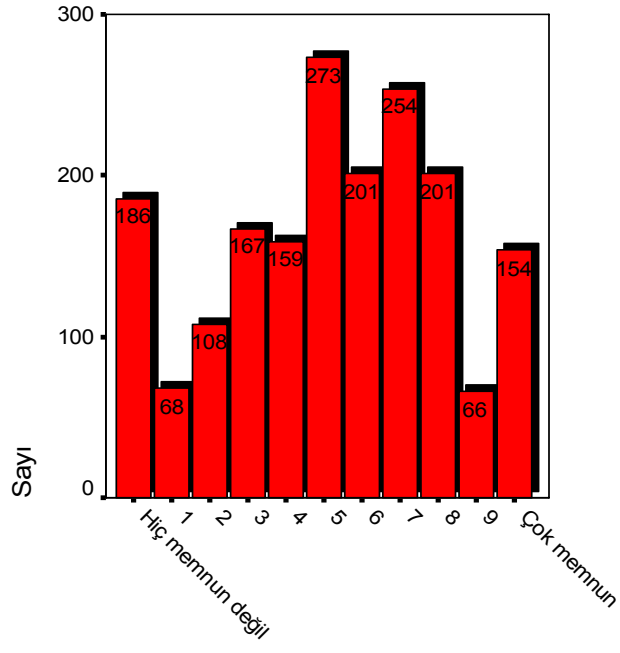
2.4. Sınıfsal Aidiyet, İş ve Çalışma Memnuniyeti

Deneklerin yarıya yakını kendilerini alt/işçi sınıfına; bundan biraz azı da orta sınıfa ait hissetmekte; ancak çok küçük bir oran kendilerini orta-üst ya da üst sınıf olarak tariflemektedirler.

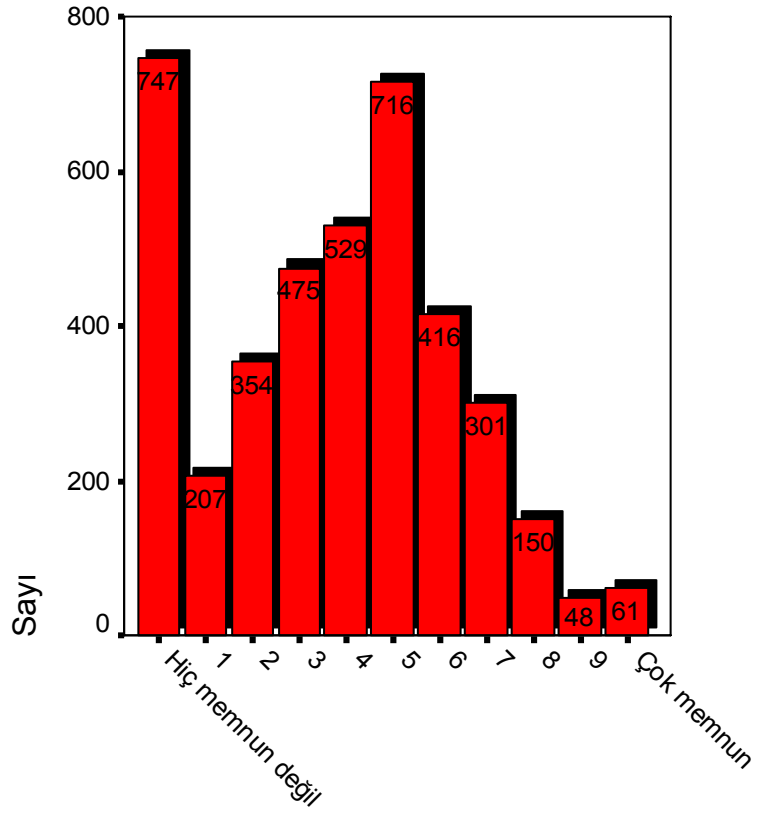
Tablo 11: Sosyal Sınıf

Sosyal Sınıf	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde
Alt / İşçi Sınıfı	1894	47,1	47,8
Orta sınıf	1773	44,1	44,7
Üst-Orta Sınıf	249	6,2	6,3
Üst Sınıf	49	1,2	1,2
Toplam	3965	98,6	100,0
Bilinmeyen	55	1,4	
Toplam	4020	100,0	

Aşağıdaki iki grafik, sırasıyla, şu an çalışılan işten ve hane gelirinden memnuniyet düzeylerini göstermektedir. Pek parlak olmasa bile, iş memnuniyeti görece olarak yüksek görünmektedir. Fakat gelir için aynı şeyi söylemek pek mümkün değildir. Bu durum, geliri pek tatmin edici bulunmasa da, bu kriz ortamında en azından bir işe sahip olmanın kendi başına bir değer olarak algılandığı biçiminde yorumlanabilir.

Grafik 3: İşinden Memnuniyet

Grafik 4: Hane Gelirinden Memnuniyet

Gelirden memnuniyetsizliğin temel nedeni olan düşük gelir, deneklerin, gereksinimlerini karşılamada çok zorlandıklarını ifade etmelerinde de kendini göstermektedir:

Tablo 12: Hane Gereksinimlerini Karşılama Zorluğu / Kolaylığı

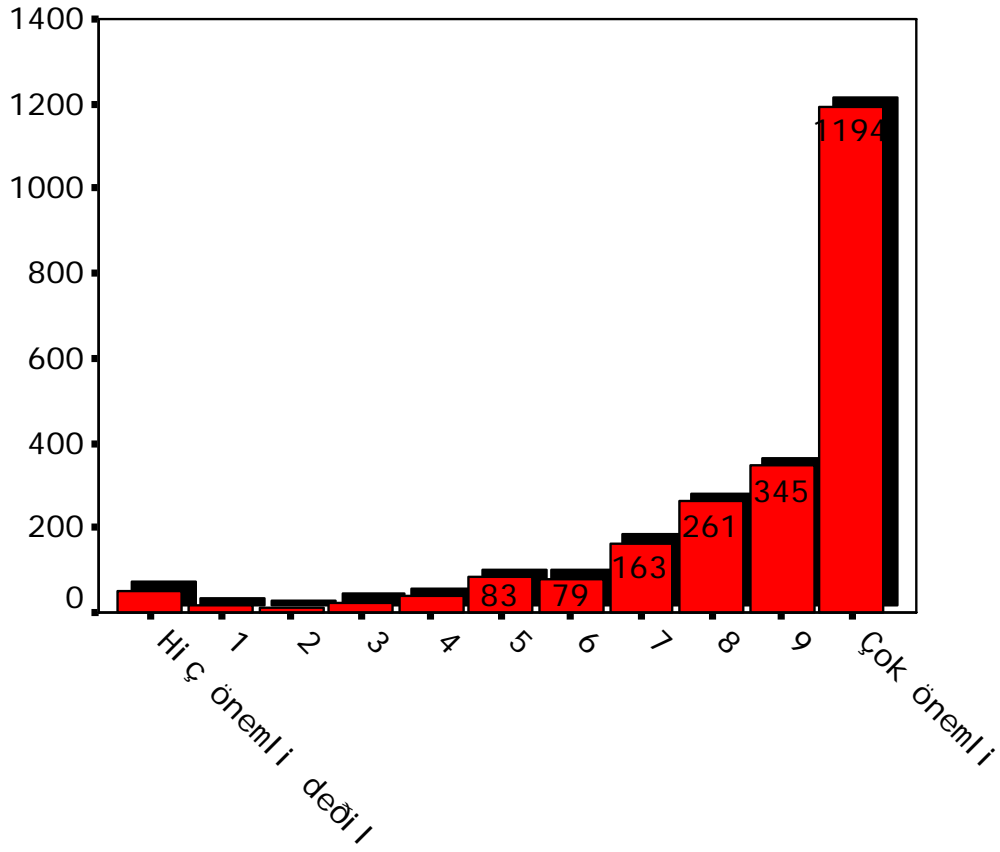
Gereksinimleri Karşılama	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde
Çok zor	1704	42,4	42,6
Biraz zor	1822	45,3	45,6
Oldukça kolay	425	10,6	10,6
Çok kolay	47	1,2	1,2
Toplam	3998	99,5	100,0
Bilinmeyen	22	0,5	
Toplam	4020	100,0	

Üstüste gelen krizler nedeniyle, hane gelirinde özellikle son bir kaç yılda çok büyük düşüşler gözlenmiştir. Nitekim, hanelerin şimdiki mali durumlarını bir yıl öncesiyle karşılaştırmaları dramatik sonuçlar ortaya çıkarmıştır. Bırakın iyileşmesini, aynı gelir düzeyini koruyabilenlerin oranı dahi çok düşüktür.

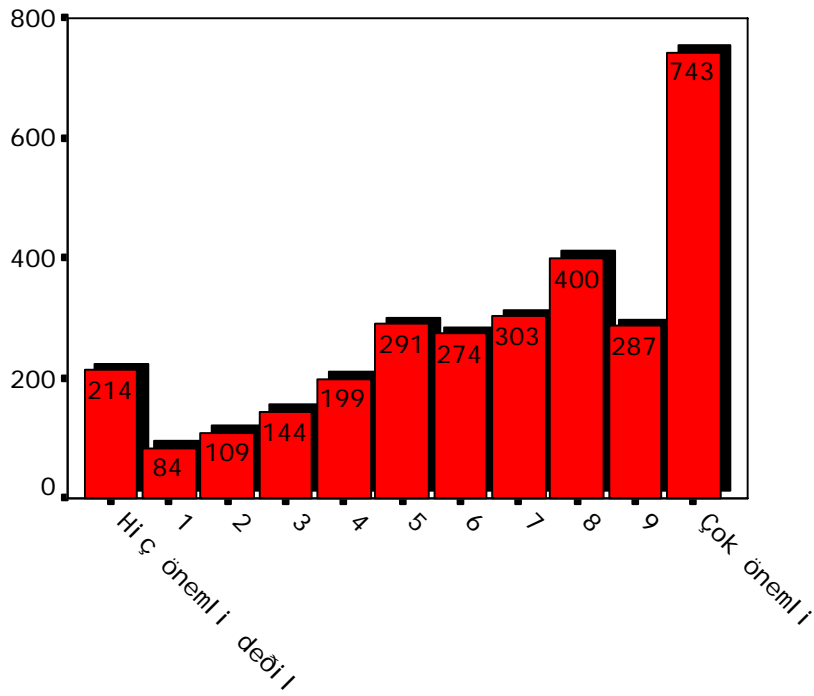
Tablo 13: Bir yıl Öncesine Göre Hanenin Bugünkü Mali Durumu

Mali durum	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde
Kesinlikle kötüleşti	1838	45,7	45,8
Bir ölçüde kötüleşti	1358	33,8	33,9
Değişmedi, aynı	543	13,5	13,5
Bir ölçüde iyileşti	224	5,6	5,6
Kesinlikle iyileşti	48	1,2	1,2
Toplam	4011	99,8	100,0
Bilinmeyen	9	0,2	
Toplam	4020	100,0	

Aşağıdaki iki grafik iş ve boş zamana deneklerin atfettiği görelî önemi sergilemektedir. Görüldüğü gibi, zar zor iş bulabilen; bulduğu işten de doyurucu bir gelir elde edemeyen insanlar için tümüyle kendine ayıracağı boş zaman ancak bir lüks olarak algılanmakta ve bu nedenle de işten daha az bir önem atfedilmektedir.

Grafik 5: İşe Verilen Önem

Grafik 6: Boş Zamana Verilen Önem

2.5. Yaşam Standardı

Örnekleme hanelerinin, genel olarak beklentileri ile nesnel yaşam koşulları arasındaki farkı anlayabilmek için, bir dizi olanak, aktivite ya da gereksinim, hem gereklilik hem de sahiplik düzeyinde sorgulanmıştır. Aşağıdaki ilk tablo “gereklilik” düzeyindeki dağılımı sergilemektedir. Bu tabloda yer alan ve pozitif beklenti belirten son iki sütun birlikte düşünüldüğünde, beklenti düzeyinin oldukça yüksek olduğu görülecektir. Göreli olarak “lüks” sayılabilecek bir çok şıkta bile beklentilerin yüksekliği dikkat çekicidir.

Tablo 14: Öznel Beklentiler

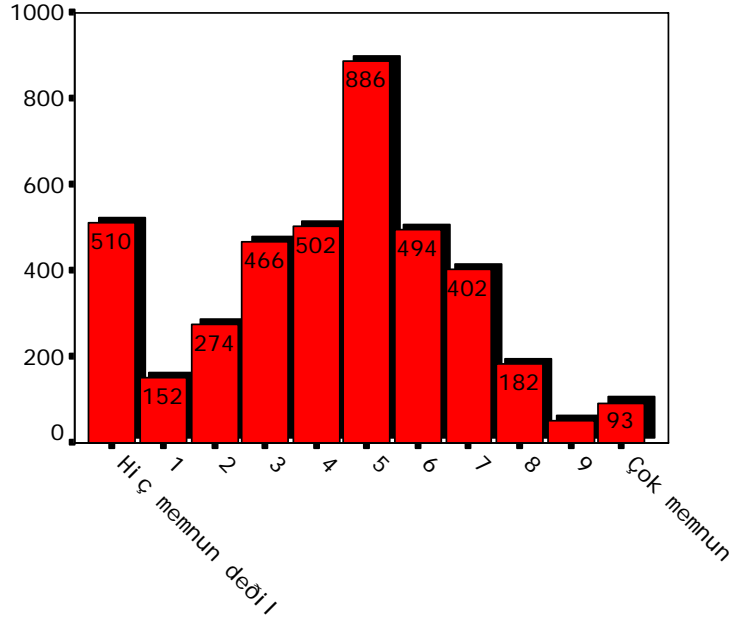
Gereklilik	Olmasa da olur	Olsa daha iyi olur	Mutlaka olmalı
a) Hanedeki herkesin ayrı odasının olduğu bir ev	5.5	43.9	50.6
b) Evde tuvalet, banyo veya duş	1.0	16.1	83.0
c) Bahçe, balkon veya teras	4.9	41.0	54.1
d) Her yıl bir hafta turistik seyahat	18.4	56.9	24.7
e) Bir gazeteye abonelik	25.1	51.8	23.1
f) Telefon	2.8	18.8	78.5
g) Düzenli olarak yeni kıyafetler alabilmek	13.2	60.5	26.3
h) Eskiyen mobilyayı değiştirebilmek	20.4	61.6	18.0
i) Günde ortalama bir defa sıcak yemek	2.3	13.6	84.2
j) Ayda bir arkadaşları akşam yemeğine davet edebilmek	17.8	58.5	23.7
k) Ayda bir aileyi dışarıda akşam yemeğine götürebilmek	21.8	57.9	20.3
l) Araba	13.6	51.4	35.0
m) Televizyon	2.5	15.2	82.3
n) Çamaşır makinası	3.1	22.3	74.6
o) Bulaşık makinası	13.9	41.8	44.3
p) Her ay en az 50 milyon TL biriktirebilmek	6.2	43.0	50.8
q) Özel emeklilik	14.2	54.3	31.5
r) Video kamera	52.1	39.3	8.6
s) Bilgisayar	31.7	46.4	21.9
t) Cep telefonu	24.8	44.1	31.1
u) Özel sağlık sigortası	12.3	48.4	39.3

Aşağıdaki tablo, beklenti düzeyinde sorgulanan gereksinimlerin, somut olarak ne oranda gerçekleşip gerçekleşmediğini göstermektedir. Beklenti düzeyinin yüksekliğine karşın, reel olarak bunların pek azının gerçekleştirilebildiği gibi çarpıcı bir sonuç ortaya çıkmaktadır. Herkesin ayrı odasının olması gibi bireyselliği mümkün kılacak bir beklentinin gerçekleşme oranı yarı yarıyadan bile düşüktür. Her yıl tatile çıkmak isteyenlerin ancak yarıdan az fazlası bunu gerçekleştirebilmektedir. Modern tüketim toplumunun önemli beklentileri olan yeni kıyafetler alabilmek ya da eskiyen mobilyaları değiştirebilmek, çok az hanenin ulaşabildiği birer lükstür. Keza, toplumsallaşmayı pekiştirecek olan arkadaşları yemeğe davet etmek ya da ailecek dışarıda yemeğe çıkmak gibi aktiviteler çok düşük oranlarda gerçekleştirilebilmektedir. Buna karşılık, telefon ve televizyonun yanısıra çamaşır makinesindeki gerçekleşme oranının yüksekliği, özellikle kadınlara yönelik bir kolaylığı sağlayan bu eşyanın, standart çeyiz parçası haline geldiğini göstermektedir.

Tablo 15: Gerçek Durum

Sahiplik	Sahibim/ yapıyorum	Gücüm yetmez	Sahip değilim /Yapmıyorum
a) Hanedeki herkesin ayrı odasının olduğu bir ev	42.3	29.2	28.5
b) Evde tuvalet, banyo veya duş	87.2	6.8	6.0
c) Bahçe, balkon veya teras	74.0	12.0	14.1
d) Her yıl bir hafta turistik seyahat	14.8	67.1	18.1
e) Bir gazeteye abonelik	18.0	45.2	36.8
f) Telefon	83.7	8.9	7.3
g) Düzenli olarak yeni kıyafetler alabilmek	21.6	64.8	13.6
h) Eskiyen mobilyayı değiştirebilmek	11.9	71.1	17.0
i) Günde ortalama bir defa sıcak yemek	89.6	7.4	3.0
j) Ayda bir arkadaşları akşam yemeğine davet edebilmek	29.3	50.6	20.1
k) Ayda bir aileyi dışarıda akşam yemeğine götürebilmek	15.3	58.7	26.1
l) Araba	25.0	50.1	24.9
m) Televizyon	92.0	4.7	3.3
n) Çamaşır makinası	75.3	15.6	9.0
o) Bulaşık makinası	25.8	46.0	28.3
p) Her ay en az 50 milyon TL biriktirebilmek	29.5	50.8	19.7
q) Özel emeklilik	6.6	50.6	42.8
r) Video kamera	4.8	45.2	49.9
s) Bilgisayar	10.1	49.4	40.4
t) Cep telefonu	40.7	31.9	27.3
u) Özel sağlık sigortası	9.6	48.8	41.6

Beklenti ve gerçeleşme düzeyi arasındaki bu farklılık, yaşam standardından memnuniyet düzeyi sorgulandığında da doğrulanmaktadır. Aşağıdaki grafikten izlenebileceği gibi, hiç memnun olmayanların oranı, memnun olanlardan bir kaç kat fazladır. Vasat bir memnuniyet olarak alınabilecek orta değerdeki yığılma da dikkat çekicidir.

Grafik 7: Yaşam Standardından Memnuniyet

Denekler kendi yaşam standartlarından pek memnun olmasalar da, genç neslin yaşam standardının, anne-babalarınınkinden daha iyi olduğunu düşünmektedirler. Hem bu hem de araştırmanın değerlendirmeye ilişkin diğer değişkenlerinde genellikle olumsuz-kötümser bir hava hakim olmasına karşılık, kuşaklar arası yaşam standardını sorgulayan bu soruya görelî olumlu bir yanıt alınması ilginçtir. Türkiye insanı, şu anki haline ya da geleceğe ilişkin pek olumlu şeyler düşünmese de, günümüz kuşağının, bir önceki kuşağa göre daha iyi koşullarda yaşadığını düşünmektedir.

Tablo 16: Genç Neslin Yaşam Standardı

Anne-babasına göre	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde
Daha düşük	1424	35,4	35.9
Aynı	455	11,3	11.5
Daha yüksek	2092	52,0	52.7
Bilinmeyen	49	1,2	
Toplam	4020	100,0	100.0

2.6. Kişisel Sağlık

Örnekleme, büyük oranda sağlıklı bireylerden oluşmaktadır. Gündelik faaliyetlerini engelleyecek düzeyde herhangi bir fiziksel ya da zihinsel sağlık sorunu; hastalığı ya da özürü olanların oranı oldukça düşüktür.

Tablo 17: Fiziksel, Zihinsel Sağlık

Sağlık sorununu	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde
Hayır	2244	55,8	55.9
Evet, bir ölçüde	1450	36,1	36.1
Evet, ciddi biçimde	319	7,9	7.9
Bilinmeyen	7	0,2	
Toplam	4020	100,0	100.0

Keza, bir dizi seçilmiş değişkenle psikolojik düzeydeki sağlığı sorgulayan soruya verilen yanıtlar da benzer durumdadır. Bu belirtiler arasında, yaşama sevinci eksikliği olarak tercüme edilebilecek olan “bitkin, yorgun hissetme”, “mutsuz, üzgün” ya da “endişeli, sinirli” olma şıklarındaki görece yüksek oranlar dikkat çekicidir.

Tablo 18: Ruhsal Sağlık

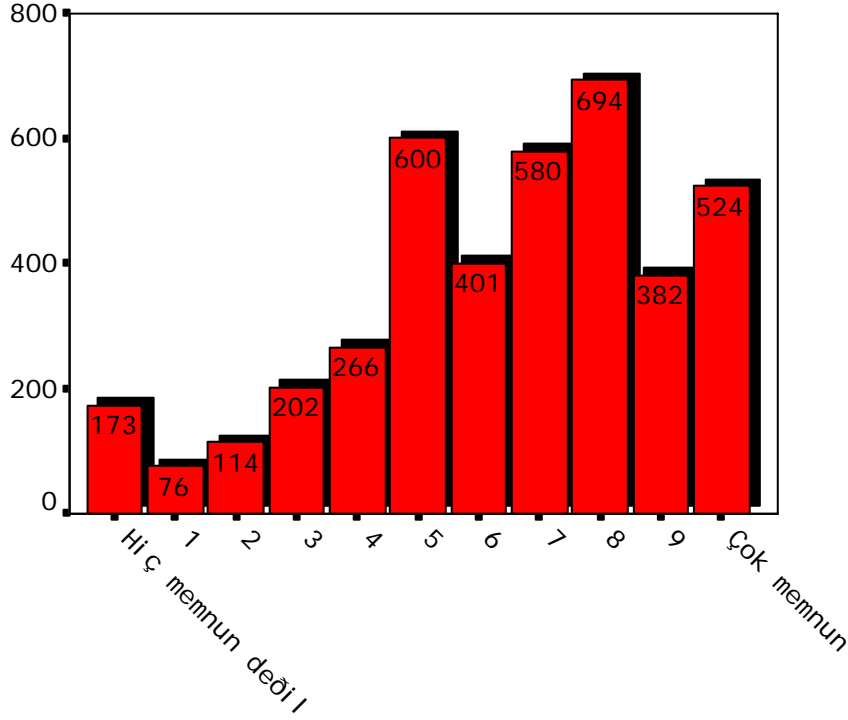
Belirti	Sayı	Yüzde
Bitkin, yorgun	2111	34,5
Mutsuz, üzgün	1174	19,2
Titreme, ürperme	535	8,7
Endişeli, sinirli	1398	22,8
Korkutucu düşünceler	903	14,8
Toplam Yanıtlar	6121	100,0

Kişisel sağlıktaki görece olumlu yapıya bağlı olarak, ilaç kullanımı da düşük düzeydedir.

Tablo 19: İlaç Kullanımı

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde
Hayır	3159	78,6	78.8
Evet	850	21,1	21.2
Bilinmeyen	11	0,3	
Toplam	4020	100,0	100.0

Tüm bunlara bağı olarak, kişisel sağık, memnuniyet düzeyi en yüksek değişkenlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Grafik 8: Kişisel Sağıktan Memnuniyet

2.7. Toplumsal İlişkiler, Örgütlenme ve Katılım

Denekler, sivil toplum kuruluşlarına üyelik açısından, kendilerine sunulan bir çok seçenek arasında, sendika dışında, pek bir varlık gösterememişlerdir. Örgütlü ve modern bir toplum olmanın en temel ölçütlerinden olan siyasal, toplumsal, ekonomik ya da kültürel dernek ve benzeri kurumlara üyelik açısından ülkemiz pek de iç açıcı bir durumda görünmemektedir. Hele, aynı denegin her şıkta görünme olasılığı dikkate alındığında, durumun kötülüğü daha iyi anlaşılabilir.

Tablo 20: Sivil Toplum Kuruluşlarına Üyelik

Kategori	Sayı	Yüzde
Sendika	1180	28,9
Politik Parti	205	5,0
Semt Dernekleri	26	0,6
Çevre Örgütü	24	0,6
Yardım Derneği	51	1,3
Dini Örgüt	23	0,6
Kültür Derneği	30	0,7
Spor Klübü	65	1,6
Mesleki Örgüt	10	0,2
Diğer	80	2,0
Hiç bir üyeliği yok	2384	58,5
Toplam	4078	100,0

Toplumsal örgütlenme zayıflığının yanısıra, toplumsal ilişkiler ve güven açısından da pek parlak durumda olduğumuz söylenemez. Genelde insanların çoğunun güvenilir mi olduğu, yoksa ilişkiye girerken temkinli olmak mı gerektiği yolundaki soruya, deneklerin büyük çoğunluğu “öteki”ne pek de güven duymadığı yolunda karşılık vermiştir.

Tablo 21: İnsanlara Güvenilip Güvenilmeyeceği

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde
Temkinli olmak gerekir	3420	85,1	86.3
İnsanların çoğuna güvenilir	544	13,5	13.7
Bilinmeyen	56	1,4	
Toplam	4020	100,0	100.0

Yine toplumsal ilişkiler bağlamında, yukarıdaki tesbit daha geniş bir çerçeveye de desteklenebilir. Toplumsal dayanışma eksikliğini gösteren bencillik ve toplumsal doku zaafiyeti olarak nitelenebilecek güven hissindeki eksiklik, burada da kendini göstermektedir. Buna karşılık, en azından, toplumsal ilişkilerin karşılıklı olma hususiyetine inaçtaki, hafif de olsa yüksek oran, olumlu düşünmek için bir kapı aralamaktadır. Aşağıdaki tabloda son satırda verilen bu durum, denekler adına bir özeleştirisi olarak da alınabilir. Yani “etrafi beğenmiyorum ama ben de pek matah sayılmam” biçiminde de yorumlanabilir bu sonuç.

Tablo 22: Toplumsal İlişkiler

Görüş	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
Hiçkinse diğer insanlara ne olduğuna aldırmıyorum	6.4	11.9	34.1	47.6
İnsanlar çoğunlukla becildir ve diğerlerini çıkarları için kullanmak isterler	3.9	16.4	41.3	38.5
Birine iyilik yaparsam; onun da buna benzer şekilde iyi davranacağını ümit edebilirim	13.4	23.8	43.9	18.9

En önemli toplumsal çatışma kaynağı olarak, aşağıdaki tabloda görüldüğü gibi, zenginliklerin adaletsiz bölüşümü verilmektedir. Bunu, yöneticiler ve işçiler arasındaki çatışma izlemekte; en düşük çatışma ise köylüler ve şehirliler arasında görülmektedir.

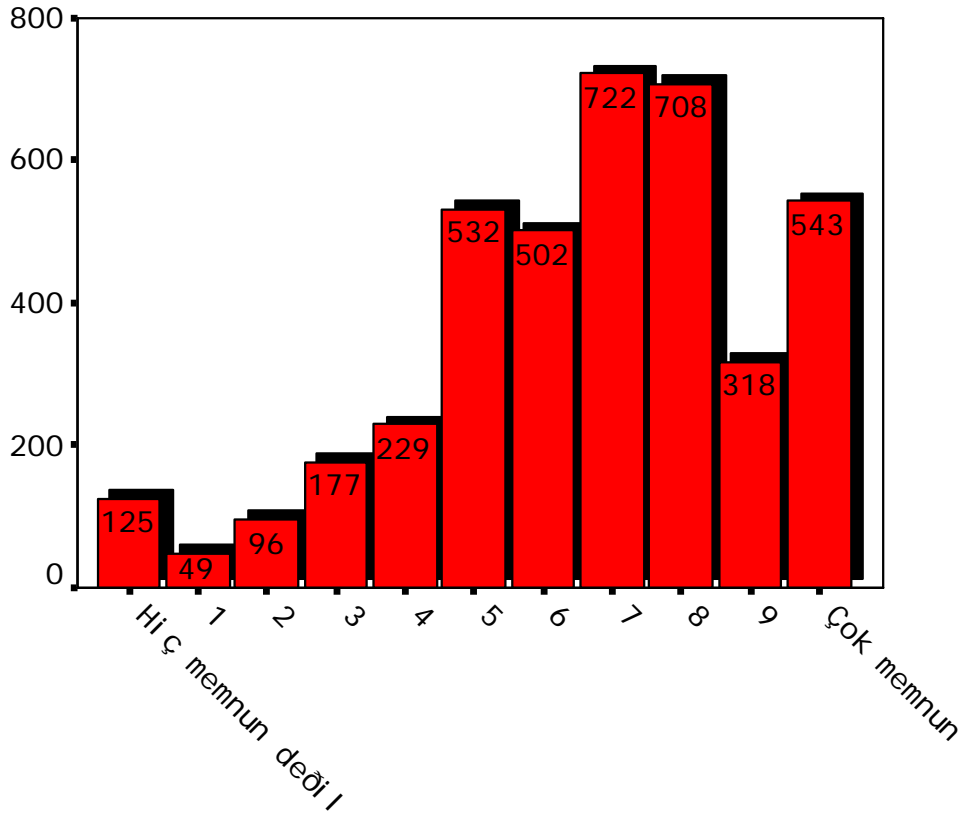
Tablo 23: Farklı Toplumsal Gruplar Arasındaki Çatışmanın Derecesi

Çatışma	Çatışma yok	Zayıf	Şiddetli	Çok şiddetli
Fakir ve zengin insanlar	9.4	21.3	37.5	31.8
İşi olan ve olmayanlar	14.1	30.2	37.7	18
İdareciler ve işçiler	10.5	24	42.4	23.1
Genç ve yaşlı insanlar	26.8	44.1	21.4	7.8
Erkekler ve kadınlar	20.9	40.6	28.7	9.8
Köylüler ve şehirliler	32.6	37.9	21.8	7.7

2.8. Kişisel Çevre ve Kişisel Güvenlik

Araştırma, bir çok açıdan tam tersi gelişmeler olduğu düşünülse bile, komşuluk çevresi düzeyinde toplumsal dokunun olumlu yönde kendini koruyabildiği yönünde bulgulara ulaşmıştır. Denekler, yaşadıkları çevredeki insanlardan büyük oranda memnun olduklarını belirtmişlerdir. Bu sonucu, daha önce anlatılan “insanlara güvenilip güvenilmeyeceği” yolundaki soruyla karşılaştırdığımızda, görünürde çelişik bir durum ortaya çıkmaktadır. Hatırlanacağı gibi, bu soruyu büyük çoğunluk (%85.1) olumsuz biçimde yanıtlamıştı. İnsan, güvenemeyeceği insanlardan memnun da olamayacağına göre, bu çelişkinin nedeni nedir? Bu

sonuç iki biçimde yorumlanabilir. İlki, komşuluk çevresinde yaşayanlar, denekler için “öteki”ni oluşturmamaktır; onlar tanıdık, bildik insanlardır ve güvenilebilirler. Güvenilmez olanlar, diğerleri; daha geniş toplumsallığın içinde ama yakın çevresinin dışındakilerdir. İkinci yorum, “güven” ve “memnun olmayı” kategorik olarak iki paralel olumsuzluk alanı olarak kurgulamamaktan geçer. Yani, şikayetim olmayabilir; hatta “memnun” olabilirim, ama bu ilişkiye geçerken temkini elden bırakmama yol açacak bir güven duyduğum anlamına da gelmez.

Grafik 9: Yaşanan Çevredeki İnsanlardan Memnuniyet

Yaşanan çevredeki muhtemel sorunlar açısından da durum çok kötü görünmemektedir. Hatta, şikayetleri olmayanlar, olanların az üstündedir.

Tablo 24: Yaşanan Çevredeki Sorunlar

Şikayet	Hiç	Pek değil	Biraz	Çok fazla
Gürültü	26.0	24.0	30.9	19.1
Hava kirliliği	26.0	25.1	30.0	18.9
Eğlence yerlerine ve yeşil alanlara	24.1	26.6	28.4	20.9

uzaklığı				
Su kalitesi	27.3	25.2	28.5	19.1

Ülkemiz, can ve mal güvenliği açısından oldukça iyi durumda görünmektedir. “Suça maruz kalmak” başlığı altında toplanabilecek, bireysel düzeyde çeşitli saldırı biçimlerine uğrayanlar, örneklemin dörtte birinin az üstündedir. Bunların da büyük bölümünü küçük hırsızlık olayları oluşturmaktadır.

Tablo 25: Suça Maruz Kalmak

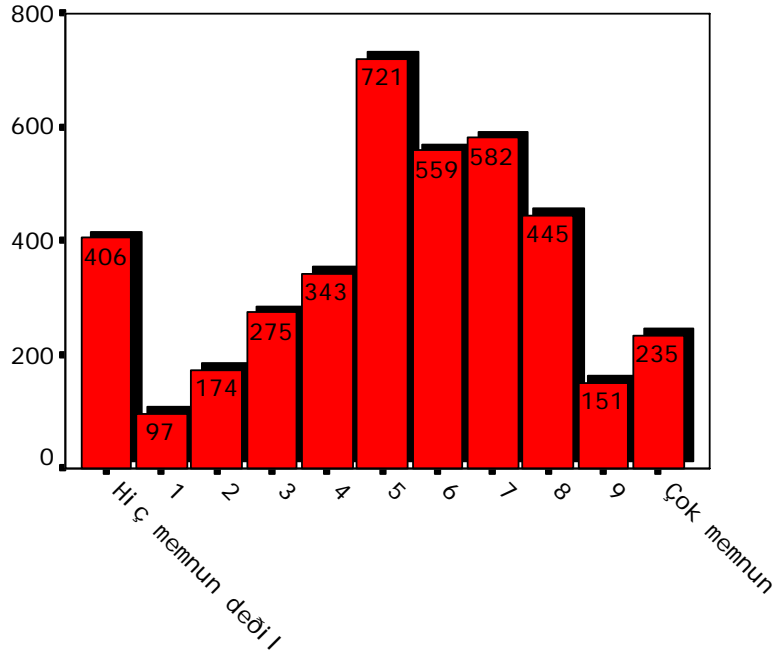
Kategori	Sayı	Yüzde
Bir şeyler çaldırmak	687	62,6
Taciz, tehdit edilmek	135	12,3
Cinsel tecavüze uğramak	6	0,5
Dövülmek, yaralanmak	270	24,6
Toplam	1098	100,0

Gece sokak güvenliği açısından da benzer bir durum söz konusudur. Araştırmaya katılanların üçte ikisi, yaşadıkları çevrede gece yolda yürürken kendilerini güvende hissettiklerini belirtmişlerdir.

Tablo 26: Yaşanan Çevrede Gece Güvenliği

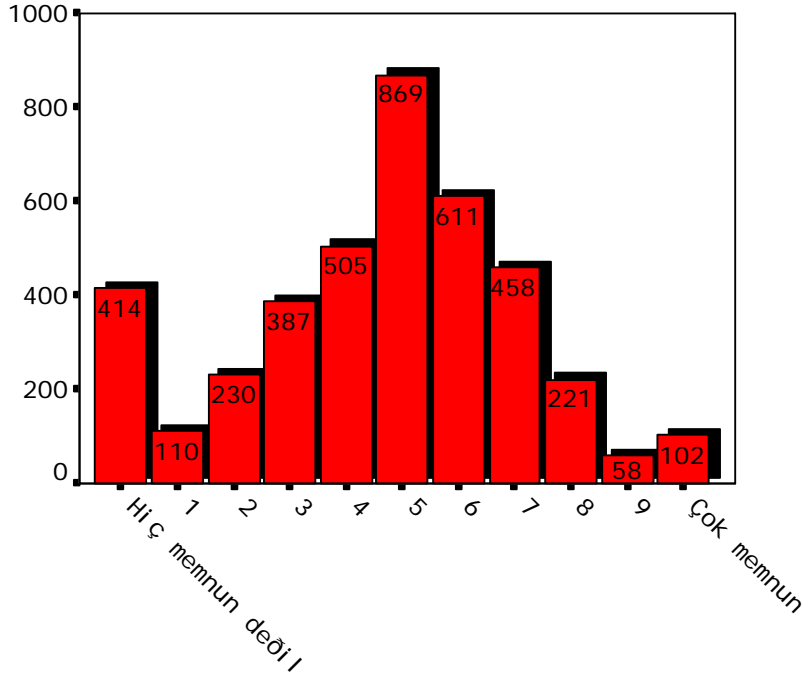
Durum	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde
Çok güvensiz	361	9,0	9.0
Oldukça güvensiz	853	21,2	21.3
Oldukça güvenli	1888	47,0	47.1
Çok güvenli	904	22,5	22.6
Bilinmeyen	14	0,3	
Toplam	4020	100,0	100.0

Ülkedeki genel kamu güvenliği açısından, biraz daha düşük oranlarla da olsa, olumlu bir durumdan söz etmek mümkündür. Hiç memnun olmayan önemli sayıda deneğin ayrıca araştırılması ilginç sonuçlar verebilir.

Grafik 10: Kamu Güvenliğinden Memnuniyet

Ülkenin, genel çevresel durumundan memnuniyet, hem kamusal hem de bireysel güvenlikte olduğundan daha düşüktür. Bu durum, çevresel duyarlılığın giderek arttığını göstermesi bakımından ilginçtir. Şikayetçi olmak, o konunun düzeltilmesine ilişkin bir umut olarak alınabilir.

Grafik 11: Türkiye'nin Çevresel Durumundan Memnuniyet

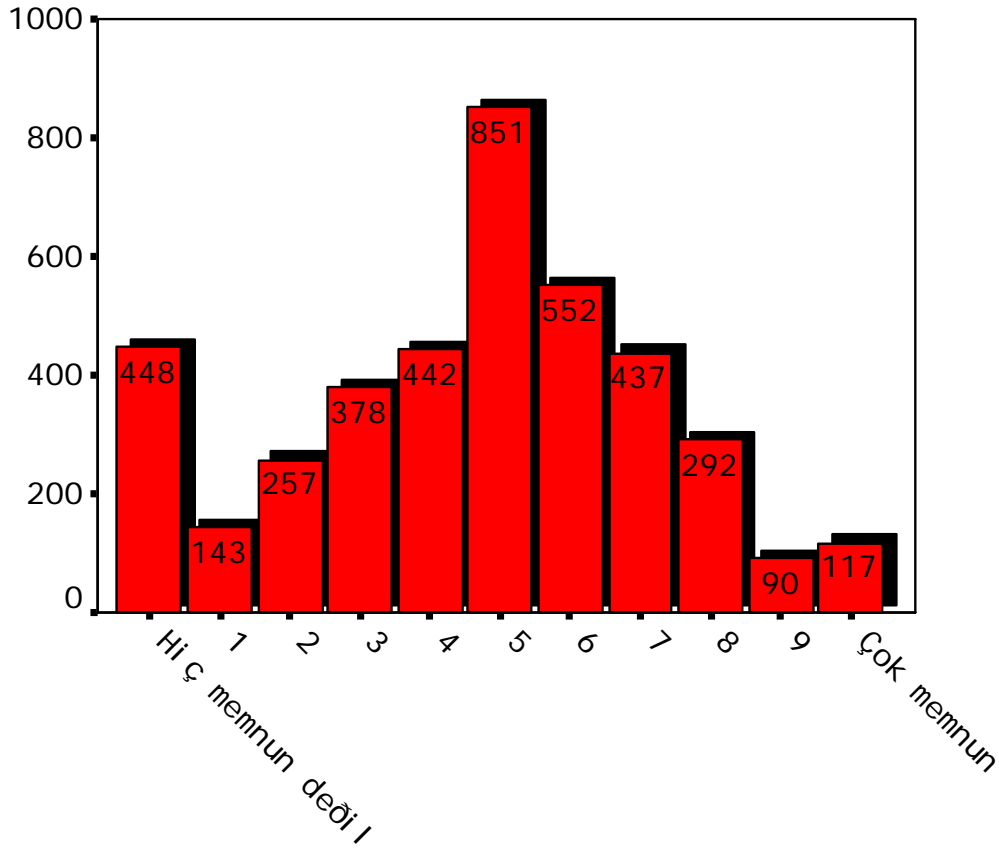
2.9. Toplumsal Bütünleşme, Anomi, Yaşam Sevinci

Günümüz toplumu, toplumsal katılım ve etkin olabilmeyi, bireyin kendini gerçekleştirebilmesinin temel koşullarından biri olarak almaktadır. Toplumsal refah ve yaşam kalitesi, maddi koşulların yanısıra, bireyin hayatını etkileyecek kararlara ne ölçüde katılıp etkileyebildiğiyle orantılı olarak da değişiklik göstermektedir. Bu açıdan bakıldığında pek de iyi durumda olduğumuzu söylemek pek mümkün görünmemektedir. Aşağıdaki tablo bu durumu açık bir biçimde sergilemektedir. Özellikle ilk satırda verilen etkin olmama hissindeki yüksek oran çok çarpıcıdır.

Tablo 27: Anomi

Görüş	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum
A Günümüzde yaşanan birçok sorunun çözümünde etkin olamıyorum.	5.1	17.2	40.9	36.8
B Çoğu zaman kendimi yalnız hissediyorum	9.9	41.3	35.3	13.6
C Yaptığım işten hoşlanmıyorum.	12.4	41.4	31.4	14.7
D Bugün hayat o kadar karmaşık hale geldi ki neredeyse kendi yolumu bulamıyorum	8.6	32.5	40.0	18.9
E Gelecekte umutluyum.	20.8	32.2	37.5	9.5
F Bugünlerde ilerlemek için yanlış şeyler yapmak zorundasınız	26.3	35.3	24.3	14.1

Yukarıdaki tabloya bağlı olarak da, deneklerin kendi hayatlarından memnuniyetleri ancak vasat bir düzeyi tutturabilmekte ve hiç memnun olmayan önemli bir grubun varlığı da görülmektedir.

Grafik 12: Kendi Hayatından Memnuniyet

Tüm bunların sonucunda, genellikle mutsuzluğun egemen olduğu bir tabloyla karşılaşmak hiç de sürpriz olmuyor.

Tablo 28: Mutluluk

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde
Çok mutsuzum	463	11,5	11.6
Pek mutlu değilim	2111	52,5	52.7
Oldukça mutluyum	1247	31,0	31.1
Çok mutluyum	186	4,6	4.6
Bilinmeyen	13	,3	
Toplam	4020	100,0	100.0

2.10. Toplumun Niteliği

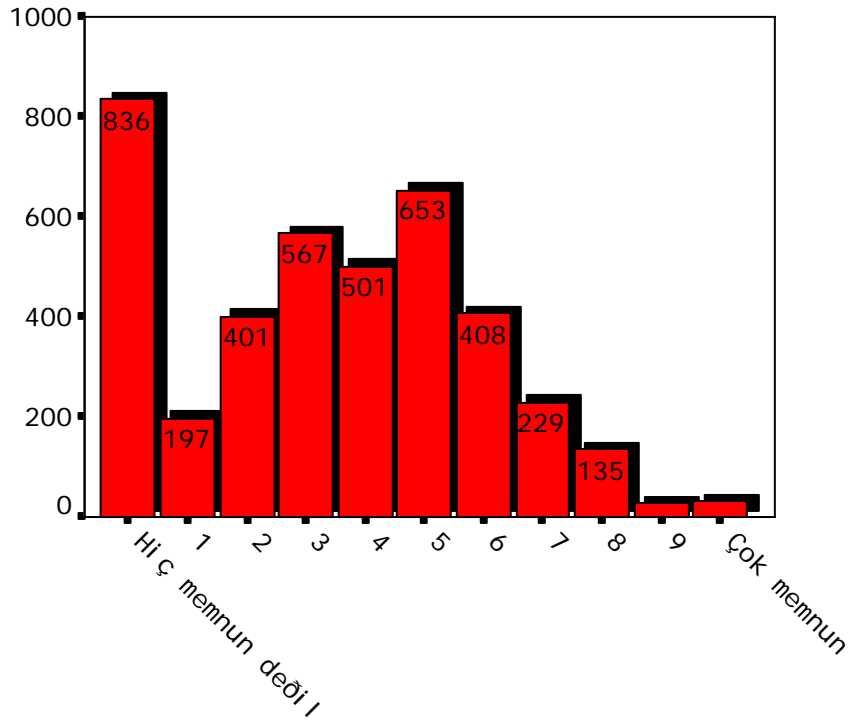
Deneklerin yaşadıkları hayattan pek hoşnut olmamaları, kendi bireysel hataları olmaktan çok içinde yaşadıkları toplumun yapısal özelliklerinden kaynaklanıyor gibidir. Aşağıdaki tabloda

verilen bir dizi değişken açısından değerlendirdikleri ülke toplumsal/politik yapısı konusunda, denekler, pek de olumlu görüşlere sahip değillerdir. Din ve vicdan hürriyeti dışında (o da diğer şıklara oranla), modern bir toplum ve devletin taşması gereken özelliklerin epey uzağında olduğumuzun bir ifadesi olan bu değerlendirmeler, yapmamız gereken daha çok “ev ödevimiz” olduğunun da açık bir işaretidir.

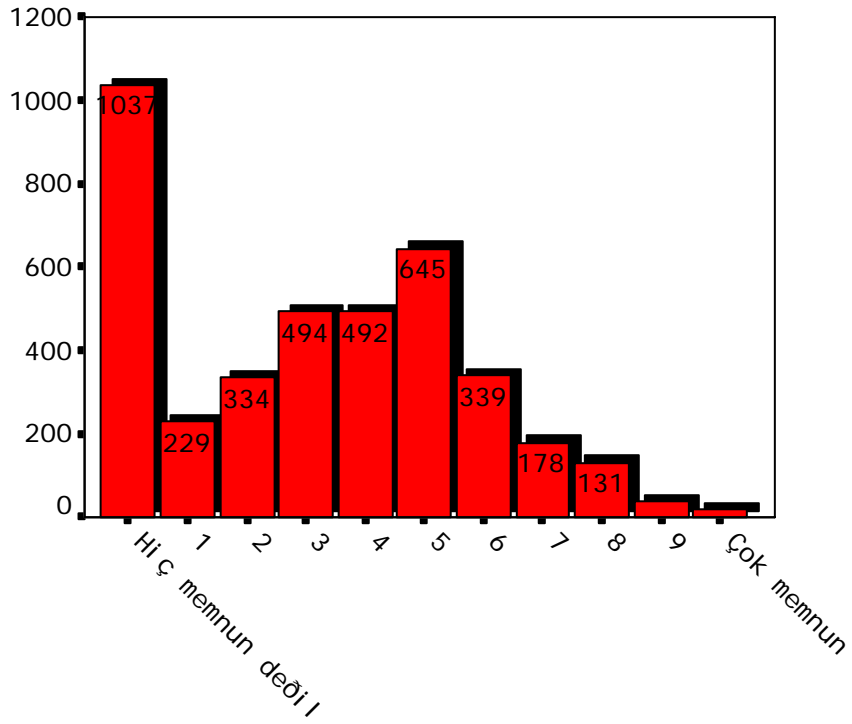
Tablo 29: Toplumun Niteliği

Gerçekleşme	Hiç gerçekleşmemiş	Pek gerçekleşmemiş	OLdukça gerçekleşmiş	Tamamen gerçekleşmiş
A Siyasete katılma zgrlğ	35.3	39.1	18.4	7.2
B Mesleğini seçebilme zgrlğ	37.4	41.0	16.1	5.5
C çevrenin korunması	24.1	50.7	21.3	3.8
D. Özel mülkiyetin korunması	16.3	39.0	35.4	9.3
E. Zenginliğin eşit ve adil dağıtılması	66.7	26.4	5.0	1.9
F Kadın erkek eşitliği	24.4	43.5	26.8	5.2
G Kökene bakılmaksızın fırsat eşitliği	35.1	39.1	19.8	6.0
H Heryerde ve her zaman serbest konuşma zgrlğ	37.1	40.7	17.3	4.9
I Din ve vicdan zgrlğ	22.8	27.7	34.1	15.4
J Suçtan korunma	20.9	43.6	28.3	7.1
K Sosyal güvenlik	33.4	43.0	19.3	4.4
L İhtiyacı olanlar ve yoksullarla dayanışma	42.5	39.5	14.5	3.5
M İş bulma şansı	64.5	28.1	5.2	2.1

Aynı durum, yani olumsuz değerlendirme, ağırlıkla devleti sembolize eden sosyal güvenlik kurumlarından memnuniyet ve daha çok toplumun niteliğini anlatan demokratik kurumlardan memnuniyet düzeylerinin düşüklüğünde de kendini göstermektedir.

Grafik 13: Sosyal Güvenlik Sisteminden Memnuniyet

Grafik 14: Demokratik Kurumlardan Memnuniyet

2.11. Dışlama ve Entegrasyon

Bir toplumu oluşturan çeşitli grup ve kesimlerin o toplumun normlarını benimseme ve uyma derecesi, sozkonusu topluma kendilerini ne ölçüde ait hissettikleriyle doğru orantılıdır. Buna paralel olarak, farklı kesimlerin toplumsal olanaklara ulaşmada dışlanmışlık hissi içinde olmamaları, toplumsal bütünleşmenin en temel koşuludur. Toplumsal düzeyde belirlenmiş beklentiler, farklı kesimlerin soyutlanmasını değil; sisteme bütünleşmeleri yolunda işlev gördüğü oranda başarılı sayılabilirler. Araştırmada, bütünleşme ve dışlanma olgusunu açığa çıkarabilmek için, deneklere, aşağıdaki tabloda ayrımlaştırılan noktaların sosyal yaşama dahil olmada ne ölçüde önemli olup olmadıkları sorulmuştur

Tablo 30: Dışlama ve Entegrasyon

Bütünleşme	Çok önemsiz	Önemli değil	Önemli	Çok önemli
Saygın bir işte olmak	0.9	4.0	25.5	69.6
Birinin çalışma kapasitesinin sınırlanmaması veya engellenmemesi	1.8	6.1	41.3	50.7
Bilgisayar kullanabilme	3.4	12.9	43.4	40.3
Yabancı bir dili iyi bilme	2.6	11.9	38.9	46.6
Sürücü ehliyet sahibi olma	5.0	16.3	43.5	35.2
Mesleki eğitime sahip olma	1.1	4.3	38.7	55.9
Arkadaşları olma	1.3	6.6	41.7	50.5
Sürekli bir hastalık ya da sakatlığının olmaması	2.6	5.7	22.5	69.1
Aile ve çocuk sahibi olma	3.3	11.9	37.9	47.0
Gönüllü faaliyetlere katılma	8.4	25.2	42.5	23.9
Politik faaliyetlere katılma	19.2	36.6	25.1	19.1
Yüksek öğrenime sahip olma	3.2	7.2	32.7	56.9
Türkiye vatandaşı olma	8.4	16.6	34.0	40.9
Kendi gelirin olması	1.2	2.3	23.6	72.8

Farklı yaşam alanları, refah ve memnuniyet açısından, farklı öneme sahiptirler. Kategorik olarak farklılaştırılmış yaşam alanlarına atfedilen önem dereceleri aşağıda verilmiştir.

Tablo 31: Atfedilen Önem Derecesi

Kategori	Çok önemsiz	Önemsiz	Önemli	Çok önemli
İş	0.2	0.6	15.7	83.5
Aile	0.1	0.7	18.5	80.7
Gelir	0.0	0.5	17.1	82.4
Aşk ve sevgi	2.4	8.6	37.9	51.1
Politik kararlar üzerindeki etki	10.7	35.4	33.4	20.4
Başarılı meslek hayatı	0.5	2.8	38.0	58.7
Boş zamanlar	3.0	21.2	46.5	29.3
İnanç	1.5	4.2	29.0	65.3
Sağlık	0.2	0.8	14.7	84.4
Doğal hayatın korunması	1.3	6.7	47.4	44.6
Suçtan korunma	1.3	3.7	40.7	54.3

2.12. Gelecek ve Beklentiler

Geleceğe bakış ve beklenti düzeyinde yüzdelerle bakıldığında ilk göze çarpan şey, çok kötümser olanlar ile çok iyimser olanlar arasındaki dramatik farktır. Özellikle politik etki şanslarının artıp artmayacağı konusunda, denekler, neredeyse hiç bir olumlu beklentiye sahip değildirler. Deneklerin, içinde yaşadıkları toplumsal-politik yapının oluşumunda kendilerini bu ölçüde dışlanmış hissetmeleri ve bu durumun değişeceğine ilişkin de pek umutlu olmamaları, seçimden çok temsiliyete ilişkin yapının gözden geçirilmesinin ivediliğine işaret etmektedir. İster genel-toplumsal, isterse kişisel-özel gelecek sorgulanmış olsun, diğer şıklarda da durum hiç parlak değildir. İlk ve son iki sütunun toplanması sonucunda, olumlu anlamda yarıyı güçlkle geçebilen yegane şık, yaşanan çevrenin geleceğine ilişkindir.

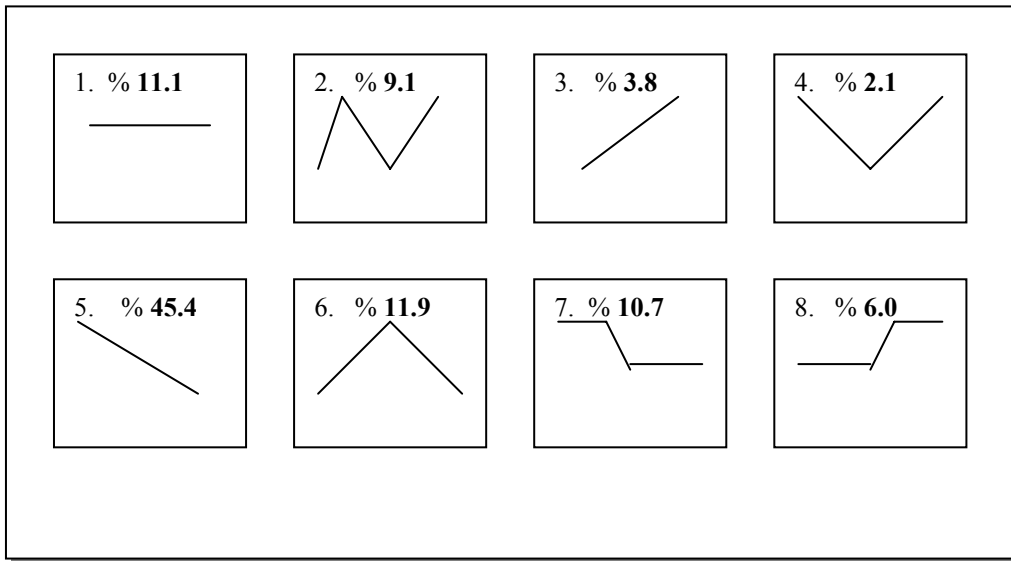
Tablo 32: Beklentiler

Geleceğe bakış	Çok kötümserim	Kötümserim	İyimserim	Çok iyimserim
A Gelirinizin artacağından	16.0	41.2	37.4	5.4
B Eğer çalışıyorsanız işinizin güvenliğinden	16.1	42.6	36.2	5.1
C Yaşam şartlarınızın iyileşmesinden	16.9	41.7	37.2	4.2
D Yaşadığınız yerin çevresel konumundan	11.8	36.6	46.7	5.0
E Politik etki şansınızın artmasından	32.8	48.5	16.8	1.9
F Mesleki kariyerinizin gelişeceğinden	22.7	40.5	30.5	6.3
G Genel olarak Kişisel Gelecek	7,8	45,2	38,5	7,2

Politik etki şanslarının mevcut ya da gelecekteki haline pek güvenmeseler de, bu durum deneklerde, politikaya yegane dahil olma kanalları olan seçimleri boykot tarzında bir tepkiye yol açmamıştır –en azından şimdiye kadar. Son genel seçimlerde oy kullanmış olanların oranının %85’leri aşması, bunu en doğrudan kanıtıdır ve bu oran Türkiye ortalamasının da üstündedir.

2.13. Genel Durum ve Değerlendirme

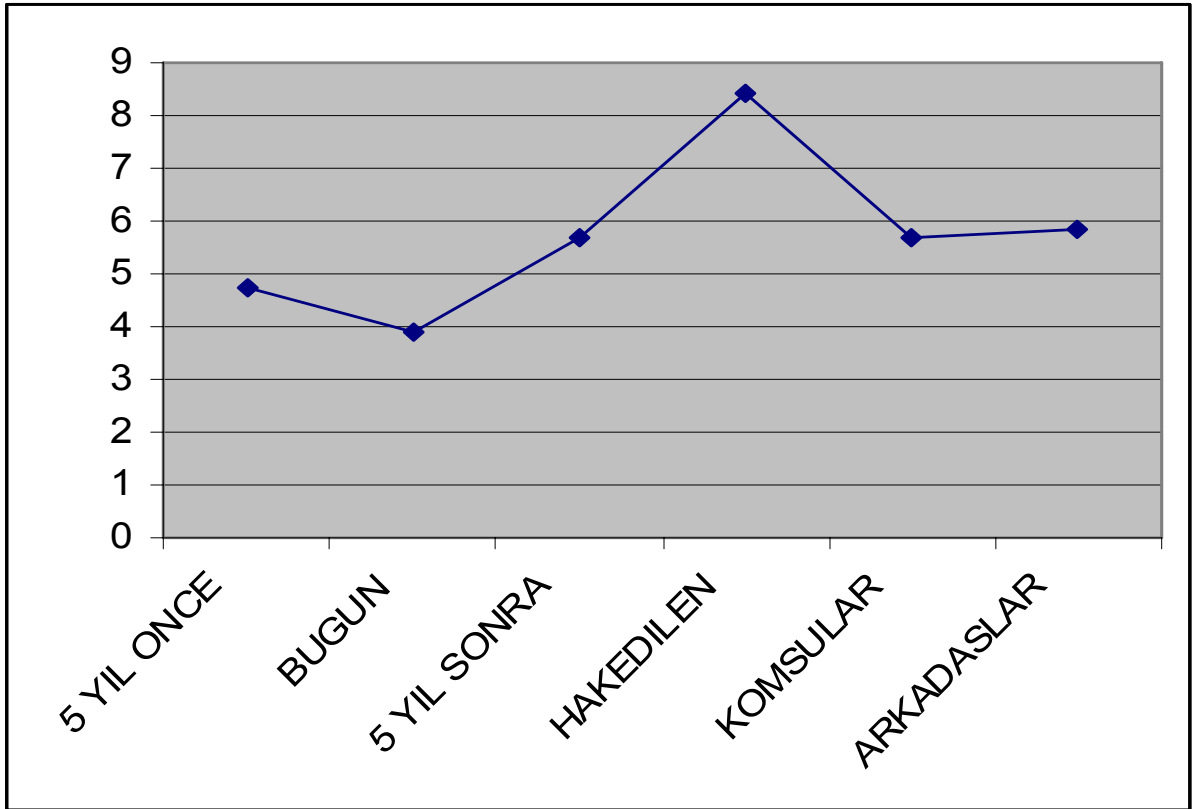
Denekler, 1990’dan günümüze kadar olan yaşam koşullarını genel olarak değerlendirdiklerinde, kendi durumlarını en iyi anlatan değişim çizgisi olarak aşağıda verilen yüzdelerde birer seçim yapmışlardır. Çoğunluk için durum kötüye gitmiştir (%68; 5, 6 ve 7. grafikler toplamı).

Grafik 15: 1990'dan günümüze yaşam koşullarının değerlendirilmesi

Yalnızca zaman içerisinde değil, farklı referans gruplarıyla karşılaştırmalı olarak yapılan değerlendirme sonuçları da ilginçtir. Aşağıdaki grafiği baştan itibaren ele aldığımızda şunlar karşımıza çıkmaktadır: İlk olarak, araştırmaya katılanlar, bugün 5 yıl önce olduğundan daha kötü bir durumda olduklarını düşünmektedirler. Ard arda gelen krizler, yaşanan gelir hatta iş

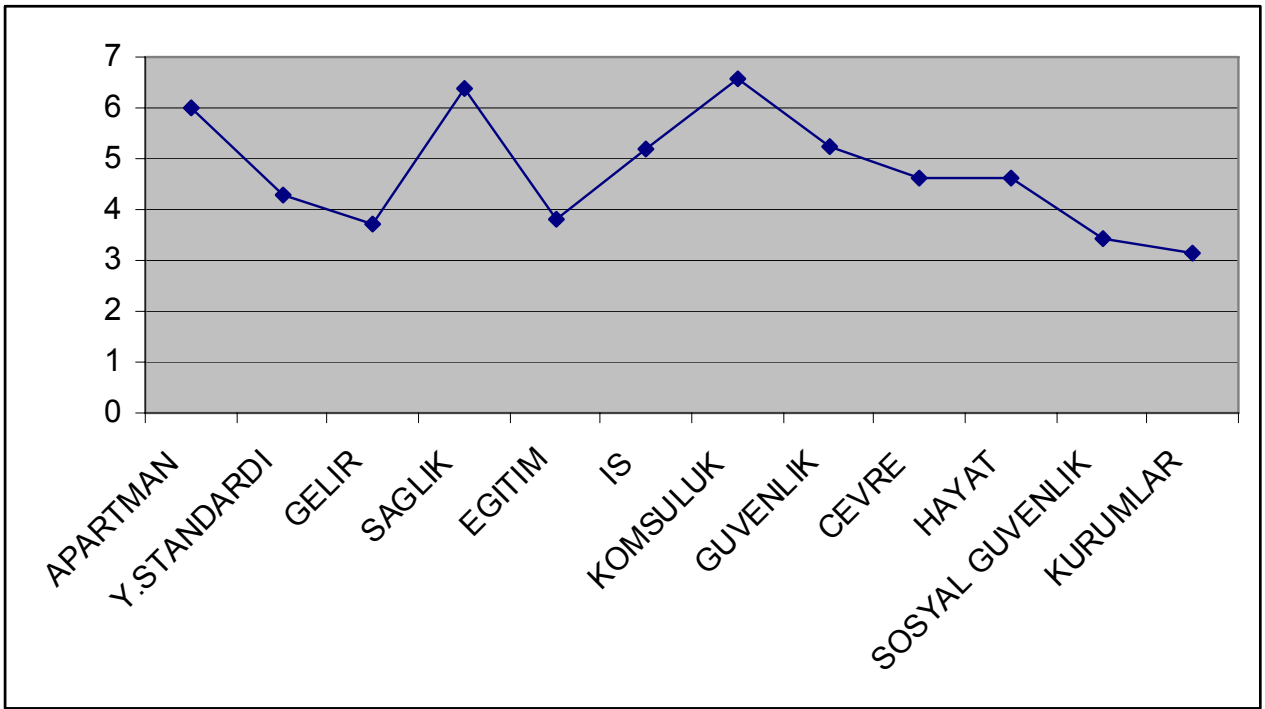
kayıpları göz önüne aldığında bu normal bir sonuçtur. Ne var ki, başka türlü sorgulandıında geleceğe ilişkin de pek umutlu olmayan denekler, 5 yıl sonralarının 5 yıl önce olduğundan da daha iyi olacağını düşünmektedirler. Denekler, kendi durumlarının komşu arkadaş gibi temel referans gruplarından daha kötü olduğunu belirtmekle birlikte hak ettiklerini düşündükleri yaşam standardı hem bu referans gruplarınınkinden hem de 5 yıl içinde ulaşmayı umdukları düzeyin çok üstündedir. Bu sonuç, geleneksel kanatkarlık duygusunun artık geçerliliğini kaybettiği biçiminde olabileceği gibi, ülke insanının gerçekten çok kötü durumda olduğu biçiminde de yorumlanabilir.

Grafik 16: Zamana ve Belli Referans Gruplarına Göre Durumunu Değerlendirme

Yukarıdaki sayfalarda, ilişkili olduğu her bölümün sonunda ayrı ayrı verilen “memnuniyet” düzeylerini toplu olarak ele almak ilginç sonuçlar vermektedir. Aşağıdaki grafikte görüldüğü gibi, denekler, yaşadıkları konut, kişisel sağlık ve komşuluk ilişkilerinden ortanın hemen üstünde bir memnuniyet belirtmişlerdir. Çalışılan iş (niteliğine bakmaksızın bir iş bulabilmiş

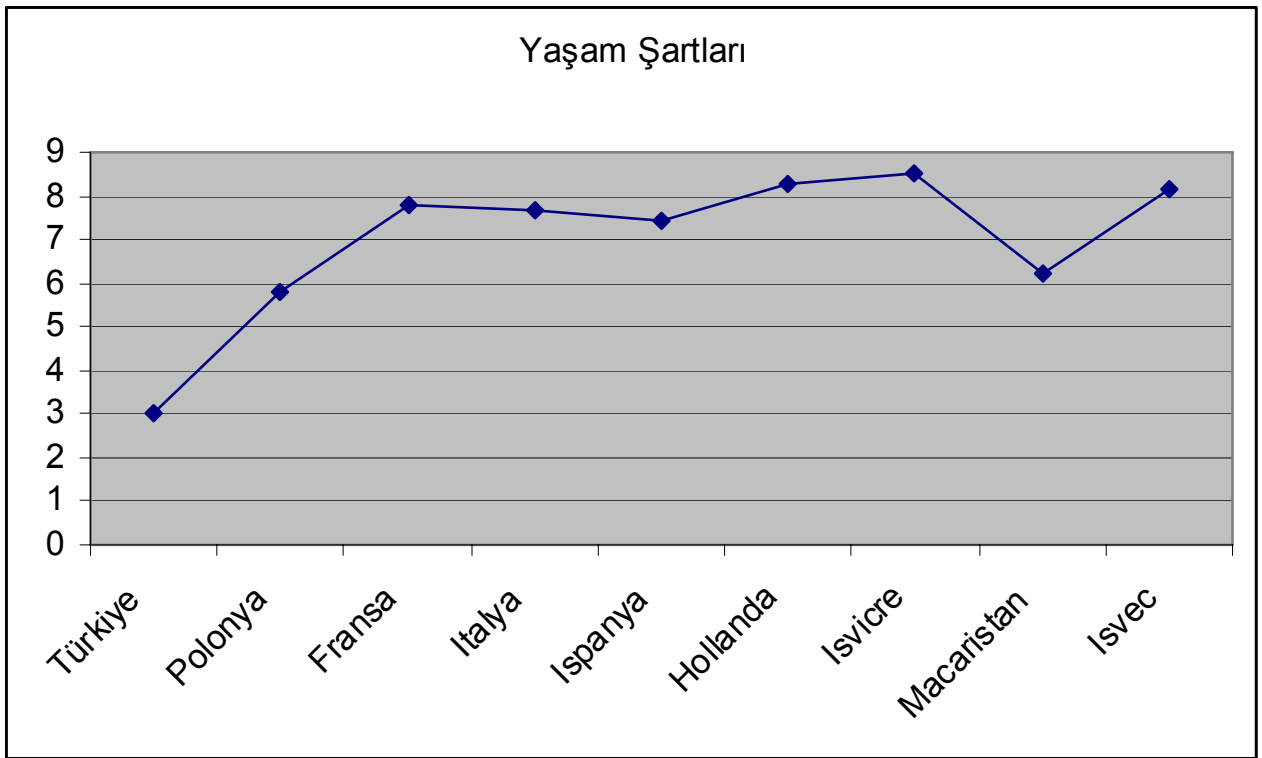
olmanın değeri unutulmamalıdır) ve kamu güvenliği tam ortada bir memnuniyetle değerlendirilmektedir. Ortanın hemen altında, genel olarak kendi hayatı, yaşam standardı ve çevresel durum değişkenleri yer almaktadır. Gelir ve eğitime ilişkin memnuniyet düzeyleri bunlardan kötü durumda olup, en alt basamaklarda ise sosyal güvenlik ve genel olarak kurumlar karşımıza çıkmaktadır.

Grafik 17: Çeşitli Değişkenlerdeki Memnuniyet Düzeyleri

Rapor'un şimdiye kadar olan bölümünde, yalnızca Türkiye geneline ilişkin genel eğilimler sergilenmeye çalışılmıştır. Buradaki amaç bir dizi nesnel ve daha çok da öznel değişkene bağlı olarak 2000'lerin hemen başındaki Türkiye'nin genel bir fotoğrafının çekilmesidir. Bu fotoğrafın ayrıntılarda neler gizlediği ve Avrupa ülkeleriyle yan yana durduğunda nasıl bir portre çizdiği ise, tüm ülke verilerinin karşılaştırmalı olarak ele alındığı bir sonraki bölümde irdelenecektir.

İlerideki sayfalarda karşımıza nelerin çıkacağına hazırlık olması açısından, aşağıdaki tablo yol gösterici niteliktedir. Ülkemizdeki yaşam standardını seçilmiş bir dizi Avrupa ülkesiyle karşılaştırmaları istenen denekler, gerçekçi değerlendirmelerde bulunmuşlar ve Türkiye'yi en alt sıraya yerleştirmişlerdir. Ülkemizin, epey farkla da olsa, yaklaşabildiği ülkeler yalnızca Polonya ve Macaristan'dır. Avrupa'nın daha "oturmuş" ülkeleriyle ise aramızda neredeyse bir uçurum söz konusudur.

Grafik 18: Yaşam Şartları

Bu tür değerlendirmeler, Avrupa ülkelerine ait veri setleriyle karşılaştırmalı bir biçimde yapıldığında daha çarpıcı biçimde ortaya çıkmaktadır. Bir sonraki bölüm, içinde ya da dışında; ama fiziksel olarak hemen yanıbaşında olduğumuz Avrupa'nın neresinde durduğumuza ilişkin önemli ipuçlarını barındırmaktadır.

3. *Euromodule* 'e Katılan Ülkeler ve Karşılaştırmalı Verileri

Euromodule uluslararası araştırma birimi çerçevesinde, 2002 sonu itibariyle, 10 ülkeye ait veriler toplanmış ve Berlin'deki merkezde bütün bir veri seti haline getirilmiştir. Bu ülkeler, Almanya, Macaristan, Slovenya, İsveç, İspanya, İsviçre, Avusturya, Türkiye ve Güney Kore'dir. Raporun bundan sonraki bölümlerinde bu veri seti bir bütün olarak ele alınacak ve tüm analizler karşılaştırmalı olarak yapılacaktır.

Euromodule projesine katılan ülkelerin büyük bir kısmı topladıkları verileri ülke nüfus bilgilerine göre ağırlıklandırmışlardır. Ülkenin cinsiyet, yaş, eğitim, meslek dağılımına göre tekrar guruplanan veriler ülkenin demografik yapısını yansıtır hale gelmiştir. Türkiye, Slovenya ve İspanya verilerinde ise böyle bir ağırlıklandırma işlemi yapılmamıştır.

3.1. Verileri Ağırlıklandırılmamış Ülkeler

3.1.1. Slovenya

Slovenya'da Mayıs 1999'da sistematik çok aşamalı örneklem yöntemiyle ve yüzyüze görüşme tekniğiyle 1012 kişi ile görüşme yapılmıştır. Örneklemin cinsiyet ve yaş dağılımını ülke dağılımıyla karşılaştıran tablo aşağıda verilmiştir.

Tablo 33: Slovenya Dağılım Karşılaştırması

	Euromodule	Kaynak^a
Kadın, 64 yaşına kadar	46,7	40,9
Kadın, 65 yaş ve üstü	9,8	11,0
Erkek, 64 yaşına kadar	38,3	41,8
Erkek, 65 yaş ve üstü	5,1	6,3
Toplam yüzde	100	100

^a Kaynak: Slovenya Cumhuriyeti İstatistik Ofisi: 2000 İstatistik Yıllığı

Cinsiyet:

Erkek	47.7%
Kadın	52.3%

Yaş grubu:

0-14	20.6%
15-29	22.5%
30-44	23.5%
45-64	22.5%
65+	10.9%

Eğitim:

0-7 yıl ilköğretim okulları	17.3%
İlköğretim Mezunu	30.3%
Meslek Lisesi Mezunu	19.7%
Lise Mezunu	23.7%
Üniversite Mezunu	9.0%

Mesleki Durumu

Çalışanlar	882.000
Çalışmayanlar	70.000
Aktif olmayan nüfus	669.000

3.1.2. İspanya

İspanya’da 2000 yılı Ocak ayında çok aşamalı örneklem yöntemiyle ve raslantısal sokak seçimi ile 2489 kişi ile görüşme yapılmıştır. Örneklemin cinsiyet ve yaş gurubuna göre dağılımının ülke verisiyle karşılaştırması aşağıda verilmiştir.

Tablo 34: İspanya Dağılım Karşılaştırması

	Euromodule	Kaynak^a
Kadın, 64 yaşına kadar	39,7	39,6
Kadın, 65 yaş ve üstü	11,9	12,0
Erkek, 64 yaşına kadar	39,5	39,7
Erkek, 65 yaş ve üstü	8,9	8,7
Toplam yüzde	100	100

^a Kaynak: Instituto Nacional de Estadística: Base de datos INEbase 2000;
<http://www.ine.es/inebase/cgi/um>, 2001-09-15

3.1.3. Türkiye

Türkiye Yaşam Standardı Araştırması’nda ise Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından çok aşamalı katmanlı örneklem yöntemi kullanılarak toplam 8000 hanelik bir örneklem seçilmiştir. 8000 hanelik örneklemin çok büyük olması sebebiyle DİE’nin çektiği örneklemden tekrar örneklem çekilmiş ve kentsel alanda 110 blok (2750 hane) ile

görülmüştür. Kırsal alanda ise sistematik örneklem yöntemi ile seçilen 50 blokta toplam 1250 hane ile görüşme yapılmıştır. Türkiye'nin örneklem cinsiyet ve yaş dağılımı ile nüfus istatistiklerini karşılaştıran tablo aşağıdadır.

Tablo 35: Türkiye Dağılım Karşılaştırması

	Euromodule	Kaynak ^a
Kadın, 64 yaşına kadar	37,9	44,8
Kadın, 65 yaş ve üstü	2,2	4,8
Erkek, 64 yaşına kadar	56,2	46,3
Erkek, 65 yaş ve üstü	3,7	4,1
Toplam yüzde	100	100

^a Kaynak: U.S. Sayım Bürosu, Uluslararası Veri Tabanı; <http://www.census.gov/ipc/www/idbagg.html>, 2002-08-29

	<i>Euromodule</i> 2001 (%)	Devlet Planlama Teşkilatı (%) (Ulusal Araştırma, 2000 tahminleri)
Yer		
Kentsel Alan	68.9	70.6
Kırsal Alan	31.1	29.4
Bölgesel Örneklem Büyüklüğü		(Ulusal Araştırma, 1997)
Akdeniz	16.5	12.82
Doğu Anadolu	9.8	8.22
Ege	12.5	13.44
Güney Doğu Anadolu	10.9	9.75
İç Anadolu	21.3	16.83
Karadeniz	6.2	12.48
Marmara	22.8	25.75
Eğitim Durumu		(Ulusal Araştırma, 1996)
Okuma yazması yok	8.9	13
Okula gitmemiş ama okuma yazması var	4.2	(İlkokul kategorisine dahil)
İlkokul	38.0	78
Ortaokul	17.3	7
Lise	19.8	9.7
Üniversite	10.4	5.2
Üniversite üstü	1.4	(Üniversite kategorisine dahil)

3.2. Verileri Ağırlıklandırılmış Ülkeler

3.2.1. Almanya

Ekim 1999'da çok aşamalı katmanlı örneklem yöntemiyle ve raslantısal yol seçimiyle 2493 kişi ile görüşme yapılmıştır. Almanya verileri cinsiyet, yaş, meslek ve federal devlete göre ağırlıklandırılmıştır.

Ülke İstatistikleri ve *Euromodule* karşılaştırması aşağıda verilmiştir.

Tablo 36: Almanya Dağılım Karşılaştırması

(%)	<i>Euromodule</i> 1999	Ulusal İstatistik Ofisi 1997
Cinsiyet		
Kadın	52,3	51,3
Erkek	47,7	48,7
Bölge		
Batı Almanya	79,6	81,2
Doğu Almanya	20,4	18,8
Yaş		
18-24	10,4	9,4
25-44	35,7	39,3
45-59	25,3	24,1
60-64	8,2	7,5
65+	20,4	19,6
Nüfus Büyüklüğü		
< 2000 kişi	7,7	8,0
2000 – 4999	9,1	9,7
5000 – 19999	21,8	24,9
20000 – 49999	17,3	17,7
50000 – 99999	9,6	8,8
100.000 – 499999	19,6	16,5
> 500000	14,8	14,5

3.2.2. Macaristan:

Çok aşamalı olasılıklı örnekleme yöntemiyle yapılan araştırma Kasım 1999'da tamamlanmıştır. Karşılıklı görüşme tekniği kullanılan araştırmada 1510 kişiyle görüşme yapılmıştır. Ağırlıklandırma 1996 ara sayımına göre yapılmıştır. Veriler cinsiyet, yaş gurubu, eğitim ve oturulan yere göre ağırlıklandırılmıştır.

3.2.3. İsviçre:

Ulusal telefon listesinden raslantısal örneklem yöntemi ile seçilen hanelerin raslantısal olarak seçilen bireyleriyle bilgisayar destekli telefon görüşmesi yapılmıştır. May-Haziran 2000 tarihlerinde ilk aramalar, ulaşılamayan kişilere ulaşabilmek için Ağustos ve Eylül ayında ikinci aramalar yapılmıştır. Bu yöntemle 1570 kişiyle görüşülmüş ancak verilerin ağırlıklandırılmasından sonra örneklem büyüklüğü 1054'e düşmüştür.

Veriler bölge, hane büyüklüğü ve yaş parametreleri kullanılarak ağırlıklandırılmıştır. (ESPOP, Aralık 1999).

Ülke İstatistikleri ve *Euromodule* karşılaştırması aşağıda verilmiştir.

Tablo 37:İsviçre Dağılım Karşılaştırması

	İsviçre <i>Euromodule</i> 2000 ¹ (%)	Ulusal İstatistik Ofisi (ESPOP, Aralık. 1999 / SAKE 2000)
Cinsiyet		
Kadın	51,7	51,8
Erkek	48,3	48,2
Yaş		
18-24	10,7	10,2
25-34	13,4	18,9
35-44	22,0	20,4
45-54	20,5	17,5
55-64	15,9	13,7
65+	17,5	19,3
Eğitim Durumu		
Temel Eğitim, temel meslek eğitimi	16,2	15,5
Orta Eğitim	2,3	1,1
Mesleki Eğitim	55,1	52,6
Öğretmen Lisesi, Üniversiteye Hazırlık	9,9	8,7
Yüksek Mesleki Eğitim	9,6	12,6
Üniversite	7,0	9,6

3.2.4. İsveç:

Nüfus kayıtlarından basit rastlantısal örneklem yöntemiyle seçilen 16-84 yaş arasındaki kişilerle görüşme yapılmıştır. 1999 yılında eğitilmiş anketörler tarafından karşılıklı görüşme yöntemiyle 2698 kişiyle görüşülmüştür. Bazı veriler 1998 yılında yapılan bir başka araştırmadan alınarak veri tabanına eklenmiştir. Bu araştırmanın örneklem büyüklüğü 5003'tür. Ağırlıklandırma ikametgah kayıtlarındaki cinsiyet, yaş ve bölge dağılımına göre yapılmıştır.

3.2.5. Avusturya:

Nisan 2002'de bilgisayar destekli telefon görüşmesi yöntemi ile 502 kişi ile anket yapılmıştır. Kurum olarak kayıtlı olmayan ve 14 yaşından büyük kişilerin yaşadığı tüm konutlar arasından basit rastlantısal örneklem tekniği kullanılarak seçim yapılmıştır.

3.2.6. Güney Kore

Katmanlı çok aşamalı örneklem yöntemi kullanılarak Ağustos 2001 ve Mart-Nisan 2002 tarihlerinde 1134 kişi ile yüzyüze görüşmeler yapılmıştır.

4. Sosyal İlişkiler

4.1. Üyelik

Tabloda herhangi bir kuruluşa üye olmayanların ülkelere göre dağılımları görülmektedir. Buna göre Türkiye’de araştırmaya katılanların %59,5’i herhangi bir kuruluşa üye değildir. Bu durum Almanya’da %53,8, Avusturya’da %46,9 ve İspanya’da %66,8’dir. Bununla birlikte herhangi bir kuruluşa üye olmayanların oranı en fazla Güney Kore (%83,6) ve Macaristan’da (%79,3) görülmektedir. Öte yandan İsveç % 5,8’le en düşük yüzdelik dilimi oluşturmaktadır.

Tablo 38: Üyelik Durumu

Ülkeler	Üye olmayanlar %
Slovenya	41,4
Almanya	53,8
Macaristan	79,3
İspanya	66,8
İsviçre	30,1
İsveç	5,8
Avusturya	46,9
Türkiye	59,5
Güney Kore	83,6

4.2. Arkadaşlık

Araştırmaya katılanlara, yakın arkadaşlarıyla ne sıklıkla görüştikleri sorusu yöneltilmiştir. Buna göre Tablo 39’da görülebileceği gibi, en fazla “hemen hergün” yanıtını verenler Slovenya, Türkiye ve İspanya’da bulunmaktadır, sırasıyla %57,4, %52 ve %45,4. Diğer ülkelerde bu seçeneğe verilen yanıtların yüzdeleri birbirine çok yakınken, İsveç’te “hemen hergün” yanıtını veren bulunmamaktadır. Bununla birlikte Türkiye’de araştırmaya katılanların %86,9’u “haftada en az bir defa” ve “hemen hergün” yanıtını verenlerden oluşmaktadır.

Tablo 39: Arkadaşlık

Ülkeler	Arkadaşlarla Görüşme			
	Çok seyrek	En az ayda bir	En az haftada bir	Hemen hergün
Slovenya	2,9	11,1	28,6	57,4
Almanya	4,9	22,6	50,5	22,1
Macaristan	5,6	20,7	44,6	29,1
İspanya	4,9	11,8	38,0	45,4
İsviçre	4,5	21,0	53,6	20,9
İsveç	40,9	34,9	24,2	-
Avusturya	1,2	14,8	54,9	29,2
Türkiye	6,4	6,7	34,9	52,0
Güney Kore	2,3	19,9	54,4	23,4

4.3. İnsanlara Güven

Tablo 40’da görülebileceği gibi, araştırmaya katılanlar içinde en fazla insanların güvenilmez olduğunu söyleyenler Türkiye’de yer almaktadır (%86,3), bunu sırasıyla Slovenya (%85,6) ve Macaristan (%81,0) takip etmektedir. Öte yandan, insanların güvenilir olduğunu en fazla söyleyen ülkeler ise Güney Kore, İsviçre, ve Avusturya’dır, sırasıyla %60,0, %43,4 ve %39,2.

Tablo 40: İnsanlara Güven

Ülkeler	İnsanlar güvenilmezdir	Çoğu güvenilirdir
Slovenya	85,6	14,4
Almanya	68,8	31,2
Macaristan	81,0	19,0
İspanya	72,2	27,8
İsviçre	56,6	43,4
Avusturya	60,8	39,2
Türkiye	86,3	13,7
Güney Kore	40,0	60,0

4.4. Çatışmalar

Araştırmaya katılanlara, toplumda seçilmiş bazı gruplar arasında çatışma olup olmadığı sorulmuştur. Burada, Türkiye’de araştırmaya katılanların verdikleri yanıtlara bakıldığında en az çatışmanın gençler ve yaşlılar arasında olduğu (%29,2), bunu sırasıyla, erkek ve kadın (%38,5), işsiz ve işi olanlar (%55,7), yönetici ve çalışan (%65,5) gruplar izlemektedir. Öte yandan Türkiye’de en fazla çatışmanın yaşandığı grup olarak %69,4’le zengin ve fakir olduğu

söylenmiştir. Bununla birlikte ülkeler arasında bir karşılaştırma yapıldığında görülecektir ki, tüm gruplar için en fazla çatışmanın olduğunu söyleyenler Güney Korede bulunmaktadır. Bu ülkede gruplara göre yüzde dağılımlarına bakıldığında, araştırmaya katılanların %85,4'ü zengin ve fakir arasında, %78,5'i işsiz ve işi olanlar arasında, %73,5'i yönetici ve çalışanlar arasında, %54,7'si gençler ve yaşlılar arasında ve %41,5'i erkek ve kadınlar arasında çatışma olduğunu söylemektedir.

Tablo 41: Çatışmalar

Ülkeler	Zengin-Fakir	İşsiz- İşli olan	Yönetici-çalışanlar	Gençler- yaşlılar	Erkek-kadın
Slovenya	44,3	38,7	66,7	28,0	14,5
Almanya	36,8	57,2	39,5	27,8	15,1
Macaristan	83,8	53,4	56,1	29,4	16,2
İspanya	42,3	35,9	32,6	20,1	23,0
İsviçre	47,2	36,0	37,8	28,3	28,0
İsveç	49,0	37,8	34,8	16,2	22,1
Avusturya	46,2	42,2	32,8	31,2	25,4
Türkiye	69,4	55,7	65,5	29,2	38,5
Güney Kore	85,4	78,5	73,5	54,7	41,5

4.5. Yaşam Standardı (İhtiyaçlar ve Sahiplik)

Bir insanın iyi bir şekilde yaşamasını sağlayacak ihtiyaçlar hakkında çeşitli fikir ve görüşler vardır. Kişilere, kültürlere ve bölgelere göre farklılık gösteren bu ihtiyaçlara sahip olma kişilerin yaşam standardını önemli ölçüde etkilemektedir. Bu bölümde kişilere listelenen 20 eşya ve imkandan hangilerini ne oranda gerekli gördükleri ve bunlardan hangilerine sahip olup olmadıkları (ya da olmadıkları) sorulmuştur. Bu bölümde yalnızca Türkiye'nin diğer ülkelerden anlamlı farklılıklar gösterdiği tablolar verilmiştir.

Kişilere hanede herkesin ayrı bir odaya sahip olmasının ne kadar önemli olduğu sorulmuştur. İspanya, Güney Kore ve Türkiye'de herkesin mutlaka kendine ait bir odası olması gerektiği cevabı yarından fazladır. (Sırasıyla 59.1; 56.6; 50.6) İsviçre, Almanya, Slovenya ve

Avusturya’da ise cevaplayıcıların yarıdan fazlası kendilerine ait bir odaları olsa iyi olacağını belirtmişlerdir. Hanede herkesin kendi odasının olduğu bir eve sahip olma durumuna baktığımızda ise Türkiye’de ki cevaplayıcıların yalnızca yüzde 42.3’ünün bu imkana sahip oldukları görülmektedir.

Tablo 42: Kendi Odası

	olmasada olur	olsa iyiolur	mutlakamolmalı	sahibim/yapıyorum	gücüm yetmez	sahip değilim/ yapmıyorum
Slovenya	12,3%	55,3%	32,4%	78,5%	12,7%	8,8%
Almanya	8,5%	55,6%	36,0%	83,9%	6,6%	9,5%
Macaristan	8,9%	45,6%	45,4%	73,4%	21,2%	5,5%
İspanya	10,1%	30,8%	59,1%	85,1%	9,4%	5,6%
İsviçre	11,1%	58,2%	30,6%	94,0%	1,7%	4,2%
Avusturya	8,2%	54,1%	37,7%	88,6%	4,0%	7,4%
Türkiye	5,5%	43,9%	50,6%	42,3%	29,2%	28,5%
Güney Kore	1,7%	41,7%	56,6%	78,0%	18,2%	3,9%

Televizyon sahipliğine baktığımızda ise en çok gereklilik olarak görüldüğü Güney Kore’de sahipliğin tüm ülkeler içinde en düşük olduğu dikkat çekmektedir. Bu ülkede 88.9 televizyonun mutlaka olması gerektiğini söylerken 89.7 televizyon sahibidir. Türkiye’de ise yüzde 82.3 televizyonu gereklilik olarak görürken, yüzde 92 televizyon sahibidir.

Tablo 43: Televizyon

	olmasada olur	olsa iyiolur	mutlakamolmalı	sahibim/yapıyorum	gücüm yetmez	sahip değilim/ yapmıyorum
Slovenya	8,2%	43,0%	48,8%	97,9%	,6%	1,5%
Almanya	7,5%	29,2%	63,3%	97,8%	,4%	1,8%
Macaristan	13,7%	39,4%	46,9%	93,5%	4,2%	2,3%
İspanya	12,7%	30,4%	56,9%	97,6%	,6%	1,8%
İsviçre	31,5%	39,6%	28,9%	94,9%	,3%	4,7%
İsveç	1,9%	23,6%	74,5%	98,8%	,3%	,9%
Avusturya	21,1%	33,1%	45,8%	95,4%	1,4%	3,2%
Türkiye	2,5%	15,2%	82,3%	92,0%	4,7%	3,3%
Güney Kore	1,8%	9,3%	88,9%	89,7%	0,9%	0,4%

Türkiye’de cevaplayıcıların %44.3’ü bulaşık makinesini gereklilik olarak görürken bu yüzde diğer ülkelerde çok daha düşüktür. Sahiplik durumuna baktığımızda ise Güney Kore ve Türkiye bulaşık makinesine en az sahip olan ülkelerdir (%10.4 ve %25.8). Bu ülkelerde çoğunluk gücü yetmediği için bulaşık makinesi sahibi olamadığını söylemektedirler.(%49.2 ve %46) Avusturya’da ise yüzde 67.3’lük çoğunlukla bulaşık makinesi sahipliğinin en fazla olduğu ülkedir.

Tablo 44: Bulaşık Makinesi

	olmasada olur	olsa iyi olur	mutlak a olmalı	sahibim/ yapıyorum	gücüm yetmez	sahip değilim/ yapmıyorum
Slovenya	39,7%	47,4%	12,9%	35,2%	18,8%	46,0%
Almanya	35,0%	50,0%	15,0%	49,8%	13,2%	37,0%
Macaristan	76,5%	19,8%	3,6%	4,4%	22,4%	73,2%
İspanya	41,9%	43,1%	14,9%	29,7%	25,8%	44,5%
İsviçre	54,9%	34,0%	11,1%	58,8%	3,7%	37,5%
İsveç	26,4%	58,9%	14,7%	55,3%	8,7%	36,0%
Avusturya	35,9%	38,0%	26,1%	67,3%	5,0%	27,7%
Türkiye	13,9%	41,8%	44,3%	25,8%	46,0%	28,3%
Güney Kore	37,2	55,1	7,7	10,4%	49,2%	40,4%

Ayda bir aileyi dışarıda akşam yemeğine götürebilmenin ne kadar gerekli olduğu sorulduğunda Güney Kore’de %29.9, Türkiye’de ise %20.3 bunu çok gerekli görmektedir. Ancak Türkiye’de %58.7; Macaristan’da %38.2 ve Güney Kore’de 36.8 buna gücünün yetmediğini söylemektedir.

Tablo 45: Aileyi dışarı çıkarmak

	olmasada olur	olsa iyi olur	mutlaka olmalı	sahibim/ yapıyorum	gücüm yetmez	sahip değilim/ yapmıyorum
Slovenya	41,0%	52,9%	6,1%	40,0%	16,9%	43,1%
Almanya	33,6%	56,8%	9,6%	41,7%	16,0%	42,3%
Macaristan	58,3%	36,7%	5,1%	10,7%	38,2%	51,2%
İspanya	32,4%	56,2%	11,3%	43,0%	28,2%	28,8%
İsviçre	41,1%	46,6%	12,4%	51,0%	9,5%	39,5%
İsveç	38,8%	51,7%	9,6%	na	na	na
Avusturya	34,9%	52,1%	13,0%	55,7%	9,6%	34,7%
Türkiye	21,8%	57,9%	20,3%	15,3%	58,7%	26,1%
Güney Kore	7,7%	62,4%	29,9%	48,1%	36,8%	15,1%

Araba sahibi olmanın bir ihtiyaç olup olmadığı sorulduğunda Macaristan ve İsviçre’de cevaplayıcıların üçte biri arabayı bir gereklilik olarak görmezken İsveç ve Türkiye’de cevaplayıcıların yarısı sahip olmanın iyi olacağını düşünmektedir. Slovenya ve Avusturya’da cevaplayıcıların beşte dördü araba sahibi iken Türkiye’de yalnızca dörtte birlik bir kesim araba sahibidir. Türkiye’de ki cevaplayıcıları yarısı araba almaya güçlerinin yetmediğini söylemişlerdir.

Tablo 46: Araba

	olmasada olur	olsa iyi olur	mutlaka olmalı	sahibim/ yapıyorum	gücüm yetmez	sahip değilim/ yapmıyorum
Slovenya	8,5%	34,0%	57,5%	84,4%	7,6%	8,0%
Almanya	19,7%	37,1%	43,2%	69,5%	13,9%	16,6%
Macaristan	38,2%	42,3%	19,6%	45,9%	24,4%	29,8%
İspanya	17,8%	28,3%	53,9%	69,1%	15,5%	15,4%
İsviçre	35,7%	38,8%	25,5%	78,0%	5,4%	16,6%
İsveç	7,4%	58,5%	34,1%	na	na	na
Avusturya	16,8%	27,5%	55,7%	80,9%	5,8%	13,3%
Türkiye	13,6%	51,4%	35,0%	25,0%	50,1%	24,9%
Güney Kore	6,6%	39,9%	53,4%	73,8%	17,6%	8,6%

Kişilere para biriktirebilmenin ne kadar gerekli olduğu sorulduğunda ise sırasıyla Güney Kore, Türkiye ve İspanya’da mutaka yapılması gerektiğini söyleyenler cevaplayıcıların %60, %50.8 ve %44’ünü oluşturmaktadır. Para biriktirebilenlere baktığımızda ise Türkiye ve Macaristan dışındaki tüm ülkelerde cevaplayıcıların yarıdan fazlası bunu yapabildiğini söylemektedir. Türkiye’de ise ancak %29.5 tasarruf yapabilmektedir.

Tablo 47: Para biriktirmek

	olmasada olur	olsa iyi olur	mutlaka olmalı	sahibim/ yapıyorum	gücüm yetmez	sahip değilim/ yapmıyorum
Slovenya	9,0%	65,1%	25,9%	55,3%	28,1%	16,6%
Almanya	9,4%	59,0%	31,6%	63,6%	22,7%	13,7%
Macaristan	5,2%	63,7%	31,2%	27,9%	64,0%	8,1%
İspanya	7,1%	48,9%	44,0%	58,6%	30,8%	10,6%
İsviçre	5,4%	52,1%	42,4%	81,4%	13,9%	4,7%
İsveç	4,6%	64,0%	31,4%	na	na	na
Avusturya	3,0%	66,5%	30,5%	70,1%	18,8%	11,2%
Türkiye	6,2%	43,0%	50,8%	29,5%	50,8%	19,7%
Güney Kore	2,6%	37,4%	60,0%	69,4%	23,5%	7,1%

4.6. Sosyal Sınıf

Tablo 48: Sosyal Sınıf

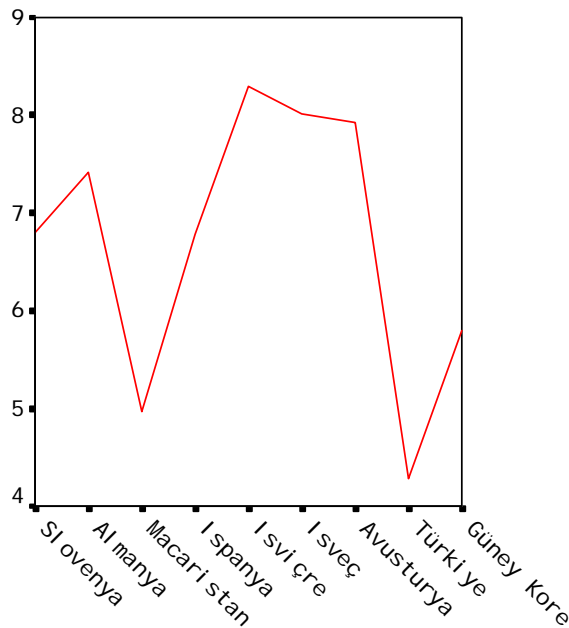
	Alt Sınıf	İşçi Sınıfı	Orta Sınıf	Üst-Orta Sınıf	Üst Sınıf
Slovenya	3,7%	32,6%	55,4%	8,0%	,2%
Almanya	2,2%	32,6%	55,6%	9,4%	,3%
Macaristan	9,1%	47,7%	40,6%	2,5%	,1%
İspanya	4,2%	56,1%	34,1%	5,1%	,5%
İsviçre	1,3%	12,5%	69,0%	15,3%	1,8%
İsveç	1,5%	34,7%	54,7%	8,6%	,6%
Avusturya	,8%	17,1%	67,1%	14,1%	,8%
Türkiye	47,8%	Uygun değil	44,7%	6,3%	1,2%
Güney Kore	8,2%	32,0%	50,8%	8,9%	,1%

Cevaplayıcılara ihtiyaçları ve sahipliklerinin ardından kendilerini hangi sosyal sınıfa ait gördükleri sorulmuştur. Euromodul’deki diğer ülkelerde alt sınıf ve işçi sınıfı ayrı ayrı

sorulurken Türkiye’de iki gurup arasında net bir ayırım olmamasından dolayı birarada sorulmuşlardır. Diğer ülkelerde de bu iki gurubun birleşimine bakarsak Türklerin Macaristan ve İspanya’dan sonra %48 ile kendilerini alt/işçi sınıfı olarak tanımlamaya yatkın olduklarını görürüz. Türklerin yaklaşık %45’i ise kendilerini orta sınıf olarak tanımlamaktadırlar. Macaristan ve İspanya dışındaki ülkelerde ise cevaplayıcılar kendilerini daha çok orta sınıf olarak tanımlamışlardır (%50-%69 arası).

4.7. Yaşam Standardından Memnuniyet

Cevaplayıcılara kendi yaşam standartlarından genel olarak ne kadar memnun oldukları sorulmuştur. Bu değerlendirmeyi yaparken ev, giyim, yiyecek, araba, seyahat gibi alınabilecek mal ve hizmetlere ulaşabilirliklerini değerlendirmeleri istenmiştir. Yaşam standardından ortalama memnuniyete bakıldığında Türkiye (4.28;2.486), Macaristan (4.97;2.313) ve Güney Kore (5.80;1.637)’deki cevaplayıcıların en az memnun; İsviçre (8.29;1.626), İsveç (8.02;1.9) ve Avusturya (7.93;1.708)’daki cevaplayıcıların ise en fazla memnun gruplar olduğunu görmekteyiz.

Grafik 19: Yaşam Standardından Memnuniyet

4.8. Gelir

Kişilerin gelirleri ve gelirlerindeki değişimler yaşam standardını etkileyen en önemli faktörlerdir. Bu bölümde cevaplayıcılara mevcut gelirleri dışında mali durumlarının son bir yılda nasıl değiştiği sorulmuştur. Tabloda görüleceği gibi, Türkiye dışındaki tüm ülkelerde cevaplar “aynı kaldı” şikkında yoğunlaşmaktadır. Bu ülkelerde “kesinlikle iyileşti” ya da “kötüleşti” gibi uç cevaplara pek rastlanmamaktadır. Yalnızca Macaristan’da cevaplayıcıların %16’sı mali durumlarının çok kötüleştiğinden bahsetmektedir ama bu Türkiye’deki %45.8’in ancak üçte biridir. Türkiye’deki cevaplayıcıların beşte biri mali durumlarının son bir yıl içinde kötüleştiğini söylemiştir.

Tablo 49: Hanenin Mali Durumu

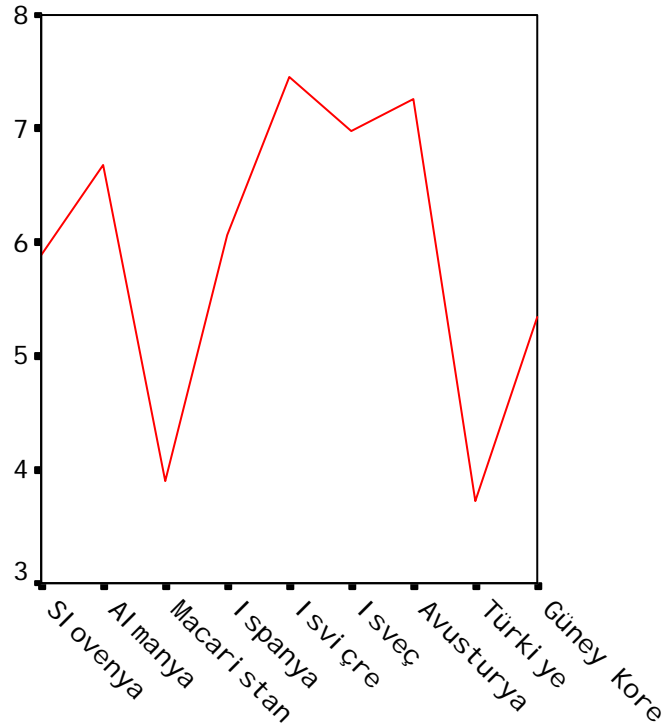
	Kesinlikle kötüleşti	Biraz Kötüleştii	Aynı kaldı	Bir ölçüde iyileşti	Kesinlikle iyileşti
Slovenya	6,5%	23,3%	49,0%	17,7%	3,6%
Almanya	3,6%	12,4%	65,5%	15,2%	3,2%
Macaristan	16,0%	32,2%	40,4%	9,8%	1,5%
İspanya	2,5%	9,1%	65,1%	19,8%	3,4%
İsviçre	4,1%	16,1%	57,1%	16,6%	6,1%
İsveç	3,3%	10,9%	54,2%	24,8%	6,7%
Avusturya	5,1%	20,8%	58,6%	12,7%	2,8%
Türkiye	45,8%	33,9%	13,5%	5,6%	1,2%
Güney Kore	5,8%	22,1%	55,6%	15,3%	1,1%

Kişilere hanelerinin ihtiyaçlarını karşılamada ne kadar zorlandıkları sorulduğunda ortaya öncekinden farklı bir tablo çıkmamaktadır. Macaristan ve Türkiye dışındaki ülkelerde çoğunluk masraflarını kolaylıkla sağladığını söylemektedir. Macaristan’da beşte dördlük bir grup zorluk çekerken, Türkiye’de % 88.2’lik bir grup hane ihtiyaçlarını karşılamada zorluk çekmektedir.

Tablo 50: Hane İhtiyaçlarının Karşlanması

	Çok zorlukla	Biraz zorlukla	Biraz kolaylıkla	Kolaylıkla
Slovenya	4,7%	30,9%	61,7%	2,7%
Almanya	3,3%	27,6%	55,4%	13,6%
Macaristan	26,6%	51,3%	19,9%	2,3%
İspanya	4,6%	16,1%	41,1%	38,3%
İsviçre	2,4%	14,9%	46,8%	35,9%
İsveç	4,6%	24,6%	49,9%	21,0%
Avusturya	2,6%	18,2%	55,9%	23,4%
Türkiye	42,6%	45,6%	10,6%	1,2%
Güney Kore	6,0%	41,0%	49,5%	3,5%

Kişilere gelirlerinden ne kadar memnun oldukları sorulduğunda grafikte de görüleceği gibi, araştırmaya katılanların mali durumlarına paralel bir sonuç ortaya çıkmıştır. İsviçre ve Avusturya’da hane gelirinden memnuniyet onda sekize yaklaşırken; Macaristan ve Türkiye’de onda dördün altındadır.

Grafik 20: Gelirden Memnuniyet

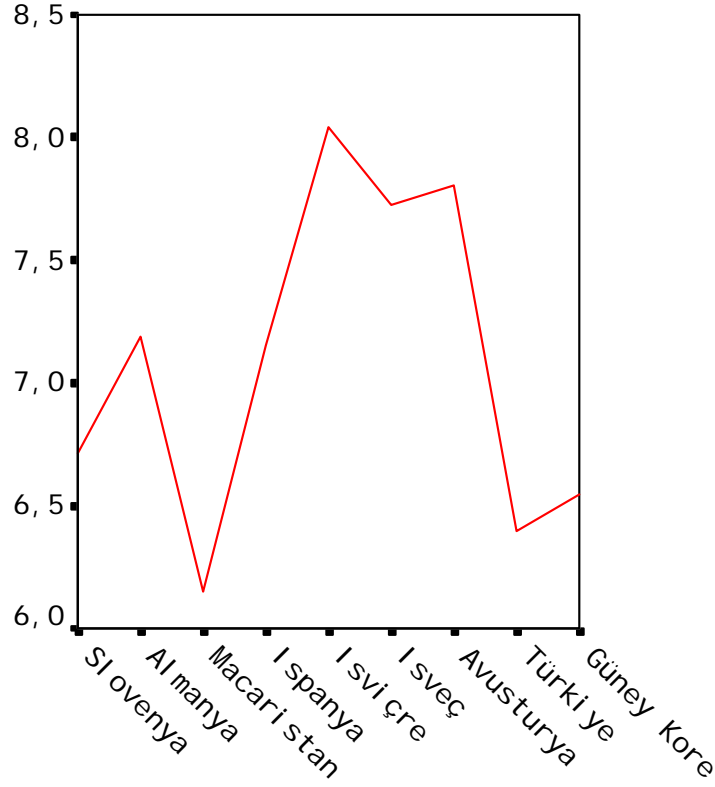
4.9. Sağlık

4.9.1. Fiziksel Sağlık

Tablo 50’de görüleceği gibi Türkiye’de araştırmaya katılanların %55,9’u herhangi bir sağlık sorunu olmadığını söylerken, %44,1’i farklı düzeylerde de olsa sağlık sorunları yaşadığını belirtmiştir. Sağlık sorunları olanların %36,1’i bazen, %7,9’u ise çoğunlukla bu sorunlarla karşı karşıya kaldığını dile getirmektedir. Burada dikkat çekici nokta, Türkiye’de, araştırmaya katılanların diğer ülkelerle karşılaştırıldığında farklı düzeylerde de olsa daha fazla sağlık sorunlarıyla karşı karşıya olunmasıdır. Öte yandan, araştırmaya katılan diğer ülkelere bakıldığında, “çoğunlukla” sağlık sorunlarıyla karşı karşıya kaldığını belirtenlerden en büyük yüzde Macaristan’a (%20,3) aittir, daha sonra sırasıyla Avusturya (%10,2), İsveç (%9,5), Almanya (%9,5) ve Slovenya (%9,4) gelmektedir. Güney Kore ise bu noktada araştırmaya katılan ülkeler arasında en düşük yüzdelerle sahiptir (%3,2).

Tablo 51: Sağlık Sorunu

	Yok	Bazen	Çoğunlukla
Slovenya	71,9	18,7	9,4
Almanya	64,8	25,7	9,5
Macaristan	62,8	16,9	20,3
İspanya	75,0	16,8	8,2
İsviçre	69,4	23,4	7,2
İsveç	78,2	12,2	9,5
Avusturya	76,1	13,7	10,2
Türkiye	55,9	36,1	7,9
Güney Kore	80,5	16,3	3,2

Grafik 21: Sağlık Durumundan Memnuniyet

4.9.2 Psikolojik Sağlık

Tablo 51’de ülkelere göre ruh sağlığıyla ilgili olan (yorgunluk, mutsuzluk, ürperti, sinirlilik hali, ve endişeli olma) sorulara verilen yanıtlar görülmektedir. Türkiye’de, tek tek sorunlara bakıldığında, araştırmaya katılanların %47,4’ü sürekli bir yorgunluk hissettiğini belirtmektedir. Türkiye, diğer ülkelerle karşılaştırıldığında, Macaristan’dan (%50,2) sonra, en yüksek yüzdelik dilime sahiptir. Bununla birlikte, sürekli mutsuz olduğunu belirtenler içinde bir karşılaştırma yapılırsa Türkiye’nin diğer ülkelere göre ilk sırada yer aldığı görülecektir. Bir başka deyişle Türkiye’de sürekli mutsuz olduğunu söyleyenler araştırmaya katılanların %29,3’ünü oluşturmaktadır. Sürekli ürperti hissettiğini belirtenler ise Türkiye’de %13,3’ken, İspanya’da %26,5 ve Macaristan’da %14,2’dir. Ayrıca, sürekli sinirli ve endişeli olduğunu

söyleyenler ise diğer ülkelere göre yine en fazla Türkiye’de bulunmaktadır, sırasıyla %34,8
ve

%22,5. Tüm bunların sonucunda, Türkiye’de araştırmaya katılanların diğer ülkelerle karşılaştırıldığında daha fazla psikolojik sorunlarla karşı karşıya kaldıkları anlaşılmaktadır.

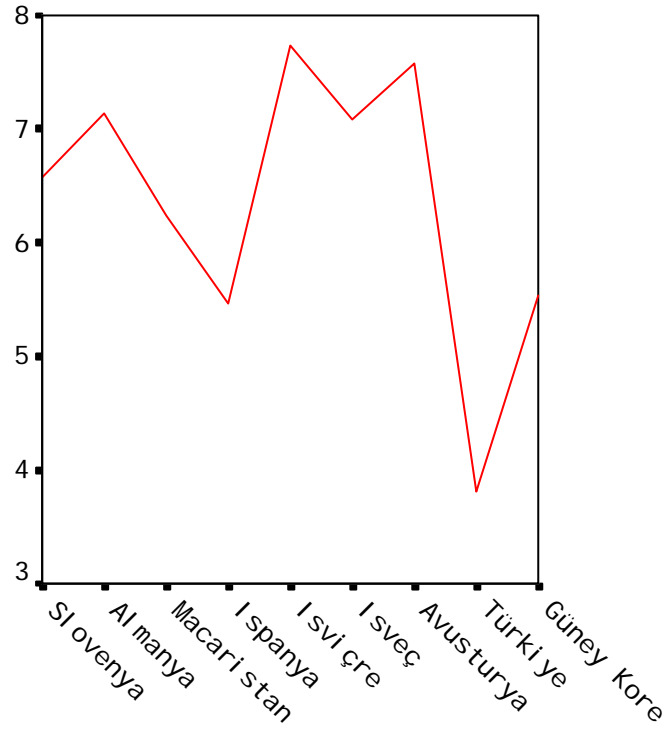
Tablo 52: Psikolojik Sağlık

	Yorgunluk	Mutsuzluk	Ürperti	Sinirli	Endişeli
Slovenya	36,9	10,7	6,0	16,4	8,0
Almanya	35,9	11,7	4,6	9,8	19,0
Macaristan	50,2	22,6	14,2	23,0	11,1
İspanya	42,8	16,6	26,5	22,2	12,7
İsviçre	21,2	8,5	3,1	11,6	19,8
İsveç	19,1	6,4	-----	4,5	4,8
Avusturya	45,9	11,2	4,0	10,6	18,0
Türkiye	47,4	29,3	13,3	34,8	22,5
Güney Kore	15,7	12,7	7,5	12,8	7,1

4.10.-Eğitim, İstihdam ve Hane Gelirinden Memnuniyet

4.10.1. Eğitim

Araştırmaya katılan her ülkenin eğitim sistemi birbirinden farklılıklar göstermektedir. Bu da karşılaştırma yapmayı zorlaştırmaktadır. Projenin toplu veri tabanında ülkelerin kendi gruplamalarına ait eğitim değişkenleri bulunduğu gibi ISCED (Uluslararası Eğitim kodları) sınıflandırmasına göre tek bir değişkene indirilmiş veriler de vardır. Ancak bu sınıflandırma çok fazla karşılaştırma kolaylığı sağlamamaktadır. Örneğin Türkiye’de meslek okulları lise seviyesinde sayılırken Avusturya’da meslek okulları Türkiye’deki önlisans programlarına benzer ama tam da aynı olmayan bir eğitim seviyesini oluşturmaktadır. Bu gibi farklılıklar karşılaştırmada sorunlar yaratmaktadır. Bu sebeple burada yalnızca eğitimden memnuniyete yer verilmiştir.

Grafik 22: Eğitim Durumundan Ortalama Memnuniyet

Grafikte görüldüğü gibi Türkler eğitimlerinden 10 üstünden 3.82 memnunken, İsviçre'lilerin memnuniyetleri 7.73'tür. İspanya ve Güney Kore'liler Türkiyeden sonra en az memnun olan ülkeler iken Avusturya ve İsveç'te eğitimden memnuniyet oldukça yüksektir.

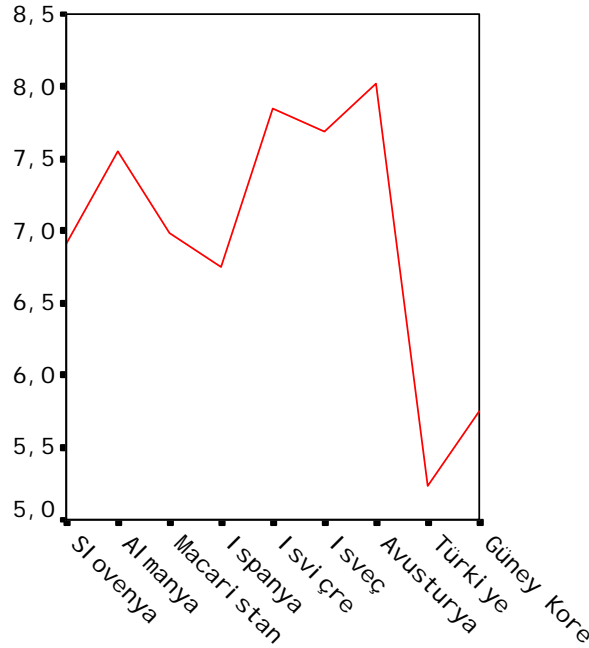
4.10.2. İş Ve İşsizlik

İş ve meslek ile ilgili bölümde cevaplayıcılara işlerinin türü, meslekleri, tam olarak yaptıkları iş, mesleki eğitimleri haftalık çalışma saatleri gibi sorular sorulmuştur. Her ülkenin iş tanımlamaları ISCO (Uluslararası Meslek Sınıflaması) sınıflandırmasına göre gruplandırılmıştır. ISCO'nun ayrıntılı iş tanımlamaları karşılaştırmayı kolaylaştırmamaktadır. Bu sebeple kişilerin meslekleri 6 kategorili bir değişkene çevrilmiştir. Bu değişkende yalnızca şu anda aktif olarak çalışan kişilerin bilgileri mevcuttur.

Tablo 53: Meslek

	Niteliksiz/ yarı nitalikli işçi	Nitelikli işçi/ustabaşı	İdari pozisyonda olanlar/ devlet memuru alt kademe	İdari pozisyonda olanlar/ devlet memuru üst kademe	Kendi işinde çalışanlar	diğer
Slovenya	8,7	21,3	4,6	59,5	4,8	1,1
Almanya	11,3	17,7	15,5	37,9	10,9	6,7
Macaristan	25,9	28,5	17,0	17,7	10,8	,2
İsviçre	12,3	2,9	42,1	22,6	18,4	1,7
İsveç	20,9	14,9	24,2	18,8	9,9	11,4
Avusturya	4,1	7,1	20,1	52,6	14,6	1,5
Türkiye	25,2	17,7	6,7	13,7	35,0	1,7
Güney Kore	28,2	9,4	25,1	1,5	35,8	

Türkiye’de kendi işinde çalışanlar ve vasıfsız-yarı vasıflı işçiler cevaplayıcıların büyük bir çoğunluğunu oluştururken; Slovenya ve Avusturya’da cevaplayıcıların yarısından fazlasının İdari pozisyonda olanlar / devlet memuru üst kademe olarak çalışıyor olması dikkat çekicidir. Kişilerin yaptıkları işten ne kadar memnun olduklarına baktığımızda ise Avusturya ve İsviçre’de insanların yaptıkları işten memnun oldukları Türklerin ve Koreliler’in ise ortalama bir memnuniyete sahip oldukları görülmektedir.

Grafik 23: Şu Anki İşinden Ortalama Memnuniyet

Euromodule projesi iş ve meslek bilgilerini olduğu kadar yaşam kalitesini önemli ölçüde etkileyen işsizlik ve nedenleri üstünde de durmaktadır. Kişilerin şu anda işsiz olma nedenleri çeşitlilik göstermektedir. Türkiye’de ise en fazla rastlanan sebep irad sahibi, yani rantiye, olmaktır (% 36.3). İş bulamamak en çok gözlenen ikinci sebep iken emeklilik ve sakatlık çalışmamak için çok da öne çıkan sebepler değildir. *Euromodule*’deki diğer ülkelerde çalışmamamanın temel nedeni emeklilik iken iş bulamama çok küçük oranlardadır.

Tablo 54: Çalışmama Nedeni

	Emekliler	Özürllüler	İşsizler	İrad sahibi	Diğer
Slovenya	49,9	1,9	8,7	n.a.	39.5
Almanya	52,5	3,7	10,1	n.a.	33.7
Macaristan	55,9	16,0	9,7	n.a.	18.4
İspanya	24,0	3,6	13,9	n.a.	58.5
İsviçre	59,9	3,8	2,4	n.a.	33.9
İsveç	42,4	12,8	14,0	n.a.	30.8
Avusturya	59,8	3,1	1,8	n.a.	35.3
Türkiye	18,0	1,7	25,7	36,3	18.3
Güney Kore	3,1	n.a.	14,5	n.a.	82.4

Çalışmama nedenleri kendi içinde farklılık gösterdiğinden yaşam standardı yeterince belirleyici olmamaktadır. Ancak işsizlik, özellikle de uzun süreli işsizlik kişinin yaşam standardının düşmesine sebep olmaktadır. Bu sebeple cevaplayıcılara son beş yılda kaç kez işsiz kaldıkları sorulmuştur. Aşağıdaki tabloda verilen ortalamalar Türkiye’deki süre giden işsizliğin göstergesi olmaktadır. İspanya ve İsveç’te de bu değer işsizlik oranlarına paralel bir şekilde yüksektir.

Tablo 55: Son Beş Yılda Kaç Kez İşsiz Kaldınız

Slovenya	19,8	İsviçre	10,3
Almanya	19,0	İsveç	24,6
Macaristan	21,8	Avusturya	8,9
İspanya	32,4	Türkiye	40,0

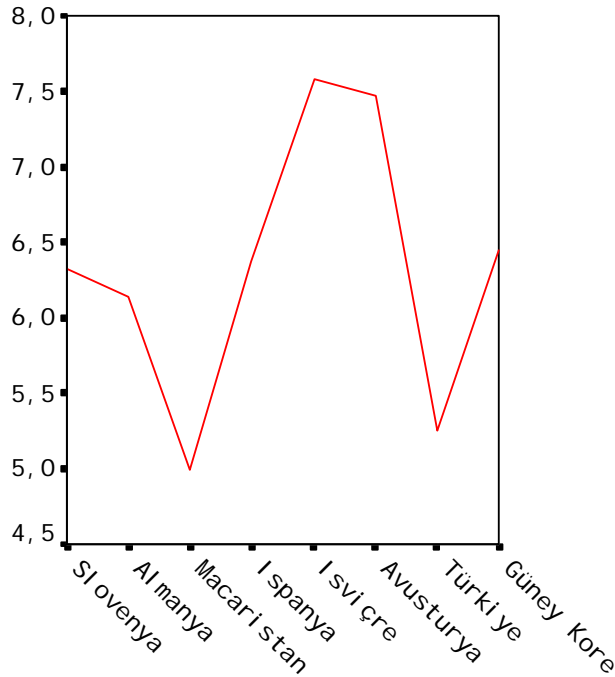
4.11. Kişisel Çevre Ve Kişisel Güvenlik

4.11.1. Kamu Güvenliği

Tablo 55'te araştırmaya katılanlara yaşadıkları bölgede gecelerin güvenli olup olmadığı sorulmuştur. Türkiye'de farklı düzeylerde de olsa geceleri "güvenli bulmayanlar" %30,3'ken, gecelerin güvenli olduğunu söyleyenler %69,7'dir. Diğer ülkelere bakıldığında, geceleri güvenli bulmadığını söyleyenler en fazla Macaristan da (%40,4); en az ise Slovenya'da bulunmaktadır (%11,4).

Tablo 56: Geceler Güvenli mi?

	Hiç güvenli değil	Güvenli değil	Güvenli	Çok güvenli
Slovenya	1,9	9,5	46,2	42,5
Almanya	7,1	21,4	50,1	21,4
Macaristan	12,2	28,2	33,2	26,4
İspanya	3,7	12,8	49,7	33,7
İsviçre	2,3	11,4	34,6	51,7
Avusturya	3,5	11,4	36,3	48,8
Türkiye	9,0	21,3	47,1	22,6
Güney Kore	,5	16,0	72,4	11,1

Grafik 24: Kamu Güvenliğinden Ortalama Memnuniyet

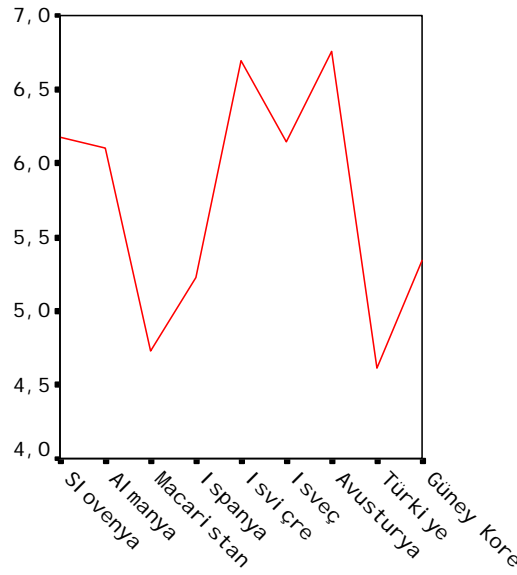
4.11.2. Çevre Sorunları

Tablo 56’da ülkelere göre çevre sorunlarıyla ilgili karşılaştırmalar görülmektedir. Yaşadığı ortamı “gürültülü” olarak tarif edenler en fazla Güney Kore’de (%57,3), ve daha sonra Türkiye’de (%50) yer almaktadır. Dikkat edilecek olursa Türkiye ve Güney Kore diğer ülkelerle karşılaştırıldığında bir hayli yüksek yüzdelere sahiptir. Yaşadığı yerde hava kirliliği olduğunu söyleyenlere bakıldığında yine %49,5’le Güney Kore ilk sırada yer almakta, ardından Türkiye onu %48,9’la takip etmektedir. Benzer durum, hem yeşil alanların azlığından hem de suyun kalitesinden şikayetçi olanlar için de geçerlidir. Tablo’da da görüleceği üzere Türkiye diğer ülkelerle karşılaştırıldığında Güney Kore’den sonra en fazla çevre sorunu olan ülke durumundadır.

Tablo 57: Çevre Sorunları

	Gürültü	Hava Kirliliği	Yeşil alanların eksikliği	İçme suyunun kalitesi
Slovenya	27,8%	22,5%	16,3%	13,9%
Almanya	18,9%	13,0%	5,9%	4,8%
Macaristan	14,0%	18,2%	10,9%	12,7%
İspanya	24,3%	25,3%	27,6%	25,6%
Avusturya	15,1%	15,1%	7,0%	4,2%
Türkiye	50,0%	48,9%	49,3%	47,6%
Güney Kore	57,3%	49,5%	51,9%	46,1%

Çevresel durumdan memnuniyete bakıldığında da benzer bir durumla karşılaşmaktadır. Yaşadığı çevreden en az memnun olanlar, sırasıyla, Türkiye, Macaristan, İspanya ve Güney Kore’dir.

Grafik 25: Çevresel Durumdan Ortalama Memnuniyet

4. 12. Kişisel Refah Göstergeleri

4.12.1. Yabancılaşma

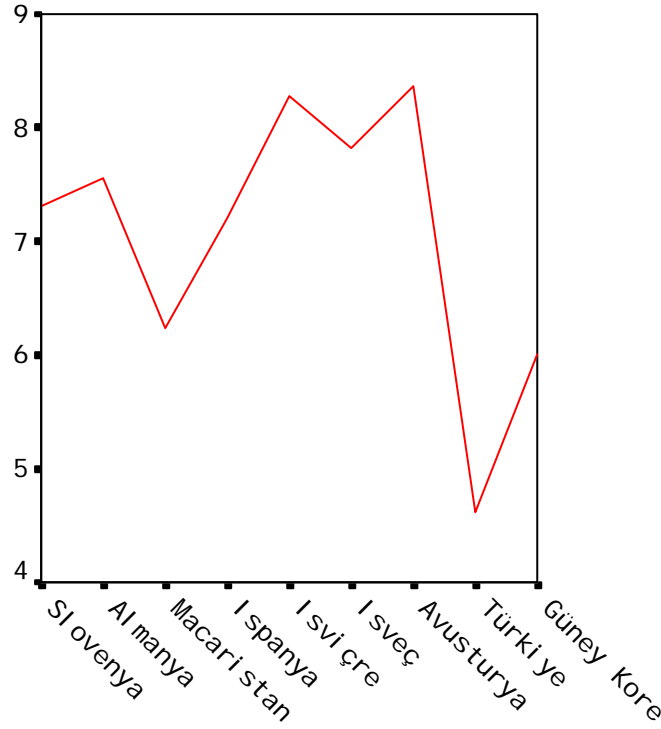
Tablo 57’de yabancılaşmayla ilgili sorulara verilen yanıtlar görülmektedir. Türkiye özellikle iki seçeneğe verilen yanıtlara bakıldığında diğer ülkelere göre ön sıralarda yer almaktadır. Bunlar, kendini yalnız hissettiğini (%48,9) ve yaptığı işten hoşlanmadığını (%46,1) belirtenlerdir. “Hayatta herhangi bir etkisinin olmadığını” söyleyenlerde ise, Türkiye, en fazla yüzdeye sahip Slovenya’dan (%82) sonra %77,7’yle ikinci sırada yer almaktadır. Yaşamın fazla karmaşık olduğunu söyleyenler en fazla Türkiye’de (%58,9), öte yandan yaşama olumlu baktığını söyleyenler ise yine en az Türkiye’de (%46,9) bulunmaktadır.

Tablo 58: Yabancılaşma

	Etkin olamama	Yalnız hissetme	İşini sevmeme	Hayatı karmaşık bulma	Gelecekte umutlu olma	Yanlış şeyler yapma
Slovenya	82,0%	16,3%	22,0%	22,7%	65,3%	48,3%
Almanya	74,1%	17,5%	16,8%	20,4%	62,5%	29,7%
Macaristan	27,6%	23,4%	17,5%	31,4%	75,1%	82,5%
İspanya	73,2%	26,6%	21,6%	24,0%	70,0%	26,9%
İsviçre	51,7%	12,4%	9,0%	11,9%	74,8%	20,0%
İsveç	45,4%	4,2%	-	3,9%	51,9%	13,6%
Avusturya	54,6%	10,0%	9,6%	10,2%	69,0%	22,1%
Türkiye	77,7%	48,9%	46,1%	58,9%	46,9%	38,4%
Güney Kore	43,3%	48,7%	42,6%	43,0%	57,6%	26,2%

4.12.2. Mutluluk

Aşağıdaki grafikte de görüleceği üzere, genel olarak hayatından en az memnuniyet duyanlar 4,62 ortalama ile Türkiye’de bulunmaktadır. En fazla memnuniyet duyanlar ise Avusturya ve İsviçre’dedir, sırasıyla ortalama 8,37 ve 8,28.

Grafik 26: Genel Olarak Hayatından Ortalama Memnuniyet

Tablo 58’de, “ne kadar mutlusunuz?” sorusuna verilen yanıtlar görülmektedir. Burada, “çok mutsuz” olduğunu söyleyenlerin en fazla ve “çok mutlu” olduğunu söyleyenlerin en az Türkiye’de bulunması dikkat çekicidir, sırasıyla %11,6 ve %4,6. Ayrıca, farklı düzeylerde de olsa “mutsuz” olduğunu söyleyenler en fazla Türkiye’de (%64,3) ve daha sonra Güney Kore’de (%28,9) bulunmaktadır. Bu yüzdeler karşılaştırıldığında diğer ülkelerle Türkiye arasındaki büyük fark olduğu açıktır.

Tablo 59: Mutluluk

	Çok Mutsuz	Mutsuz	Mutlu	Çok Mutlu
Slovenya	1,8%	24,7%	63,8%	9,8%
Almanya	,7%	16,9%	69,8%	12,6%
Macaristan	3,4%	19,1%	70,9%	6,6%
İspanya	1,1%	10,4%	70,1%	18,4%
İsviçre	,3%	5,7%	61,8%	32,2%
İsveç	,6%	3,7%	66,2%	29,5%
Avusturya	1,2%	6,6%	58,3%	33,9%
Türkiye	11,6%	52,7%	31,1%	4,6%
Güney Kore	,8%	28,1%	63,9%	7,1%

4.13. Toplumun Niteliği

Bu bölümde cevaplayıcılara yaşadıkları toplumda listelenen özgürlüklerden, haklardan, fırsat eşitliklerinden ve güvencelerden ne kadarının gerçekleştiği sorulmuştur.

Tablo 60: Siyasete Katılma Özgürlüğü

	Hiç gerçekleşmemiş	Pek gerçekleşmemiş	Oldukça gerçekleşmiş	Tamamen gerçekleşmiş
Slovenya	2,9%	23,3%	43,9%	29,9%
Macaristan	11,4%	30,5%	36,3%	21,8%
Türkiye	35,3%	39,1%	18,4%	7,2%
Güney Kore	7,4%	47,4%	42,8%	2,5%

Cevaplayıcılara ilk olarak siyasete katılım özgürlüğü hakkında ne düşündükleri sorulmuştur. Yukarıdaki tabloda da görüldüğü gibi Türklerin büyük çoğunluğu siyasete katılımı, pek ya da hiç gerçekleşmemiş bir özgürlük olarak görmektedirler. Güney Kore'lilerin yarısı bunu kendi toplumlarında pek gerçekleşmemiş bir özgürlük olarak nitelerken Macaristan ve Slovenya'da çoğunluk bunun gerçekleşmiş olduğunu söylemektedir.

Tablo 61: Mesleğini Seçebilme Özgürlüğü

	Hiç gerçekleşmemiş	Pek gerçekleşmemiş	Oldukça gerçekleşmiş	Tamamen gerçekleşmiş
Slovenya	7,7%	33,2%	34,9%	24,2%
Macaristan	20,4%	40,9%	27,4%	11,3%
Türkiye	37,4%	41,0%	16,1%	5,5%
Güney Kore	6,6%	37,3%	47,0%	9,1%

Mesleğini seçebilme özgürlüğüne bakıldığında, Türklerin büyük çoğunluğu bunun da gerçekleşmemiş özgürlük olduğunu söylemektedirler. Slovenya ve Güney Kore’de beşte üçlük bir çoğunluk meslek seçmede özgür olabildiklerini belirtirken Macaristan’da buna yalnızca beşte ikilik bir bölüm söylemektedir.

Tablo 62: Kadın Erkek Eşitliği

	Hiç gerçekleşmemiş	Pek gerçekleşmemiş	Oldukça gerçekleşmiş	Tamamen gerçekleşmiş
Slovenya	6,6%	35,5%	44,9%	13,0%
Macaristan	11,8%	36,5%	40,2%	11,6%
Türkiye	24,4%	43,5%	26,8%	5,2%
Güney Kore	4,0%	34,7%	57,2%	4,1%

Kadın ve erkek eşitliğine baktığımızda da benzer bir tablo ile karşılaşmaktayız. Türklerin 67.9’u toplumda böyle bir eşitliğin bulunmadığını söylerken, Macaristan’daki cevaplayıcıların yarısı, Güney Kore ve Slovenya’dakilerin ise daha az bir kısmı kadın ve erkek arasında bir eşitlik olmadığını düşünmektedir.

Tablo 63: Heryerde Ve Her Zaman Serbest Konuşma Özgürlüğü

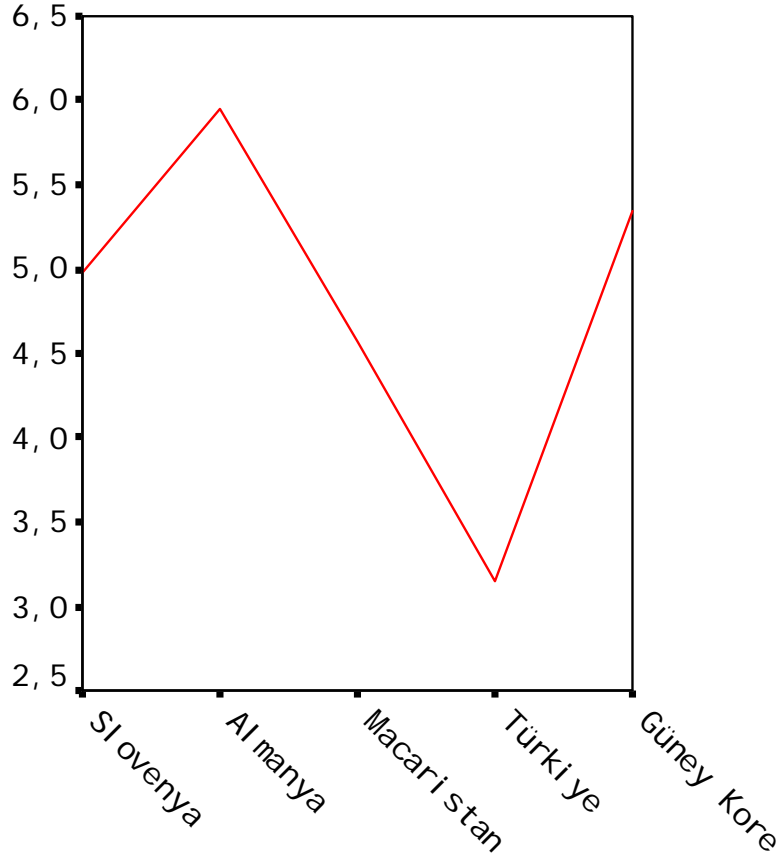
	Hiç gerçekleşmemiş	Pek gerçekleşmemiş	Oldukça gerçekleşmiş	Tamamen gerçekleşmiş
Slovenya	6,0%	24,0%	44,6%	25,4%
Macaristan	9,8%	27,9%	39,6%	22,7%
Türkiye	37,1%	40,7%	17,3%	4,9%
Güney Kore	3,4%	25,1%	61,9%	9,6%

Heryerde ve her zaman serbest konuşma özgürlüğü hakkındaki cevaplara baktığımızda, Türkiye’nin bir kez daha diğer ülkelerin çok gerisinde olduğu görülmektedir. Türkiye’de yaşayanların neredeyse beşte dördü bu özgürlüğe sahip olamadıklarını düşünürken, diğer üç ülkede beşte üçlük bir kısım bu özgürlüğün var olduğunu söylemektedir.

Tablo 64: Din Ve Vicdan Özgürlüğü

	Hiç gerçekleşmemiş	Pek gerçekleşmemiş	Oldukça gerçekleşmiş	Tamamen gerçekleşmiş
Slovenya	1,0%	8,6%	44,7%	45,7%
Macaristan	1,7%	5,7%	37,6%	55,0%
Türkiye	22,8%	27,7%	34,1%	15,4%
Güney Kore	1,6%	15,9%	55,8%	26,7%

Din ve vicdan özgürlüğü hakkındaki düşüncelere baktığımızda, Türklerin ancak yarısının toplumlarını laik olarak görebildiklerini söyleyebiliriz. Slovenya ve Macaristan'da bu özgürlük onda dokuz oranında gerçekleşmiş görülürken, Güney Kore'de de %80 oranında gerçekleşmiştir.

Grafik 27: Demokratik Kurumlardan Ortalama Memnuniyet

Yukarıdaki grafikte ülkelerdeki demokratik kurumlardan ne kadar memnun olunduğunu görmekteyiz. Almanya'da ortalama memnuniyet 10 üstünden 5.94'e ulaşmaktadır. Bu ülkeyi sırasıyla Güney Kore, Slovenya ve Macaristan takip etmektedir. Türkiye'de ise ortalama memnuniyet 3.15'e kadar düşmektedir.

4.14. Dışlama Ve Entegrasyon

Cevaplayıcılara arkadaşlık, akrabalık ya da işyeri ilişkilerini gözönünde bulundurduklarında kendilerini ne kadar yalnız hissettikleri sorulmuştur. Tablo'da da görüldüğü gibi bu soruyu soran 3 ülke arasında Türkiye'de yaşayanlar kendilerini en çok yalnız hisseden gruptur (11%).

İsveçlilerin yaklaşık beşte üçü kendilerini hiç yalnız hissetmezken, Güney Kore’de yaşayanların yarısından çoğu kendilerini bazen yalnız hissettiklerini ancak bunu bir problem olarak görmediklerini söylemişlerdir.

Tablo 65: Yanlılık

	Kendimi hiç bir zaman yalnız hissetmem	Bazen yalnız hissetsemde bunu sorun olarak görmem	Bazen daha fazla insanla birarada olmayı isterim	Sık sık yalnız hissederim	Kendimi her zaman yalnız hissederim
İsveç	58,4%	32,4%	7,3%	1,3%	0,6%
Türkiye	37,5%	38,7%	12,8%	8,0%	3,0%
Güney Kore	17,5%	54,2%	17,6%	9,9%	0,7%

4.15. Yaşam Standardı Ve Refah

Cevaplayıcılara gelecekları hakkında ne kadar iyimser oldukları sorulduğunda Türklerin yarısından çoğu (53.7%) kötümser olduklarını söylemişlerdir. Tabloda da görüleceği gibi Slovenya ve Almanya’da cevaplayıcıların büyük çoğunluğu iyimser olduklarını belirtmiştir. Macaristan’da ise %32 gelecek hakkında kötümserdir.

Tablo 66: Geleceğinizi Nasıl Değerlendirirsiniz

	Çok kötümserim	Kötümserim	İyimserim	Çok iyimserim
Slovenya	2,9%	12,9%	42,2%	42,1%
Almanya	2,4%	14,8%	44,5%	38,3%
Macaristan	5,0%	28,0%	56,3%	10,7%
Türkiye	7,9%	45,8%	39,0%	7,3%

Euromodule projesine katılan ülkelerden Macaristan, Türkiye ve Güney Kore’de cevaplayıcılara 8 çizgisel grafik gösterilerek 1990’dan bugüne yaşam koşullarını en iyi yansıtan resmi seçmeleri istenmiştir. Türkiye’de cevaplayıcıların %56.3’ü alçalmada olan grafikleri seçerken; Macaristan’da 34.1; Güney Kore’de ise yalnızca 15.3 bu resimleri seçmiştir. Güney Kore’de %32.7’lik bir çoğunluk durağan bir yaşam standardını yansıtan resmi seçerken, %31.8 yükseliş grafiklerini seçmiştir. Macaristan’da ise %35.8 yükseliş grafiklerini seçerken, Türkiye’de yalnızca %15 bu resimleri seçmiştir.

5. Sonuç

Bu çalışma, Türkiye'deki yaşam kalitesini karşılaştırmalı olarak betimlemeyi amaçlamaktaydı. Ne var ki, ulaşılan bulgular, Türkiye'nin gerek diğer ülkeler karşısında; gerekse de bir birim olarak kendi başına ele alındığında, pek de olumlu denemeyecek bir durumda olduğuna işaret etmektedir. Bu sonuç, karşılaştırma yapılan ülkelerle Türkiye arasındaki gelişmişlik farkının doğal bir sonucu olarak görülebilir. Tarihsel düzeyde belirlenmiş somut göstergelerle de izlenebilecek yapısal düzeydeki eşitsizliklerin, bu sonuçtaki payı kuşkusuz belirleyicidir. Yine de, özellikle öznel değerlendirmelerdeki olumsuzluk ve beklentisizlik ya da umutsuzluk düzeylerinin bu ölçüde yüksek olması, yalnızca ülkeler arası ekonomik gelişme farklılıklarıyla açıklanamayacak boyuttadır.

Beklenti düzeyinin her konuda çok yüksek olmasının yanı sıra, memnuniyetsizlik, doyumsuzluk ve şikayet etme açısından farklı gelir grupları arasında belirgin bir farklılık olmaması da ilginç bir sonuçtur. Beklenti düzeyinin yüksekliği, genel bir yoksunluk hissi ve güvensizlik duygusuyla açıklanabilir. Deneklerin her koşulda daha çok paraya sahip olmak istemelerini yalnızca gelir düşüklüğüyle açıklamak pek mümkün görünmemektedir; çünkü gelir düzeyi yüksek olanlar da daha çok para istemektedirler. Bu durumu, deneklerin, gelir düzeylerinden bağımsız olarak, genel güvensizlik ya da belirsizlik duygusunu aşmak için daha çok maddi gelir peşinde olduklarıyla açıklamak daa doğru görünmektedir. Yani, toplumsal istikrar yokluğu bireysel güç talebini arttıran bir etki üretiyor. Türk halkı, toplumsal düzeydeki güvensizlik, etkisizlik ve mutsuzluk duygusunu telafi etmek için, ekonomik olarak bireysel düzeyde güçlü olmayı istemektedir. Bunun yanısıra, Türkiye'deki ortalama hane gelirinin, 15 Avrupa ülkesine ait ortalamanın ancak dörtte biri kadar olduğunu da unutmamak

gerek. Toplumsal istikrar ve güven duygusu, bireysel doyumun en önemli kaynağı gibi görünmektedir. Türkiye gibi toplumsal istikrar konusunda belirsizlikleri olan ülkelerde, ekonomik değişkenlerin toplumsal hayat üzerinde, olması gerekenden daha büyük bir ağırlığa sahip olduğu söylenebilir. Türkiye örneğinde, bu durum çok çarpıcı biçimde ortaya çıkmakta ve denekler ayat karşısında bir çok düzeydeki yoksunluklarını bireysel ve maddi olarak güçlü olma ile gidermeye çalışmaktadırlar.

Böylesi kötümser bir tablonun ortaya çıkmasında, yapısal nedenlerin yanı sıra, konjonktürel etkenlerin de belirleyici olduğunu unutmamak gerekmektedir. Anket uygulamaları, belki de tüm Cumhuriyet tarihinin en derin ve uzun süreli krizi sırasında yapılmıştır. Ekonomik, politik ve toplumsal düzeylerde hemen her kesimi kalıcı biçimde etkileyen bu krizden, günümüzde de çıkıldığını söylemek pek mümkün değildir. Türkiye insanının, artık gündeliğinin bir parçası olarak normalleştirdiği bir sözcük haline gelen kriz, artık telaffuzuna gerek duyurmayacak düzeyde hayatımızın neredeyse ayrılmaz bir parçası statüsüne yerleşmiştir. Yine tüm bu çerçeveye, Türkiye'yi kısmen ya da doğrudan etkilemekte olan Avrupa Birliği, Kıbrıs sorunu ve nihayet Irak krizini de eklediğimizde, Türkiye insanının güven ve umut eksikliğinin nedenlerine biraz daha yaklaşmış oluruz.

Araştırmanın anket uygulamasının yapıldığı 2001 ve 2002 yılları, hem ekonomik hem de toplumsal açıdan bir çok göstergenin en olumsuz olduğu yıllardır. 1999 yılında yaşanan büyük depremin üstüne gelen bu olumsuzluklar, daha bir çok başka şeyin yanı sıra, toplumsal dokuda da önemli tahribatlara yol açmıştır. Depremin yarattığı moral çöküntü ve güvensizlik, üst üste gelen ekonomik krizler ve siyasal yapıdaki istikrarsızlıkla birleşince, neredeyse bir kabusun ortaya çıkmasına neden olmuştur. Siyasi istikrarsızlık 1995-2002 yılları arasında, 7 yılda 7 hükümet değişikliği yaşanmasıyla betimlenebilir. Ekonomik düzeyde ise, 2001-2002

yıllarında ülke içi gayri safi hasıla % 9,4 oranında küçülmüş; yine aynı dönemde kişi başına düşen milli gelir 3000 \$'dan 2160 \$ düzeyine gerilemiştir. Ekonomik kriz, bir çok iş kolunda iflaslara ya da istihdamda önemli daralmalara yol açmış; bu da bir çok çalışanın işsiz kalmasıyla sonuçlanmıştır. Ekonomik, siyasal ve sosyal boyutlarda yaşanan tüm bu olumsuzlukların, araştırma sonuçlarını doğrudan etkilediğini söylemek mümkündür.

Daha öncede vurguladığı gibi sosyal gösterge çalışmalarının ana hedefi toplumların bilgi temelini geliştirmektir. Bu tür çalışmalar iki temel işlevi yerine getirirler: i) sosyal değişimi takip etmek ve, ii) refah düzeyini ölçmektir. Bu bağlamda sosyal göstergeler toplumsal yapılar ve süreçler, hedefler ve başarılar, değerler ve görüşler hakkında bizi bilgilendiren veriler olarak tanımlanabilir. Yaşam kalitesini ölçen sosyal göstergelerin fertler veya hanehalklarından elde edilmeleri, toplumsal hedeflere eğilmeleri ve sosyal süreç veya politikaların girdilerini değil çıktılarını ölçmeleri son derece önemlidir.

Genelde sosyal göstergeler objektif ve subjektif olarak iki grupta toplanabilirler. Objektif göstergeler olguları ferdin değerlendirmelerinden bağımsız olarak yansıtırlar, subjektif olanlar ferdin sosyal şartlar hakkındaki algılama ve değerlendirmelerini yansıtırlar. Bu çalışmada kullanılan yaklaşım yukarıda kısaca verilen ve çalışmanın başında değinilen bu prensiplere uygun şekilde gerçekleştirilmiştir. Bu anlamda araştırma önerisiyle tam bir uyum içerisindedir.

Sonuçların ülkemizde yapılan sosyal bilim çalışmalarında fazlaca yer alacağı düşünülmektedir. Sosyal göstergeler konusu ülkemizde tamamen ihmal edilmiş bir konudur. DİE'nin 15 yıl kadar önce yaptığı çalışma dışında ülkenin sosyal göstergelerini araştıran bir

çalışma olmamıştır. UNDP Türkiye ofisinde başlatılan İnsani Gelişme İndeksi (Human Development Index - HDI) bu konuda varolan boşluğu bir ölçüde doldurmuştur.

Araştırma sonuçları ülkemiz siyasetçilerine ve idarecilerimize ışık tutacak ve yeni politikaların düzenlenmesinde son derece yardımcı olacak niteliktedir. Ülkemizin araştırma kapsamındaki yedi ülke içinde nerede olduğunu bilmek, zayıf ve güçlü olan yönlerimiz tanımak ve zayıf olduğumuz yanlarımızı güçlendirecek politikaların geliştirilmesinde önemli ipuçları vermektedir.

Çalışma, Avrupa Topluluğu'na katılma ile ilgili hemen her konuda fevkalade yararlı bilgiler de sunmaktadır. Avrupa komisyonu, bu çalışma ile eşzamanlı olarak benzer bir çalışmayı aday ülkeler için yaptırmış ve 28 ülkeyi kapsayan daha büyük bir araştırmayı da başlatmak üzeredir. Avrupa Topluluğun sosyal göstergeleri toplamak konusundaki ısrarı ve gayreti bu tür çalışmaların bilimsel ve pratik açıdan önemini vurgulamaktadır

Türkiye Avrupa'nın parçası olabilmek için neredeyse 200 yıldır sürmekte olan bir uğraş vermektedir. Bir Avrupa ülkesi olmak, Türkiye'nin uzun yıllardır süren gelişme macerasının en temel sembolü olmuştur. Avrupa, hem tarihsel hem de güncel olarak böylesine öncelikli bir politik hedef olmasına rağmen, Türkiye, istikrarlı bir ekonomik yapıya ulaşmada başarısız olduğu gibi, Avrupa standartlarında bir politik/kurumsal çerçeveyi de bir türlü oluşturamamıştır. Bu araştırma, Türkiye'nin Avrupalı olma yolundaki tüm istekliliğine karşın, nesnel koşulları ve bu koşulların öznel düzeyde değerlendirilmesi açısından, Avrupa yolunda yürünecek çok yolu olduğuna işaret etmektedir.

Sosyal gösterge araştırmaları işlevleri gereği (sosyal değişimi takip etmek ve refahı ölçmek) belirli zaman aralıklarında tekrar edilmek durumundadır. Eldeki araştırma Türkiye'nin zaman içinde belli bir noktadaki performansını yansıtmakta ve diğer yedi ülke ile mukayese olanağını sağlamaktadır. Araştırmanın iki yıl sonra tekrar edilmesi halinde hem kendi şartlarımız içinde nelerin değiştiği hem de diğer ülkelere göre nereye geldiğimizi görmek mümkün olacaktır. Bu şekilde elde edilecek uluslararası panel verilerden sadece sosyal bilimciler değil ülkemizin geleceğini şekillendiren politika yapıcılar geniş ölçüde yararlanacak ve veriler sayesinde doğru politikalar yaratmaları mümkün olacaktır.

Bugün Avrupa ülkeleri arasında sosyal göstergeler ve raporlama konusunda faaliyet göstermeyen sadece bir iki ülke kalmıştır. Sosyal göstergeler ve raporlama konusunda İngiliz'lerin "Social Trends", Hollandalıların "Social and Cultural Report" ve Fransızların "Donnés Sociales" çalışmaları 25 yıldır düzenli olarak yayınlanmaktadır. Avrupa ve Kuzey Amerika dışında da bu tür çalışmalar oldukça köklü bir gelenek haline gelmiştir. Avusturalya (Social Trends, 1994), Kanada (Canadian Social Trends, 1992), Latin Amerikan ülkeleri (Social Panorama, 1992) Güney Amerika (Indicator South Africa, 1983) bu çalışmaları verilen tarihlerden başlamak üzere yürütmektedirler. Uluslararası yardım örgütleride bu konunun önemini görmüş ve sosyal göstergeler konusunda düzenli ve devamlı çalışmalar yapmışlardır. EUROSTAT, "Avrupa Topluluğu için Sosyal Göstergeler"i 1977, ve "Avrupanın Sosyal Portresi"ni 1991 yılından beri, OECD, "OECD Ülkelerinde Yaşam Koşulları"ni 1986'dan beri, Dünya Bankası, "Dünya Kalkınma Raporu"nu 1978, "Kalkınmanın Sosyal Göstergeleri"ni 1987 yılından beri ve Birleşmiş Milletler, "İnsani Gelişmişlik İndeksi"ni 1990 yılından beri yayınlamaktadır.

Ülkemiz bu gelişmelerin dışında kalmamalıdır. Geleceğimizi başarı ile planlamak şimdi içinde bulunduğumuz durumu ve ülkemizdeki gelişmeleri ne derece iyi takip ettiğimize bağlıdır. Sosyal göstergeler ve raporlama konusunu muhakkak devamlı hale getirmek zorunluluğu vardır. Bu nedenle konunun devlet politikası olarak ele alınması gerekmektedir. Bu tür bilgiler en fazla devlet tarafından kullanılmaktadır. Bu nedenle, bu tür araştırmaların yapılmasında ve sürekliliğinin sağlanmasında devletin öncü bir rol üstlenmesi gerekmektedir. Devlet, sosyal göstergeler konusunda bilgi toplama görevini Devlet İstatistik Enstitüsü veya başka bir kuruma (örneğin, üniversitelere) vermeli ve finansmanını üstlenmelidir.

Kaynakça

BAUER, RA. (Ed.) (1966) *Social Indicators*,. Cambridge, Mass., London: The M.I.T. Press.

BERTRAND, R (1986) “La Indicators Sociaux” *The Tocqueville Review*, 8, 21 I-233.

DUFF, L. (1989). *Social Reports. A Bibliography of National and Interational Docunents*, Manuscript, Lanham, Maryland.

ERIKSON, R. and Uusitalo, H. (1987) *The Scandinavian Approach to Welfare Research*, Swidish Institute for Social Research, Reprint Series No. I81, Stockholm.

GLATZER, W. (1981) “An Oveiview of the International Development in Macro Social Indicators” *Accounting, Organization and Society*, 6, 219-234.

INNES, J.E. (1989) *Knowledge aud Public Policy: The Search for Meaningful Indicators*, New Brunswick and London: Transaction Publishers.

INNES, J.E. (1990) “Disappointments and Legacies of Social Indicators,” *Journal of Public Policy*, 9. 429-432.

JOHNSTON, D.F. (1988) “Toward A Comprehensive 'Qualiry-of Life' Index,” *Social Indicators Research*, 20, 473-496.

LAND, K. (1983) “Social Indicators,” *Annual Reviw of Sociology*, 9, 1-26.

NOLL, H. & ZAPF, W (1994) “Social Indicators Research: Societal Monitoring and Social Reporting” in I. Borg & P. Mohler (Ed.s) *Trends and Perspectives in Empirical Social Research*, W.Gruyter, Berlin.

OECD (1982) *The OECD List of Social Indicators*, OECD Social Indicator Development Programme, Paris: OECD.

OECD (1988) *Main Science and Technology Indicators 1981-1988*, Paris: OECD.

ROCKWELL, R. (1983) "Social Indicators at the Council. A Review of the Current Program and an Overview of Future Plans," *Items*, 37 90-94.

ROCKWELL, R. (1986/87) "Prospects for Social Reporting in the United States. A Receding Horizon," *The Tocqueville Review*, 8, 251-262.

ROTHENBACHER, F. (1993) "National and International Approaches in Social Reporting," *Social Indicators Research*, 29, 1, 1-62.

SHELDON, E.B. (1968) *Indicators of Social Change. Concepts and Measurement*, New York: Russell Sage Foundation.

UNITED NATIONS (1975) *Toward a System of Social and Demographic Statistics*.

VOGEL, J. (1990) "Social Indicators: A Swedish Perspective," *Journal of Public Policy*, 9, 439-444.

WORKSHOP EUROMODUL (1999) "Discussion Notes" Science Center, Berlin.

ZAPF, W. (1972) "Zur Messung der Lebensqualität," *Zeitschrift für Soziologie*, I, 353-376.

ZAPF, W. (1977a) "Gesellschaftliche Dauerbeobachtung und aktive Politik," In H.J Krupp and W. Zapf, *Sozialpolitik und Sozialberichterstattung* (pp-210-230). Frankfurt: Campus.

ZAPF, W. (1977b) "Soziale Indikatoren - eine Zwischenbilanz," In H.J Krupp and W. Zapf, *Sozialpolitik und Sozialberichterstattung* (pp-231-246). Frankfurt: Campus.

ZAPF, W. (1998a) "Social Indicators System: The OECD Programme and the SPES system" Paper Presented to the Conference on the Eureporting-Subproject Meeting, Ladenburg, Almanyà.

ZAPF, W. (1998b) "Social Reporting in the 1970s and 1990s" Paper Presented to the Conference on Social Change in an Enlarging Europe, Workshop in the Colloquium Budapest.

Tablo Listesi

Tablo 1: Anketin Uygulandığı İller	17
Tablo 2: Yerleşim Birimi	18
Tablo 3: Araştırmaya Katılanların Medeni Durumu	18
Tablo 4: Hane Büyüklüğü	18
Tablo 5: Konuttaki Oda Sayısı	19
Tablo 6: Konutta Mülkiyet Durumu	19
Tablo 7: Konut Özellikleri	20
Tablo 8: Eğitim Düzeyi	21
Tablo 9: Çalışma Durumu	22
Tablo 10: Şu anki İşine yakın bir İş Bulma Olasılığı	23
Tablo 11: Sosyal Sınıf	23
Tablo 12: Hane Gereksinimlerini Karşılama Zorluğu / Kolaylığı	25
Tablo 13: Bir yıl Öncesine Göre Hanenin Bugünkü Mali Durumu	25
Tablo 14: Öznel Beklentiler	27
Tablo 15: Gerçek Durum	28
Tablo 16: Genç Neslin Yaşam Standardı	29
Tablo 17: Fiziksel, Zihinsel Sağlık	30
Tablo 18: Ruhsal Sağlık	30
Tablo 19: İlaç Kullanımı	30
Tablo 20: Sivil Toplum Kuruluşlarına Üyelik	32
Tablo 21: İnsanlara Güvenilip Güvenilmeyeceği	32
Tablo 22: Toplumsal İlişkiler	33
Tablo 23: Farklı Toplumsal Gruplar Arasındaki Çatışmanın Derecesi	33
Tablo 24: Yaşanan Çevredeki Sorunlar	34
Tablo 25: Suça Maruz Kalmak	35
Tablo 26: Yaşanan Çevrede Gece Güvenliği	35
Tablo 27: Anomi	37
Tablo 28: Mutluluk	38
Tablo 29: Toplumun Niteliği	39
Tablo 30: Dışlama ve Entegrasyon	41
Tablo 31: Atfedilen Önem Derecesi	42
Tablo 32: Beklentiler	42
Tablo 33: Slovenya Dağılım Karşılaştırması	47
Tablo 34: İspanya Dağılım Karşılaştırması	48
Tablo 35: Türkiye Dağılım Karşılaştırması	49
Tablo 36: Almanya Dağılım Karşılaştırması	50
Tablo 37: İsviçre Dağılım Karşılaştırması	51
Tablo 38: Üyelik Durumu	53
Tablo 39: Arkadaşlık	54
Tablo 40: İnsanlara Güven	54
Tablo 41: Çatışmalar	55
Tablo 42: Kendi Odası	56
Tablo 43: Televizyon	56
Tablo 44: Bulaşık Makinesi	57

Tablo 45: Aileyi dışarı çıkarmak	58
Tablo 46: Araba	58
Tablo 47: Para biriktirmek	59
Tablo 48: Sosyal Sınıf	59
Tablo 49: Hanenin Mali Durumu	61
Tablo 50: Hane İhtiyaçlarının Karşılanması	62
Tablo 51: Sağlık Sorunu	63
Tablo 52: Psikolojik Sağlık	65
Tablo 53: Meslek	67
Tablo 54: Çalışmama Nedeni	68
Tablo 55: Son Beş Yılda Kaç Kez İşsiz Kaldınız	68
Tablo 56: Geceler Güvenli mi?	69
Tablo 57: Çevre Sorunları	70
Tablo 58: Yabancılaşma	71
Tablo 59: Mutluluk	73
Tablo 60: Siyasete Katılma Özgürlüğü	73
Tablo 61: Mesleğini Seçebilme Özgürlüğü	73
Tablo 62: Kadın Erkek Eşitliği	74
Tablo 63: Heryerde Ve Her Zaman Serbest Konuşma Özgürlüğü	74
Tablo 64: Din Ve Vicdan Özgürlüğü	74
Tablo 65: Yanlızlık	76
Tablo 66: Geleceğinizi Nasıl Değerlendirirsiniz	76

Şekil Listesi

Grafik 1: Konut Memnuniyeti	20
Grafik 2: Kendi Eğitim Düzeyi Memnuniyet	22
Grafik 3: İşinden Memnuniyet	24
Grafik 4: Hane Gelirinden Memnuniyet	24
Grafik 5: İşe Verilen Önem	26
Grafik 6: Boş Zamana Verilen Önem	26
Grafik 7: Yaşam Standardından Memnuniyet	29
Grafik 8: Kişisel Sağlıktan Memnuniyet	31
Grafik 9: Yaşanan Çevredeki İnsanlardan Memnuniyet	34
Grafik 10: Kamu Güvenliğinden Memnuniyet	36
Grafik 11: Türkiyenin Çevresel Durumundan Memnuniyet	36
Grafik 12: Kendi Hayatından Memnuniyet	38
Grafik 13: Sosyal Güvenlik Sisteminden Memnuniyet	40
Grafik 14: Demokratik Kurumlardan Memnuniyet	40
Grafik 15: 1990'dan Günümüze Yaşam Koşullarının Değerlendirilmesi	43
Grafik 16: Zamana ve Belli Referans Gruplarına Göre Durumunu Değerlendirme	44
Grafik 17: Çeşitli Değişkenlerdeki Memnuniyet Düzeyleri	45
Grafik 18: Yaşam Şartları	46
Grafik 19: Yaşam Standardından Memnuniyet	60
Grafik 20: Gelirden Memnuniyet	62
Grafik 21: Sağlık Durumundan Memnuniyet	64
Grafik 22: Eğitim Durumundan Ortalama Memnuniyet	66
Grafik 23: Şu Anki İşinden Ortalama Memnuniyet	67
Grafik 24: Kamu Güvenliğinden Ortalama Memnuniyet	69
Grafik 25: Çevresel Durumdan Ortalama Memnuniyet	71
Grafik 26: Genel Olarak Hayatından Ortalama Memnuniyet	72
Grafik 27: Demokratik Kurumlardan Ortalama Memnuniyet	75